

Turkiet i Afrika

Afrikapolitikens utveckling under AKP, 2002–22

Anna Ida Rock och Aron Lund

Anna Ida Rock och Aron Lund

Turkiet i Afrika

Afrikapolitikens utveckling under AKP, 2002–22

Titel	Turkiet i Afrika – Afrikapolitikens utveckling under AKP, 2002–22
Title	Turkey in Africa – The Evolution of Africa Policy under the AKP, 2002– 22
Rapportnr	FOI-R--5595--SE
Månad	Februari
Utgivningsår	2024
Antal sidor	134
ISSN	1650-1942
Uppdragsgivare	Försvarsdepartementet
Forskningsområde	Säkerhetspolitik
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr	A12405
Godkänd av	Malek Finn Khan
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild/Cover: Shutterstock

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Abstrakt

Turkiet har under 2000-talet utvecklat ett mycket omfattande engagemang i Afrika, en kontinent som tidigare rönt begränsat intresse från turkiska ledare. Landet förfogar nu över ett väl utbyggt nätverk av ambassader i Afrika och turkiska ledare genomför ofta statsbesök på kontinenten. Man har också sjösatt en mängd handelsfrämjande åtgärder, slutit militära samarbetsavtal och skapat mediesatsningar riktade mot Afrika.

Denna FOI-rapport studerar den turkiska Afrikapolitiken och de strategier och metoder som Turkiet har använt för att tillgodose sina intressen på kontinenten. Fokus ligger på perioden mellan 2002 och 2022, vilket motsvarar de första tjugo åren under dagens turkiska styre, lett av nuvarande presidenten Recep Tayyip Erdoğan och hans parti, AKP.

Rapporten beskriver först den turkiska politikens utveckling och allmänna karaktär, och visar bland annat att Afrikapolitiken formats av Erdoğan och AKP:s politisk-ideologiska utgångspunkter. Detta följs av specialkapitel om Turkiets politiska och diplomatiska engagemang i Afrika, handelsrelationer och ekonomiska frågor, militära och säkerhetsmässiga samarbeten och, slutligen, de kulturella och religiösa relationerna med Afrika. Rapporten demonstrerar att Turkiets engagemang i Afrika har växt kraftigt sedan 2002, på samtliga dessa fält.

Nyckelord: Turkiet, Afrika, Nordafrika, Afrikapolitik, Erdoğan, vapenexport, geopolitik, Somalia, Libyen, Bayraktar TB2

Abstract

In the 2000s, Turkey has developed a very considerable activity in Africa, a continent that previously attracted only a limited interest among Turkish leaders. Today, the country possesses a well-developed network of embassies in Africa and Turkish leaders make frequent visits of state. Turkey has also launched intense efforts to promote trade, concluded military cooperation agreements, and set up Africa-focused media outlets.

This FOI report studies Turkish Africa policy and the strategies and methods used by Turkey to satisfy its interests on the continent. It focuses on the period between 2002 and 2022, which corresponds to the first twenty years of today's Turkish government, led by current president Recep Tayyip Erdoğan and his party, AKP.

The report first describes the evolution of Turkey's policy and its general characteristics, showing, among other things, that the Africa policy is shaped by the political-ideological perspectives of Erdoğan and the AKP. This is followed by specialized chapters about Turkey's political and diplomatic involvement in Africa, trade relations and economic affairs, military and security cooperation, and, finally, Turkey's cultural and religious relations with Africa. The report demonstrates that Turkey's involvement with Africa has grown considerably since 2002, in all of these fields.

Keywords: Turkey, Africa, North Africa, Africa policy, Erdoğan, arms export, geopolitics, Somalia, Libya, Bayraktar TB2

Förord

Denna rapport har skrivits inom ramen för FOI:s Afrikaprojekt, en del av FOI:s forsknings- och analysstöd till regeringen och regeringskansliet. Afrikaprojektet har i flera tidigare publikationer belyst externa aktörers närvaro på den afrikanska kontinenten:

- Gasinska, Karolina et al., *Foreign military bases and installations in Africa* (FOI-R--4658--SE). November 2019.
- Gasinska, Karolina och Gunnarson, Carina. *EU:s stormakter i Afrika: Frankrikes, Tysklands, Spaniens och Italiens Afrikapolitik under förändring*. (FOI-R--4836--SE). Februari 2020.
- Englund, Johan och Neuman Bergenwall, Samuel. *När de asiatiska stormakterna tar plats: Vilka avtryck gör Kina och Indien i Afrika?* (FOI-R--4986--SE). November 2020.
- Bonnier, Evelina och Hedenskog, Jakob. *The United States and Russia in Africa: a Survey of US and Russian political, economic, and military-security relations with Africa*. (FOI-R--5039--SE). December 2020.

I denna rapport breddas fokuset från att analysera de traditionellt största externa aktörernas närvaro i Afrika till att analysera Turkiets politiska, ekonomiska, militära och kulturella engagemang på kontinenten.

Författarna vill tacka Aras Lindh, som har granskat rapporten. Tack också till Marianna Serveta, Erika Holmquist, Gabriella Körling, Carina Gunnarson, Pontus Hansson, Tomas MalmLöf, Andreas Hörnedal, Per Olsson och Emil Wannheden för värdefulla kommentarer under arbetet med denna rapport, till Per Wikström som har gjort kartorna och till Karin Blect för den grafiska utformningen av rapporten.

Anna Ida Rock

Projektledare för Afrikaprojektet, FOI

Stockholm, december 2023

Sammanfattning

I denna rapport från FOI:s Afrikaprojekt analyseras Turkiets engagemang i Afrika, med fokus på hur landets Afrikapolitik har utvecklats mellan 2002 och 2022. Turkiet har under hela denna period dominerats av premiärministern och senare presidenten Recep Tayyip Erdoğan och hans reformislamistiska parti, AKP.

Rapportens syfte är att belysa de strategier och metoder Turkiet använder för att tillgodose sina intressen i Afrika. I rapporten identifieras också vissa förklaringsfaktorer till Turkiets agerande på kontinenten. Rapporten bygger dels på officiella turkiska källor och dels på litteratur, vetenskapliga artiklar och medier på flera språk, samt på egna sammanställningar och kartläggningar av öppen rapportering om Turkiets aktiviteter i Afrika. Texten följer samma kapitel- och ämnesstruktur som Afrikaprojektets tidigare rapporter om externa aktörer i Afrika, vilka hittills har behandlat USA, Kina, Ryssland, Indien, Frankrike, Tyskland, Spanien och Italien. Den turkiska politiken beskrivs först övergripande, följt av fyra specialiserade kapitel om Turkiets relationer med Afrika. De fyra specialkapitlen behandlar, i tur och ordning, Turkiets politisk-diplomatiska engagemang i Afrika, de ekonomiska förbindelserna med kontinenten, militära/säkerhetsmässiga aspekter av Turkiets politik och, avslutningsvis, Turkiets kulturella och religiösa relationer med Afrika och bruket av informella, ickestatliga kanaler för inflytande.

Av studien framgår att Turkiets engagemang i Afrika har ökat mycket kraftigt i både omfattning och intensitet under de senaste två årtiondena, inom samtliga de områden som har undersökts. Turkiets förhållande till norra och delar av östra Afrika är rotat i en månghundraårig ottomansk historia, men Ankara visade ändå begränsat intresse för dessa länder under 1900-talet och lade mycket liten vikt vid övriga Afrika, enstaka större stater undantagna. Även om dagens turkiska Afrikastrategi i viss mån härrör ur en policyprocess som föregick AKP:s valseger år 2002, var det i och med Erdoğan's inträde på scenen som Afrikapolitiken började utvecklas på allvar, resurssattes och förverkligades. Redan inom några år hade Turkiet trappat upp sitt engagemang betydligt, även om fokus inledningsvis låg på att fördjupa banden med Nord- och Östafrika. Engagemanget accelererade under 2010-talet, då Turkiet expanderade på bred front in i subsahariska Afrika. Detta kan bland annat kopplas till en stor biståndssatsning på Somalia, vilken tycks ha blivit avstamp för en generellt upptrappad aktivitet. Bland övriga orsaker märks omvälvningarna i Turkiets närområde efter den arabiska våren 2011, interna förändringar i Turkiet och de tilltagande spänningarna med Ankaras traditionella allierade i Nordamerika och Europa.

Det ökande turkiska engagemanget i Afrika märks bland annat genom den mycket snabba utbyggnaden av landets diplomatiska nätverk. Mellan 2009 och 2018 ökade antalet turkiska ambassader i Afrika från 12 till 42. Det är fler afrikanska ambassader än exempelvis Ryssland har, och bara ett fåtal av världens största

ekonomier överträffar siffran. Erdoğan själv är, med 57 besök i sammanlagt 31 stater fram till 2022, antagligen den utomafrikanska ledare som gjort flest officiella besök på kontinenten under den granskade perioden. Turkiets handelsvolym med Afrika steg från \$5,4 miljarder år 2003 till \$33,1 miljarder år 2022, även om detta i hög grad motsvarar en generell ökning av den turkiska utrikeshandeln. Turkiet har numera militära samarbetsavtal med ett trettiotal afrikanska stater, och sedan 2017 har man etablerat baser i både Somalia och Libyen och kraftigt ökat sin vapenexport till kontinenten. Mer än 60 000 afrikaner studerar i Turkiet (mer än en tiodubbling på tio år) och en halvstatlig turkisk stiftelse, Maarif, uppges driva 175 skolor i totalt 25 afrikanska stater. Det kan också noteras att det nationella flygbolaget Turkish Airlines mellan 2004 och 2019 ökade antalet direktlinjer till afrikanska städer från 4 till 58.

Sammanfattningsvis arbetar Turkiet numera mycket aktivt med att öka sin närvaro och sitt inflytande i Afrika, med stöd av en välutvecklad institutionell apparat. Erdoğan är personligen engagerad i Afrikapolitiken, vilken samordnas över flera domäner samt mellan myndigheter och privata aktörer. Turkiets högt ställda ambitioner står likväl inför utmaningar, inklusive det faktum att den turkiska ekonomin har försämrats på senare år. Ett talande exempel är att det turkiska biståndet till Afrika helt bleknar i jämförelse med mångmiljardinsatserna från EU och USA – men det är också illustrativt att Turkiet mycket målmedvetet och skickligt har utnyttjat detta begränsade bistånd för att odla sitt inflytande.

Studien identifierar sex huvudsakliga förklaringsfaktorer till Turkiets engagemang i Afrika.

1. Turkiets nuvarande Afrikapolitik har nästan helt utvecklats under Erdoğan's och AKP:s styre, sedan 2002. Detta innebär att ett eventuellt framtida maktskifte skulle kunna få stora konsekvenser. Samtidigt måste det noteras att det turkiska engagemanget i Afrika strävar mot långsiktiga målsättningar och har överlevt 2010-talets utrensningar av nyckelgestalter bakom Afrikasatsningarna. Före utrikes- och premiärministern Ahmet Davutoğlus brytning med Erdoğan år 2016 verkar exempelvis inte ha minskat intresset för att expandera i Afrika. Detsamma gäller konflikten med den så kallade Gülenrörelsen, vars afrikanska nätverk tidigare spelade stor roll för Turkiets inflytande på kontinenten.
2. Den turkiska satsningen på Afrika drivs av ideologiska och politiska hänsynstaganden. AKP-regeringen har valt att fjärma sig från Turkiets traditionella allierade i Europa och Nordamerika, för att istället odla en islamiskt färgad och uttryckligen icke-västlig identitet med självständiga regionala maktambitioner. På senare år har förhållandet till västmakterna varit mycket infekterat, vilket inte minst märks i Afrika. Turkiet betonar gärna antivästliga, antikoloniala och antiimperialistiska teman, vilket i relationerna med muslimska stater kan kopplas till idéer om islamisk solidaritet och ett delat ottomanskt arv. Även om den typen av

narrativbyggande nog ofta har instrumentella syften, tycks AKP:s religiöst präglade och västkritiska världsbild i vissa avseenden påverka Afrikapolitiken.

3. Geografisk, kulturell och religiös närhet spelar roll. Turkiets engagemang i Afrika har utvecklats gradvis, med start i Nordafrika och de postottomanska områdena. Turkiet hade redan före AKP en diplomatisk och ekonomisk närvaro i Nordafrika och i någon mån även i Östafrika, samt i vissa större stater söder om Sahara. Under AKP-eran har detta existerande engagemang fördjupats och kompletterats med nya ambitioner riktade mot Afrika söder om Sahara. Den gamla uppdelningen lever ändå i många avseenden kvar, och kontakterna med arabisktalande, muslimska och postottomanska stater i norra Afrika tenderar att vara mer intensiva än med övriga Afrika – samtidigt som de också kan vara mer konfliktfyllda.
4. Ekonomin är av central betydelse, både som drivkraft för Turkiets expansion i Afrika och som en förutsättning för att realisera Erdoğanregeringens högt ställda ambitioner. Turkiet åtnjöt under den första delen av AKP:s styre mycket hög tillväxt, vilket dels skapade resurser för statliga satsningar och dels födde ett expansivt näringsliv på jakt efter marknader i Afrika. Diplomatin är tydligt handelsfrämjande, med återkommande ekonomiska högnivåmöten och näringslivsrepresentation vid stats- och ministerbesök. Det ekonomiska utbytet med Afrika har ökat i takt med Turkiets samlade utrikeshandel, men Afrikas andel av Turkiets totala handelsvolym är fortfarande relativt liten. Regeringen verkar dock se Afrikasatsningarna som en investering, syftande till att tidigt etablera Turkiet på framväxande marknader och säkra långsiktig tillgång till viktiga råvaror. De dåliga relationerna med USA och Europa kan också vara ett skäl att diversifiera Turkiets utrikeshandel.
5. Hårda säkerhetsfrågor har på senare tid fått ökad betydelse för Turkiet, vilket har påverkat politikutvecklingen i Afrika. Turkiet invigde sin första militärbas utanför Cypern år 2017, i Somalia. Som en följd av den turkiska interventionen i Libyen, vilken inleddes 2019, har landet nu en permanent militär närvaro även där. Turkiets vapenexport till Afrika har ökat under den studerade perioden, särskilt från mitten av 2010-talet, och den involverar mer och mer tekniskt avancerade system, som drönare. Vapenexporten står visserligen för en relativt liten del av Turkiets handel med Afrika, men den har en särskild betydelse som nationell statussymbol och stöd för den inhemska krigsmaterielindustrin, vilken AKP-regeringen strävar efter att utveckla. Exporten av kvalificerade system kan också förankra mer långvariga militära samarbeten, i den mån dessa system kräver fortsatt utbildning och service.

6. Privata aktörer har uppmuntrat och format expansionen in i Afrika. Turkiets utrikespolitik utmärker sig för en flexibel samverkan mellan myndigheter, privata företag och civilsamhällesgrupper. Statliga organ – som den religiösa myndigheten Diyanet, biståndsorganet TİKA, underhållstjänsten MİT, katastrof- och beredskapsmyndigheten AFAD och diasporamyndigheten YTB – samverkar både med varandra och med privata aktörer, exempelvis företag och biståndsgrupper. De privata nätverken stammar ofta ur samma religiösa miljöer som AKP, och de tycks i många fall ha föregått och väglett den turkiska statens etablering i nya afrikanska stater och områden. Ett sådant nätverk, den så kallade Gülenrörelsen, spelade särskilt stor roll för Afrikapolitikens tidiga utveckling. Den konflikt som utbröt mellan Erdoğanregeringen och güleniterna på 2010-talet blev därför en hård prövning för Turkiet i Afrika, men den motiverade också fortsatt expansion: statliga myndigheter och AKP-lojala nätverk trädde nämligen in på scenen för att marginalisera güleniterna och ta över deras verksamhet i Afrika.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att Turkiet mellan 2002 och 2022 utvecklades till en relativt viktig extern aktör i Afrika, inte minst i områden med särskild betydelse för Europa, som Nordafrika och Sahelregionen. Landet följer sin egen kurs med sikte på att bygga ett självständigt inflytande, vilket i somliga områden och frågor leder till friktion med andra externa aktörer. Turkiet positionerar sig i många afrikanska sammanhang som en konkurrent till EU och USA, men Erdoğanregeringen visade sig också 2019–20 villig att utmana Ryssland med hårda medel i Libyen.

Att studera den turkiska regeringens uppträdande i Afrika är viktigt för att förstå Turkiets nya utrikespolitik och roll i världen, men också för att förstå den säkerhetspolitiska utvecklingen på den afrikanska kontinenten. Turkiet kommer tveklöst att spela en aktiv och i några avseenden inflytelserik roll i Afrika, under lång tid framöver. Det gäller inte bara gentemot de afrikanska staterna, utan även i relation till andra externa aktörer, som EU, USA, Ryssland och Kina. Att förstå det turkiska engagemanget i Afrika är viktigt också för svenska beslutsfattare, som bland annat måste ta ställning till hur Turkiet påverkar EU:s intressen i en mängd olika afrikanska länder och frågor.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
Figurer och tabeller	12
1 Inledning	13
1.1 Avgränsningar, metod och material.....	14
1.2 Disposition	17
1.3 Förkortningar.....	18
2 Turkiet och Afrika.....	21
2.1 Turkiets utrikespolitik	21
2.2 Turkiets Afrikapolitik.....	25
3 Politiska relationer	31
3.1 Retorik och narrativ.....	31
3.2 Diplomatisk representation	36
3.3 Högnivåmöten och besök	40
4 Ekonomiska relationer	47
4.1 Ekonomisk diplomati.....	47
4.2 Handel.....	50
4.3 Investeringar och projekt	55
4.4 Energi- och gruvsektorn.....	57
4.5 Utvecklingssamarbete	59
5 Militära relationer	65
5.1 Försvarsdiplomati	65
5.2 Militärbaser och permanenta träningsanläggningar	66
5.3 Vapenexport.....	68
5.4 Militärt samarbete	75
5.5 Multilaterala insatser.....	78
6 Kulturella relationer och informella verktyg	83
6.1 Diaspora och migration.....	83
6.2 Religiösa kontakter och påverkansvägar	84
6.3 Icke-statliga organisationer	89
6.4 Gülenrörelsen i turkisk Afrikapolitik	91

6.5	Utbildnings- och kulturinstitutioner	96
6.6	Turkiska medier	98
6.7	Turkish Airlines	100
7	Slutsatser	105
7.1	Framtida forskning	111
8	Referenser	113
	Appendix	130

Figurer och tabeller

Tabell 2.1: Nyckelgestalter i turkisk utrikespolitik sedan 2002.....	22
Figur 2.2: Ottomanska imperiet fram till 1683	26
Tabell 3.1: Vissa staters diplomatiska representation i Afrika.....	37
Tabell 3.2: Turkiska ambassader i Afrika, öppningsår	38
Tabell 3.3: Turkiska ambassader i Afrikas regioner under AKP:s styre.....	39
Tabell 3.4: Erdoğan's Afrikaresor 2014–22.....	41
Tabell 3.5: Afrikanska stater besökta av Erdoğan (2003–22).....	43
Tabell 3.6: Erdoğan's besök i afrikanska regioner (2003–22)	43
Figur 3.7: Turkiets politiska närvaro i Afrika	46
Tabell 4.1: Turkiska handelskontor i Afrika 2023	48
Figur 4.2: Bilateral handel mellan Turkiet och Afrika 2013–22 (miljarder USD)	51
Figur 4.3: Handelsvolym med Afrika vs. total handelsvolym	52
Figur 4.4: Export från och import till Turkiet per region, år 2022.....	53
Figur 4.5: Turkiets handel med Nordafrika och Afrika söder om Sahara (miljarder USD)	54
Tabell 4.6: Turkiets topp-tio handelspartner 2022 (miljoner USD)	55
Tabell 4.7: Karpowership i Afrika	58
Figur 4.10: Länder i Afrika som tagit emot mest turkiskt bistånd 2018–21 (miljoner USD).....	62
Figur 5.1: Turkisk vapenexport till afrikanska stater 2003–22, i femårsperioder	70
Figur 5.2: Afrikas andel av Turkiets totala vapenexport 2003–22, i femårsperioder	71
Tabell 5.3: Turkisk drönarförsäljning till Afrika (levererade och beställda)	74
Tabell 5.4: Turkiskt deltagande i FN-insatser vid årsskiftet 2022–23	79
Figur 5.5: Turkiets militära närvaro i Afrika	81
Figur 6.1: Ghanas nationella moské i Accra	87
Figur 6.2: Islam i Afrika	88
Figur 6.3: Turkiska kulturinstitut, skolor och flyglinjer i Afrika	103

1 Inledning

I en tid av skärpta geopolitiska spänningar blir det allt viktigare att förstå afrikanska stater och förhållanden. Kontinenten har stora naturtillgångar, inklusive sällsynta jordartsmetaller och andra ämnen med avgörande betydelse för den globaliserade ekonomin. Den afrikanska befolkningen växer snabbt och knyts till Europa och övriga världen genom handel och andra utbyten, men också genom en stor diaspora och omfattande migration. Afrikanska konflikthärddar i exempelvis Libyen, Somalia och Sahelområdet påverkar omvärlden genom att skapa flyktingvågor och gynna framväxten av terrorstämplade organisationer.

Stormakter som USA, Kina och Ryssland förstärker stadigt sin närvaro i Afrika, både för att gynna det egna inflytandet och ekonomin men också för att säkra sina positioner gentemot rivalerna. Även medelstora stater, däribland EU-länder som Frankrike och Storbritannien och Gulfstater som Saudiarabien och Förenade arabemiraten, söker inflytande på kontinenten och tillgång till afrikanska marknader. Denna konkurrens kan ta sig många intryck, inklusive diplomatiska och ekonomiska kontakter, opinionspåverkan, militära samarbetsavtal, vapenexport och etablering av militärbaser. Den globala utvecklingen mot ett allt mer multipolärt system har samtidigt givit afrikanska stater ökade möjligheter att diversifiera sina strategiska samarbeten.

Den förnyade globala maktkonkurrensen innebär, i kombination med Afrikas växande strategiska relevans och många afrikanska staters vilja att bredda sina samarbeten, att de europeiska relationerna till Afrika förändras. Exempelvis har stora delar av Sahelregionen under 2020-talet präglats av anti-franska och i någon mån anti-västerländska strömningar, vilket bland annat bidragit till ett franskt militärt och diplomatiskt tillbakadragande från Mali, Burkina Faso och Niger. Samtidigt är Sahelregionen hårt drabbad av våldsam islamistisk extremism och väpnade konflikter, vilket också gäller flera andra delar av Afrika.

För att förstå dessa skeenden och vilka möjligheter det finns för framtida afrikansk-europeiska säkerhetssamarbeten är det viktigt att öka kunskapen om afrikanska staters internationella partner och vilken form dessa samarbeten tar.

FOI har länge studerat externa staters roll på kontinenten. Under de senaste åren har FOI:s Afrikaprojekt utgivit flera publikationer som tar ett helhetsgrepp på viktiga externa aktörers engagemang i Afrika. Tidigare publikationer i serien har exempelvis kartlagt utländska militärbaser på kontinenten och analyserat amerikansk, rysk, fransk, tysk, spansk, italiensk, kinesisk och indisk Afrikapolitik.

I och med denna rapport är turen kommen till Turkiet, en stat som sedan 2000-talets början har utvecklat en mycket aktiv Afrikapolitik, som en del i en vision om att spela en mer aktiv roll på den globala arenan. Turkiet har nu ett brett engagemang i Afrika, genom ett välutvecklat nätverk av ekonomiska, politiska, kulturella och i allt högre grad även militära relationer. Landet har också kommit

att uppfattas som en betydande partner av många afrikanska stater. Turkiet har under det senaste decenniet ökat sin närvaro i många konfliktdrabbade stater och börjat uppträda som säkerhetsaktör på kontinenten. Regeringen i Ankara har slutit en mängd militära samarbetsavtal och exporterar allt mer avancerad krigsmateriel till afrikanska stater, särskilt drönare. Den turkiska militären har dessutom inter-
venerat i inbördeskriget i Libyen och upprättat baser både där och i Somalia. I vissa områden utmålar sig Turkiet som en strategisk konkurrent till västmakterna, och landet uppträder exempelvis på ett tydligt sätt som rival till Frankrike i Sahel.

Afrika utgör Europas södra närområde, och vad som sker på kontinenten har ofrån-
komligen bäring på EU:s och därmed även Sveriges säkerhet och utveckling. I jämförelse med amerikansk, fransk, kinesisk och rysk Afrikapolitik har emellertid Turkiets närvaro på kontinenten tidigare fått begränsad uppmärksamhet, både inom politiken och i forskningen. Det växande turkiska inflytandet har börjat ändra på detta, och under det gångna årtiondet har allt fler beslutsfattare, forskare och journalister fått upp ögonen för Ankaras engagemang i Afrika. Denna rapport utgör ett bidrag till detta växande forskningsfält.

Syftet med denna FOI-studie är att belysa Turkiets strategier och metoder för att tillgodose sina intressen i Afrika, och att presentera fakta och analys i lättnavigerad form på svenska. De övergripande forskningsfrågorna är: Hur ser Turkiets politiska, ekonomiska, militära och kulturella engagemang ut i Afrika och hur har det utvecklats under AKP-styret, sedan 2002? Vilka förklaringsfaktorer för Turkiets agerande i Afrika kan identifieras? Genom att ge en överblicksbild över Turkiets agerande i Afrika ämnar rapporten också öka förståelsen för hur Turkiet kan påverka säkerhetspolitiska samarbeten mellan Europa och afrikanska länder, vilka möjligheter som finns för turkisk-europeiskt säkerhetssamarbete i afrikanska stater och inom vilka områden intressekonflikter kan uppstå.

1.1 Avgränsningar, metod och material

Denna rapport ger en översiktlig bild av Turkiets engagemang i Afrika. Den bör inte ses som en uttömmande analys av ämnet. Tids- och datamässiga begränsningar och behovet av en stringent och lättsmält framställning kräver vissa avgränsningar.

En viktig avgränsning gäller den tidsperiod som analyseras. Studien fokuserar på Turkiets moderna Afrikapolitik under president Recep Tayyip Erdoğan och hans parti, AKP, som har styrt landet sedan 2002. Inom denna ram ligger tyngdpunkten på den senare delen av perioden, d.v.s. den samtida Afrikapolitiken. Eftersom de tillgängliga källorna täcker olika tidsperioder kan emellertid den exakta tidsperiod som analyseras i olika kapitel, delkapitel, grafer och tabeller variera.

En annan betydande avgränsning gäller den aktör som studeras, alltså Turkiet. Denna studies primära fokus är på Turkiets eget engagemang i Afrika. Där så är lämpligt diskuteras även afrikanska reaktioner på Turkiets agerande. Det faller emellertid utanför studiens ramar att mer uttömmande analysera relationen mellan

Turkiet och afrikanska stater ur båda sidors perspektiv eller att kartlägga hur afrikanska stater ser och svarar på turkisk politik och aktiviteter i Afrika. Skälet till detta är framför allt pragmatiskt: att kartlägga ett stort antal enskilda afrikanska staters engagemang och strategi gentemot Turkiet vore varken tids- eller omfångsmässigt möjligt.

Rapportens breda tematiska och geografiska ansats medför dock möjligheter att fånga upp generella trender i Turkiets politik och aktiviteter. Det finns också ett särskilt värde i att följa den övergripande analysstruktur som använts i FOI:s tidigare studier av europeiskt, amerikanskt, ryskt, kinesiskt och indiskt engagemang i Afrika. Därigenom framträder nämligen likheter och skillnader mellan dessa olika externa aktörers tillvägagångssätt i Afrika.

För att granska Turkiets militära, ekonomiska, politiska och kulturella strategier i Afrika använder vi oss därför av en metod liknande den i Gasinska och Gunnarson (2020), Bonnier och Hedenskog (2020) samt Englund och Neumann Bergenwall (2020). Det innebär att denna rapport undersöker samma frågor som sina föregångare, presenterar materialet genom samma grundläggande kapitelstruktur (om än med smärre praktiska anpassningar) och bygger på ett liknande källmaterial. Turkiets agerande studeras både genom turkiska uttalanden och genom litteratur som analyserar officiella policydokument, politiska beslut och turkisk-afrikanska relationer. Relationen undersöks också genom en egen kartläggning av Turkiets närvaro och aktiviteter i Afrika, inom de områden som preciserats i forskningsfrågan.

Rapporten analyserar såväl texter som kvantitativa data. Delar av studien bygger på primärdata och förstahandsinformation från turkiska ministerie- och myndighetssidor. Studien använder sig också av sekundärkällor, som akademiska artiklar och böcker, texter från tankesmedjor och medierapportering. Inga intervjuer har genomförts som en del i denna studie.

Källmaterialet är huvudsakligen på engelska och i andra hand svenska. Franska, arabiska och enstaka turkiska källor förekommer också, i det sistnämnda fallet med översättningshjälp från FOI:s Marianna Serveta.

Att ingen av rapportförfattarna själv talar eller läser turkiska har varit en klart begränsande omständighet, och det har särskilt försvårat analysen hur Turkiets Afrikastrategi uttrycks i officiella dokument och tal av ledande regeringsföreträdare. Denna begränsning kompenseras delvis genom användandet av sekundärkällor som har studerat dessa frågor. Två nyligen utgivna böcker om turkisk Afrikapolitik har varit av särskilt stort värde: Federico Donellis *Turkey in Africa* (2021) samt Elem Eyrice Tepeciklioğlus och Ali Onur Tepeciklioğlus (red.) *Turkey in Africa: A New Emerging Power?* (2021). I många fall finns också information tillgänglig på engelska på turkiska ministerie- och myndighetssidor.

En del datasamlingar (exempelvis om Turkiets diplomatiska beskickningar på kontinenten, Erdoğan's resor i Afrika, Turkiets militära samarbetsavtal med afrikanska stater och afrikanska köpare av turkiska drönare) bygger på författarnas egen sammanställning av information från turkiska ministerie- och myndighets-sidor, medierapportering eller andra relevanta källor. Det framgår i texten när sådana sammanställningar har gjorts och hur informationen har sammanställts.

Numerisk data för handel, bistånd och vapenexport har också inhämtats från Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), Turkiets statistiska institut (Turkstat/TÜİK), Stockholms internationella fredsforsknings-institut (SIPRI) och FN:s register över konventionella vapen (UNROCA).

En datarelaterad komplikation rör Afrikas regionindelning, som ofta ligger till grund för statistiska analyser. Olika länder, institutioner och datakällor delar upp kontinenten på olika sätt, vilket försvårar jämförelser. Turkstat skiljer exempelvis mellan Nordafrika och övriga Afrika, medan andra använder sig av en uppdelning mellan å ena sidan Afrika söder om Sahara och å andra sidan Mellanöstern och Nordafrika. Det gör exempelvis Världsbanken. I SIPRI:s statistik över internationell vapenhandel består "Afrika" av alla kontinentens länder utom Egypten, som hänvisas till Mellanöstern. Både Förenta nationerna (FN) och Afrikanska unionen (AU) har utvecklat mer detaljerade regionindelningar, där kontinenten indelas i områdena Nordafrika, Västafrika, Centralafrika, Östafrika och södra Afrika (de sista fyra utgör tillsammans subsahariska Afrika, också kallat Afrika söder om Sahara). Vilka stater som ingår i vilken region skiljer sig dock mellan de två systemen.

Västsaharas status skapar i vissa fall ytterligare komplikationer. FN betraktar Väst-sahara som ett icke-avkoloniserat område utanför det normala statssystemet, men AU har erkänt Västsaharas exilregering som fullvärdig medlemsstat. Afrika består således av 55 stater i all AU-statistik, men har bara 54 FN-erkända stater.

I den här rapporten används följande indelning, där inte annat anges:

- *Nordafrika*: Algeriet, Egypten, Libyen, Marocko och Tunisien (samt Västsahara när så är aktuellt).
- *Afrika söder om Sahara, subsahariska Afrika*: Alla afrikanska stater utom de som ingår i Nordafrika.
- *Västafrika*: Benin, Burkina Faso, Elfenbenskusten, Gambia, Ghana, Guinea-Bissau, Guinea, Kap Verde, Liberia, Mali, Mauretanien, Niger, Nigeria, Senegal, Sierra Leone och Togo.
- *Södra Afrika*: Angola, Botswana, Eswatini, Lesotho, Malawi, Mocambique, Namibia, Sydafrika, Zambia och Zimbabwe.
- *Östafrika*: Djibouti, Etiopien, Eritrea, Kenya, Komorerna, Madagaskar, Mauritius, Rwanda, Seychellerna, Somalia, Sudan, Sydsudan, Tanzania och Uganda.

- *Centralafrika*: Burundi, Centralafrikanska republiken, Demokratiska republiken Kongo, Ekvatorialguinea, Gabon, Kamerun, Kongo-Brazzaville, São Tomé och Príncipe samt Tchad.
- *Afrikas horn*: Djibouti, Eritrea, Etiopien och Somalia.
- *Sahel*: Burkina Faso, Mali, Mauretanien, Niger och Tchad.

När termen "Afrika" används refererar den följaktligen till samtliga dessa länder, om inte något annat anges i texten.

Tanken är att varje kapitel ska kunna läsas var för sig. Det gör att det kan uppstå vissa upprepningar och överlappning mellan olika kapitel.

Denna rapport bör ses som ett första steg mot att förstå Turkiets roll i Afrika. En förhoppning är att den ska lägga en grund för framtida, mer snävt fokuserade studier där fokus exempelvis kan ligga på Turkiets förhållande till enskilda stater, afrikanskt aktörskap i relationen med Turkiet eller externa aktörers inbördes interaktion på den afrikanska kontinenten. Uppslag för sådan framtida forskning diskuteras mer ingående i avsnitt 7.1.

1.2 Disposition

Rapporten är disponerad enligt följande: Kapitel 1 utgörs av den inledning och metodförklaring du just nu läser. Kapitel 2 beskriver inledningsvis Turkiets utrikespolitik och Afrikapolitikens utveckling ur ett historiskt perspektiv, för att sedan presentera den samtida utrikes- och Afrikapolitiken. De följande fyra kapitlen analyserar i tur och ordning Turkiets politiska och diplomatiska (kapitel 3), ekonomiska (kapitel 4), militära- och säkerhetsrelaterade (kapitel 5) samt kulturella (kapitel 6) engagemang i Afrika. I det avslutande kapitel 7 sammanfattas och analyseras studiens resultat, följt av några idéer om framtida forskningsuppdrag.

1.3 Förkortningar

AFAD	Katastrof- och beredskapsmyndigheten (tr. <i>Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı</i>)
AKP	Rättvise- och utvecklingspartiet (tr. <i>Adalet ve Kalkınma Partisi</i>)
AU	Afrikanska unionen
DEİK	Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (tr. <i>Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu</i>)
D. R. Kongo	Demokratiska republiken Kongo
ECOWAS	Västafrikanska staters ekonomiska gemenskap (en. <i>Economic Community of West African States</i>)
EU	Europeiska unionen
FDI	Utländska direktinvesteringar (en. <i>foreign direct investments</i>)
FETÖ	Fethullahistiska terrororganisationen (syftar på Gülenrörelsen) (tr. <i>Fethullahçı Terör Örgütü</i>)
FN	Förenta nationerna
İHH	Stiftelsen för mänskliga rättigheter, friheter och humanitärt bistånd (tr. <i>İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı</i>)
KYM	Är det någon där? (biståndsorganisation) (tr. <i>Kimse Yok Mu?</i>)
LNG	Flytande naturgas (en. <i>Liquid Natural Gas</i>)
MİT	Nationella underrättelseorganisationen (tr. <i>Millî İstihbarat Teşkilatı</i>)
MÜSIAD	Oberoende industri- och affärsmannaförbundet (tr. <i>Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği</i>)
Nato	Nordatlantiska fördragsorganisationen (en. <i>North Atlantic Treaty Organization</i>)
ODA	Officiellt statligt utvecklingsbistånd (en. <i>Official Development Assistance</i>)

OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (en. <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PKK	Kurdistsans arbetarparti (ku. <i>Partiya Karkerên Kurdistan</i>)
SIPRI	Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (en. <i>Stockholm International Peace Research Institute</i>)
TİKA	Turkiska samarbets- och samordningsmyndigheten (biståndsorgan) (tr. <i>Türk İşbirliği ve Koordinasyon İdaresi Başkanlığı</i>)
TRT	Turkiets radio och television, statligt etermediebolag (tr. <i>Türkiye Radyo ve Televizyon</i>)
TÜİK	Turkiets statistiska institut, Turkstat (tr. <i>Türkiye İstatistik Kurumu</i>)
TURKSOM	Turkiets militärbas i Somalia
TUSKON	Turkiska affärsmanna- och industrialistkonfederationen (tr. <i>Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu</i>)
TÜSIAD	Turkiska industri- och affärsförbundet (tr. <i>Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği</i>)
UNROCA	FN:s register över konventionella vapen (en. <i>UN Register of Conventional Arms</i>)
USA	Amerikas förenta stater (en. <i>United States of America</i>)
USD	USA-dollar
YTB	Direktoratet för utlandsturkar och besläktade samfund (tr. <i>Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı</i>)
\$	USA-dollar

2 Turkiet och Afrika

Detta kapitel tecknar Turkiets allmänna utrikespolitiska profil och beskriver landets roll i Afrika. Syftet är klargöra de breda dragen och förbereda läsaren för de studier av enskilda aspekter av det turkiska Afrikaengagemanget som följer i kapitlen 3 till 6.

I avsnitt 2.1 presenteras huvuddragen i landets utrikespolitik och hur den har utvecklats under Recep Tayyip Erdoğans ledning. Det följs i avsnitt 2.2 av en översiktlig genomgång av Turkiets historiska engagemang i Afrika, med fokus på de senaste tjugo åren.

2.1 Turkiets utrikespolitik

Turkiets utrikespolitik har genomgått stora förändringar under republikens hundraåriga historia. Längre tycktes orienteringen mot Europa och USA närmast orubblig, men den bilden har skiftat under de gångna två årtiondena.

Efter den traumatiska förlusten av större delen av Ottomanska imperiets territorium under första världskriget, och återfödelsen som republiken Turkiet 1923, utvecklade den turkiska ledningen en relativt försiktig, pragmatisk och i grunden defensiv utrikespolitik. De huvudsakliga målsättningarna var att trygga landets självständighet och modernisera stat och samhälle efter västerländska linjer. Efter andra världskriget knöts närmare band med USA och Europa i fråga om utrikes- och säkerhetspolitiken, från 1952 som en del av Nato.¹

De politiska och militära banden till USA och Europa kom att bli avgörande för turkisk utrikespolitik under mer än ett halvsekel, och de utgör än idag en grundbult i landets säkerhetspolitik. Landets västliga orientering komplicerades emellertid av det såriga historiska förhållandet till Grekland och den därmed besläktade konflikten på Cypern, vars norra delar sedan 1974 ockuperas av turkiska styrkor. Den olösta frågan om landets undertryckta kurdiska minoritet och kampen mot Kurdistans arbetarparti (PKK) kom också att få betydelse för utrikespolitiken från 1980-talet och framåt. De historiskt sett spända förbindelserna till Moskva förbättrades efter kalla krigets slut och Sovjetunionens upplösning, bland annat genom ett växande handelsutbyte.

Den traditionellt sekulära och västtillvända militärledningen dominerade länge turkisk politik. Militärens inflytande började luckras upp efter det reformislamistiska Rättvis- och utvecklingspartiets (AKP) valseger 2002, vilken förde Recep Tayyip Erdoğan till makten, först som premiärminister 2003–14 och sedan dess som Turkiets president. En ny kader av islamiskt inspirerade politiker och

¹ Danforth, Nicholas och Stein, Aaron. *Turkey's New Foreign Policy: Ankara's Ambitions, Regional Responses, and Implications for the United States*. Foreign Policy Research Institute. 2023, 2ff.

tjänstemän gjorde genom AKP sitt inträde på scenen, vilket snabbt började bryta ner den gamla ordningen.² För en lista över nyckelpersoner inom turkisk utrikespolitik under AKP-styret, se Tabell 1.

Tabell 2.1: Nyckelgestalter i turkisk utrikespolitik sedan 2002.

Presidenter:			
Ahmet Necdet Sezer	oberoende	2000–7	
Abdullah Gül	AKP	2007–14	
Recep Tayyip Erdoğan	AKP	2014–	
Premiärministrar:			
Abdullah Gül	AKP	2002–3	
Recep Tayyip Erdoğan	AKP	2003–14	
Ahmet Davutoğlu	AKP	2014–16	
Binali Yıldırım	AKP	2016–18*	
Utrikesministrar:			
Yaşar Yakış	AKP	2002–3	
Abdullah Gül	AKP	2003–7	
Ali Babacan	AKP	2007–9	
Ahmet Davutoğlu	AKP	2009–14	
Mevlüt Çavuşoğlu	AKP	2014–15	
Feridun Sinirlioğlu	AKP	2015	
Mevlüt Çavuşoğlu	AKP	2015–23	
Hakan Fidan	AKP	2023–	
*) Premiärministerposten avskaffades 2018.			

AKP:s utrikespolitik formades i hög grad av Ahmet Davutoğlu, som tjänstgjorde som Erdoğans rådgivare 2003–9, utrikesminister 2009–14 och premiärminister 2014–16.³ Davutoğlu lanserade en ambitiös politik som utgick från Turkiets position som ”ett stort land mitt i den väldiga afroeuroasiatiska landmassan” med ”mångfaldiga regionala identiteter”. Ett sådant land, skrev han, kunde inte agera reaktivt utan borde sträva efter att ”garantera sin egen säkerhet och stabilitet genom att axla en mer aktiv, konstruktiv roll för att skapa ordning, stabilitet och säkerhet i sin omgivning”.⁴ Denna idé om att skapa strategiskt djup i utrikespolitiken genom att uppträda som nyckelaktör i flera olika regionala konstellationer samtidigt kombinerades med en doktrin om att eftersträva ”noll problem med grannarna”. Det innebar att Turkiet skulle söka konstruktiva och

² Donelli, Frederico. *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*. London: I. B. Tauris. 2021, 56–7.

³ Danforth och Stein, *Turkey's New Foreign Policy: Ankara's Ambitions, Regional Responses, and Implications for the United States*, 39–40.

⁴ Davutoğlu, Ahmet. 'Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007'. *Insight Turkey*. Vol. 10, nr. 1. 2008, 78–9.

samarbetsinriktade relationer med hela sitt närområde och undvika partstagande i regionala konflikter.⁵

Visionerna om ett vidgat regionalt och globalt engagemang byggde i viss mån vidare på 1990-talets utrikespolitik, och knöts till förhoppningarna om ett EU-medlemskap. (Turkiet fick status som kandidatland 1999 och inledde medlemskapsförhandlingar 2005.) Men AKP:s ledare klädde också politiken i en ny, islamisk skrud och markerade på det politiska planet allt ivrigare Turkiets självständighet gentemot USA och Europa. Beslutet att vägra USA tillgång till turkiskt territorium inför invasionen av Irak, i mars 2003, sågs som en vändpunkt i detta avseende.

Samtidigt fanns nu de materiella förutsättningarna för en utrikespolitisk kraftsamling och ompositionering, på ett sätt som inte tidigare varit fallet. AKP-styrets första decennium präglades av en formidabel ekonomisk tillväxt och rask teknisk och institutionell modernisering. Turkiets betydelse och ekonomiska inflytande i närområdet ökade snabbt, med höjd status och växande mjuk makt som följd, samtidigt som regeringen fick ökade resurser och nya verktyg att arbeta med i utrikespolitiken. Den ekonomiska expansionen både möjliggjorde och uppmuntrade de växande internationella ambitionerna.⁶

Med Erdoğan och Davutoğlu vid rodret utvecklade Turkiet således en aktivistisk och energisk utrikespolitik med särskilt fokus på att öka engagemanget i den muslimska världen, Mellanöstern och Afrika. Inledningsvis riktades ansträngningarna främst mot att bygga ekonomiska relationer och mjuk makt, men under 2010-talet, och särskilt i samband med de kriser och krig som utbröt i samband med den arabiska våren 2011, genomgick Turkiets utrikespolitik ytterligare en förändring. Landet började nu ta aktiv del i de uppblussande regionala konflikterna, ofta i nära allians med Qatar och olika islamistrelser men i motsättning till bland annat Saudiarabien, Egypten och Förenade arabemiraten. Turkiet blandade sig också i det syriska inbördeskriget, på rebellernas sida, vilket kom att sluka mycket av regeringens uppmärksamhet under 2010-talet. Turkiets EU-drömmar sågs vid den tiden inte längre som realistiska, även om kandidatprocessen levde vidare, och många turkar upplevde att man hade avvisats av Europa.

Turkiets vandring bort från nollproblemsdoktrinen drevs i hög grad av förändringar i den regionala och internationella miljön, men påverkades också av en tumultartad utveckling i turkisk inrikespolitik vid mitten av 2010-talet. Bland annat återupptogs kriget mot PKK år 2015, efter flera års vapenvila, och ekonomin började försämrats kraftigt. Erdoğan samlade under samma period mer makt i sina egna händer och bröt med flera tidigare allierade. Främst gällde detta den så kallade Gülenrörelsen (se 6.4), en islamisk grupp som hade samarbetat med AKP

⁵ Goka, Bulent. 'Reflections on Turkish Foreign Policy under Davutoglu: From Status Quo to a 'New' Grand Strategy?'. *Journal of Global Faultlines*. Vol. 2, nr. 2. Januari 2015, 44–5.

⁶ Ibid, 46.

under 2000-talets första årtionden, men även flera av Erdoğan's partivänner visades ut i kylan – exempelvis avpolletterades Davutoğlu år 2016, efter att spänningar mellan de två männen börjat komma i dagen. Spänningarna kulminerade efter ett kupp försök samma år, vilket regeringen anklagar güleniterna för att ha legat bakom; Erdoğan var enligt uppgift nära att dödas.⁷ Efter kupp försöket följde stora utrensningar inom staten, militären och medierna, och regeringen skärpte sin kontroll över det politiska livet. År 2017 drev AKP och dess allierade också igenom en grundlagsreform som överförde mycket omfattande befogenheter till presidentämbetet.

Utrikespolitiken blev därefter alltmer ambitiös, äventyrlig och konfrontativ. Den har också präglats i högre grad av turkisk nationalism och militär upprustning. Turkiet genomförde upprepade militära ingripanden utomlands (flera gånger i Syrien från 2016; i Libyen 2019; i Nagorno-Karabach-konflikten 2020) och gav sig in i en intensifierad maktkamp i Mellanöstern, parallellt med flera episoder av marint vapenskrappel mot Grekland, Cypern och EU (2019–20). De turkiska förbindelserna med Ryssland fördjupades snabbt från och med 2016. Relationen utvecklades snart till en komplex blandning av nära samarbete och hårdhänt konkurrens, samtidigt som relationen till USA och andra Natoländer drastiskt försämrades.

Spänningarna lindrades något i början av 2020-talet, i samband med ett allmänt töväder i Mellanöstern. Turkiet försökte då dämpa motsättningarna med sina regionala fiender och gjorde i några fall politiska eller symboliska eftergifter till stater som Saudiarabien, Israel, Egypten och Förenade arabemiraten. De viktigaste tvistefrågorna bordlades dock snarare än löstes, vilket gör den framtida utvecklingen mycket osäker. De turkisk-israeliska förbindelserna kollapsade exempelvis strax efter att de hade återupplivats, på grund av att Gazakriget 2023 tvingade upp motsättningarna till ytan.

Det ryska angreppskriget mot Ukraina i februari 2022 fördömdes av Turkiet, men Ankara har vägrat följa sina Natoallierades exempel och införa sanktioner. Erdoğan upprätthöll också sina vänskapliga förbindelser med Rysslands president Vladimir Putin. Kriget tydliggjorde samtidigt Turkiets geopolitiska vikt, som en av Natos största militärmakter och en nyckelspelare vid Svarta havets utlopp. Detta har ökat Erdoğan's manöverutrymme och dämpat mycket av den kritik som annars kunde ha riktats mot Ankararegeringen från västligt håll.

Dagens turkiska regeringsretorik anpassas ofta smidigt efter den avsedda mottagaren, men präglas i allmänhet – och inför en inhemsk publik – av en vass antivästlig ton. Särskilt under perioder med ökade spänningar tenderar AKP:s ledare att beskriva USA som ett hot mot Turkiet, vilket paras med antydningar eller till och med uttryckliga anklagelser om amerikansk inblandning i kupp försöket 2016.

⁷ Om güleniterna och relationen till AKP, se t.ex. Koru, Selim. "The Institutional Structure of "New Turkey"". Foreign Policy Research Institute. Februari 2021.

Även om dessa utspel ofta har instrumentell karaktär är skiftet djupgående, och en allvarlig förtroendeklyfta präglar idag förhållandet mellan Turkiet och dess allierade i USA och Europa. Danforth och Stein menar till och med att den ”anti-västliga fientligheten, som sträcker sig långt utanför Erdoğan's bas, nu verkar driva politikutvecklingen oberoende av pragmatiska eller specifikt islamistiska hänsyn”.⁸

På det retoriska planet har utrikespolitiken alltmer kommit att formuleras i termer av vad Marcou beskriver som *néo-tiers-mondisme*: en moraliserande, konfrontativ kritik mot den rådande ekonomisk-politiska världsordningen, som beskrivs som en västkontrollerad maktstruktur som förtrycker och suger ut Mellanöstern, Afrika, Asien och andra delar av världen.⁹ Erdoğan förordar en multipolär världsordning och återkommer ofta till sitt slagord ”världen är större än fem” (tr. *dünya beşten büyüktür*), vilket syftar på de fem permanenta medlemmarna av FN:s säkerhetsråd.¹⁰

2.2 Turkiets Afrikapolitik

Turkiets föregångarstat, Ottomanska imperiet, spelade historiskt sett en mycket betydande roll i Afrika.¹¹ Från 1500-talet till 1800-talet, och i några fall ända in på 1900-talet, styrdes stora delar av norra Afrika från imperiehuvudstaden Konstantinopel, idag Istanbul (se figur 2.1). De ottomanska provinserna motsvarade ungefär dagens Algeriet, Tunisien, Libyen, Egypten och mindre delar av Sudan. Ottomanska marinstyrkor och handelsmän var ständigt närvarande i Röda havet och på den afrikanska östkusten, och imperiets handelsmän och islamiska missionärer genomför Sahel, Sahara och i viss mån även sydligare delar av Afrika. De områden som gränsade till Medelhavet och Röda havet stod dock i centrum för Konstantinopels intressen, medan subsahariska Afrika generellt betraktades som en avlägsen och främmande region, väsensskild från imperiets egna besittningar i Nordafrika.¹²

Detta månghundraåriga arv har, trots det moderna Turkiets skarpa brytning med den ottomanska eran under 1920-talet, fortsatt präglat landets förhållande till Afrika. Under 1900-talet behandlades Afrika styvmoderligt både inom politiken och akademien, där eurocentriska uppfattningar härskade, i viss mån färgade av de orientalistiska föreställningar som präglade Europas egen syn på Afrika och

⁸ Danforth och Stein, *Turkey's New Foreign Policy: Ankara's Ambitions, Regional Responses, and Implications for the United States*, 26.

⁹ Marcou, Jean. 'La Turquie, une nouvelle puissance africaine'. *Orient XXI*. 18 januari 2022.

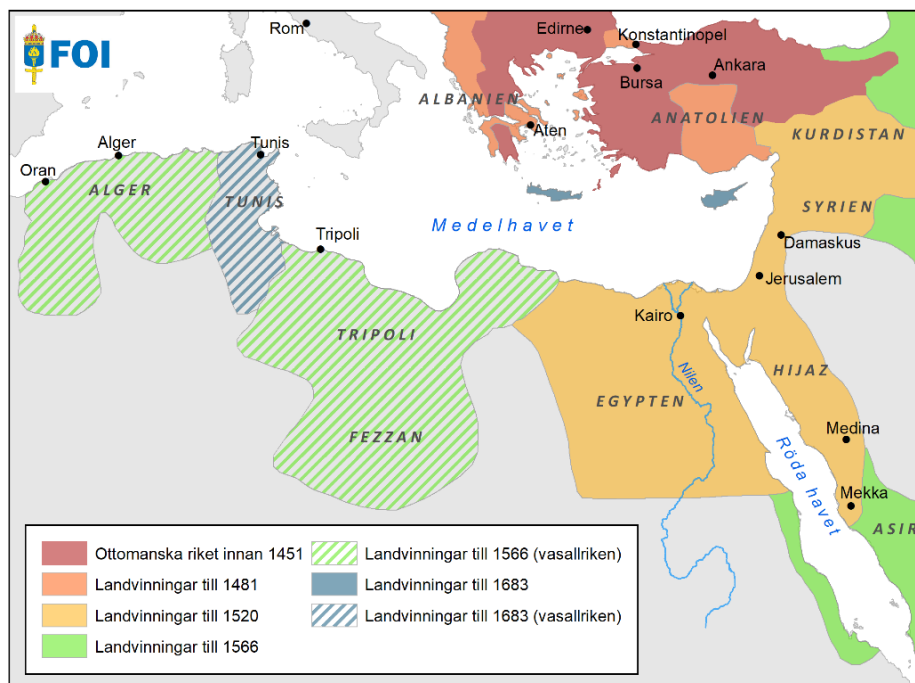
¹⁰ Exempelvis: Turkiska presidentämbetet. 'Our Motto 'the World is Bigger than Five' is the Biggest-Ever Rise against Global Injustice'. 10 januari 2018.

¹¹ Se t.ex. Palabıyık, Mustafa Serdar. 'Ottoman Empire and Africa in the age of colonial expansion: Appreciating the loyalty of African Muslims, debating colonial rupture'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyryce och Tepeciklioğlu, Ali Onur., *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*. New York: Routledge, 1:a uppl., 2021, 38–55.

¹² Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 32ff.

afrikaner. Uppfattningen om Afrika som en ”delad kontinent”, där Nordafrika är något annat och Turkiet mer närstående än subsahariska Afrika, har visat sig livskraftig.¹³

Figur 2.2: Ottomanska imperiet fram till 1683

Karta: Per Wikström (FOI) och Nationalencyklopedien (www.ne.se).

Politiskt sett var Afrika mycket lågt prioriterat under Turkiets första halvsekel som självständig stat. Under avkoloniseringseran valde Turkiet regelmässigt att solidariser sig med de europeiska imperierna. Detta straffade sig när afrikanska stater tog ställning mot de turkiska anspråken i Cypernfrågan, och en viss uppluckring av de traditionella attityderna märktes därför från 1970-talet och framåt.

Intresset för Nordafrika och Mellanöstern växte under 1990-talet, inte minst under den kortlivade koalitionsregeringen under islamistveteranen Necmettin Erbakan, 1996–97. Det var dock först i slutet av nittio-talet som den energiske utrikesministern İsmail Cem på allvar försökte ta ett helhetsgrepp på frågan genom att formulera en ny och aktiv turkisk strategi som inbegrep både Nordafrika och Afrika söder om Sahara. En ambitiös handlingsplan för stärkta diplomatiska förbindelser och ökat ekonomiskt utbyte antogs 1998, men implementeringen lät

¹³ Ibid. 10, 38–9.

vänta på sig, på grund av internt motstånd, politiska kriser och ekonomiska problem.¹⁴

AKP:s valseger 2002 blev inte bara starten på en politisk omvälvning i Turkiet, utan kom också att få avgörande betydelse för Afrikapolitiken. Under Erdoğans och Davutoğlus inflytande prioriterades Afrika (och Mellanöstern) högre. Det ottomanska arvet lyftes fram i förhållande till Nordafrika, och regeringen gjorde dessutom målmedvetna satsningar för att öka Turkiets dittills begränsade närvaro i subsahariska Afrika. Regeringen började också stödja och samarbeta med islamiskt inspirerade civilsamhälles- och hjälpororganisationer. Dessa organisationer kom, tillsammans med turkiska företag, ofta att fungera som statens inofficiella sändebud, och deras nätverksbyggande föregick och underlättade den officiella diplomatin (se kapitel 6).

Samtidigt bestod vissa element i den tidigare turkiska Afrikasyenen, exempelvis bilden av en tudelad kontinent där Nordafrika kopplas till Mellanöstern och ses som en region med naturligare och närmare band till Turkiet. Nordafrika handläggs exempelvis av samma enhet som ansvarar för Mellanöstern på det turkiska utrikesministeriet, till skillnad från övriga Afrika.¹⁵

Den nya politiken fick snabbt resultat. Turkiet började delta i Afrikanska unionens (AU) möten som inbjuden gäst från och med 2002.¹⁶ En strategi för ökad handel med Afrika antogs 2003, inspirerad av Cemplanen från 1998.¹⁷ Premiärministern gjorde under 2005 uppmärksammade resor till Sydafrika och Etiopien, vilket bidrog till att samma år säkra en AU-observatörsplats för Turkiet. Det året besöktes också Turkiet för första gången av en hög representant för unionen, kommissionsordföranden Alpha Oumar Konaré.¹⁸ AKP-regeringen utnämnde dessutom 2005 till "Afrikas år", trots ett av allt att döma svalt intresse från den turkiska allmänheten.¹⁹ Turkiet började från slutet av 00-talet öppna nya ambassader i Afrika i hög takt (se 3.2) och det ekonomiska utbytet ökade. Sen 2008 hålls turkisk-afrikanska affärsforum var fjärde år, och 2008 hölls även det första av hittills tre turkisk-afrikanska toppmöten, vid vilka de turkiska ledarna möter statschefer och ministrar från Afrika.²⁰

Afrikanska stater mottog generellt sett Turkiet med öppna armar. Turkiet fick observatörsplatser i den västafrikanska samarbetsorganisationen ECOWAS år 2005

¹⁴ Hazar, Numan och Tepeciklioğlu, Elem Eyricce. 'Turkey–Africa relations: A retrospective analysis'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyricce och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?.* New York: Routledge, 1:a uppl., 2021, 63–4.

¹⁵ Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 65.

¹⁶ Turkiska utrikesministeriet. *Türkiye and the African Union*. Inget datum.

¹⁷ Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 65.

¹⁸ Turkiska utrikesministeriet, *Türkiye and the African Union*.

¹⁹ Tepeciklioğlu, Elem Eyricce, Vreÿ, Francois och Baser, Bahar. 'Introduction Turkey and Africa: Motivations, Challenges and Future Prospects'. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 2023, 2.

²⁰ Özkan, Mehmet och Orakçı, Serhat. 'Deciphering Turkey–Africa Summits: Scope, Content and Results'. *Africa Review*. Nr. 14. 2022, 51.

och i Östafrikanska gemenskapen år 2010, och år 2008 fastslog AU-toppmötet i Addis Abeba att Turkiet är en ”strategisk partner”.

Förutom engagemanget i Nordafrika märktes nu ett växande intresse för Afrikas horn. Donelli påpekar att även den senare regionen har en nära koppling till politiken i Mellanöstern, och att den turkiska inriktningen möjligen ska ses i det perspektivet.²¹ Engagemanget växades upp ytterligare och antog delvis en ny karaktär i samband med svältkatastrofen i Somalia vid 00-talets slut. Turkiet skred då in med ett intensivt diplomatiskt engagemang och både privat och statligt stöd, i ett läge där det fick stor effekt och uppmärksamhet.

Somalia befann sig vid den tiden i svår kris, med omfattande inre strider, och hade inte haft en regering med kontroll över hela territoriet sedan 1990-talet. Nu drabbades man också av omfattande hungersnöd. I det läget gjorde Turkiet tvärt emot de flesta andra stater, som i bästa fall erbjöd bistånd på distans, och gav sig istället in i landet med biståndsinsatser på gräsrotsnivå, statsstödda solidaritetskampanjer och engagemang på högsta politiska nivå.²² Två stora konferenser hölls i Istanbul, 2010 och 2012, och Erdoğan genomförde ett uppmärksammat besök i Somalia under den muslimska fastemånaden ramadan år 2011. Han blev därmed den förste icke-afrikanske ledare som besökte landet på närmare två årtionden. Detta följdes av återetableringen av en turkisk ambassad i Mogadishu och av att Turkish Airlines började flyga till landet.²³ Ur Somaliaengagemanget växte en ökad turkisk aktivitet även i övriga stater på Afrikas horn. Det gällde i synnerhet Etiopien, där Turkiet snart skapade sig betydande intressen.

Internt i Turkiet bidrog Somaliakampanjerna till att föra upp Afrika på dagordningen och popularisera tanken på en aktiv turkisk Afrikapolitik. Samtidigt förändrades bilden av Turkiet i Afrika.²⁴ Uppfattningen att Ankaras närmanden främst handlade om ekonomiskt egenintresse skiftade och Turkiet började i breda kretsar ses som en aktör driven av ideologiska åtaganden och ett genuint engagemang för kontinenten. Liksom med utrikespolitiken i stort var det den dåvarande utrikesministern Davutoğlu som utpekades som hjärnan bakom Somaliainsatserna.²⁵

Den turkiska sorsatsningen i Somalia sammanföll dock med att Mellanöstern och Nordafrika sattes i gungning av den arabiska våren. Detta kom, vilket redan har noterats i avsnitt 2.1, att få betydelse för den fortsatta utvecklingen av Turkiets utrikespolitik. Det fick i sin tur märkbara följder i Nordafrika och på Afrikas horn. Tillsammans med sin internationella parhäst Qatar tävlade Turkiet mot bl.a. Förenade arabemiraten och Saudiarabien om makt och inflytande i Egypten, Libyen,

²¹ Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 76.

²² Schipani, Andres och Pitel, Laura. 'Erdogan's great game: Turkey pushes into Africa with aid, trade and soaps'. *Financial Times*. 18 januari 2021. [ft.com/content/0e3cec2abd80-499c-a6ab-e5d1a1e768cf](https://www.ft.com/content/0e3cec2abd80-499c-a6ab-e5d1a1e768cf). Hämtad: 21 oktober 2021.

²³ Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 82–6.

²⁴ Özkan och Orakçı, 'Deciphering Turkey–Africa Summits: Scope, Content and Results', 64.

²⁵ Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 85.

Sudan och andra delar av Nord- och Östafrika, och båda sidor strävade efter att misstänkliggöra och underminera varandra. Turkiet byggde en militärbas i Somalia (Camp TURKSOM), vilken invigdes 2017.²⁶ Ankararegeringen engagerade sig även intensivt i Egypten under åren 2012–13, för att stödja den regering som upprättats av Muslimska brödrskapet. Efter att en militärkupp stödd av Förenade arabemiraten och Saudiarabien störtat den egyptiska islamistregeringen bröts relationerna mellan Ankara och Kairo, och övergick i stark fientlighet.²⁷

Turkiets politik skiftade enligt Donelli därmed tillbaka mot ”fattigare stater med muslimsk befolkningsmajoritet”, som Somalia och Sudan. De länder som nu blev föremål för Turkiets intresse låg framförallt i Östafrika, men också i vissa fall i Västafrika, som Senegal, Niger och Mauretanien.²⁸

Parallellt med dessa händelser kom Erdoğanregeringens Afrikapolitik att påverkas av Turkiets interna spänningar. Det hårdnande politiska klimatet och presidentens växande makt paradades med en mer hårdför, mer nationalistiskt präglad och säkerhetsinriktad politik i Afrika. AKP-regeringen låg från cirka 2013 i konflikt med Gülenrörelsen, vilken, inte minst genom sina populära islamiska privatskolor, hade varit en viktig kraft i den turkiska inflytandekampanjen i Afrika. Efter det misslyckade kuppförsoket mot Erdoğan sommaren 2016 blev kampen mot güleniterna en av Turkiets högst prioriterade frågor, både inom landets gränser och internationellt. Sedan dess har Turkiet lagt stor kraft på att få afrikanska stater att stänga gülenitiska skolor och andra institutioner, och arbetat för att med alla medel försvaga rörelsens exilnätverk. Konflikten rev upp etablerade turkiska strukturer i Afrika och slukade resurser, vilket hämmade Turkiets förmåga att driva sina intressen i övrigt (se 6.4).

Turkiets gradvisa eskalering i Libyen, där landet samarbetade med de västlibyska myndigheterna mot deras östlibyska fiender, som stöddes av bland annat Förenade arabemiraten, Egypten och Ryssland, kulminerade 2019–20 i en militärintervention. Turkisk trupp och turkiskkontrollerade syriska legoknektar finns sedan dess baserade i västra Libyen och Turkiet spelar nu en nyckelroll i konflikten.²⁹

Sedan 2020 märks en lindring av spänningarna med Egypten, Förenade arabemiraten och Saudiarabien i Mellanöstern och Nordafrika, vilket också tycks ha påverkat ländernas agerande i Afrika söder om Sahara. Under samma period har

²⁶ Ibid, 109: Maziad, Marwa 'The Turkey–Qatar alliance', Mason, Robert & Mabon, Simon (red.), *The Gulf states and the Horn of Africa: interests, influences and instability.*, Manchester University Press, Manchester, 2022.

²⁷ Aksoy, Hürçan Aslı och Roll, Stephan. 'A Thaw in Relations between Egypt and Turkey'. *SWP Comment*. Nr. 39. Juni 2021.

²⁸ Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 94.

²⁹ Lund, Aron. *The Turkish Intervention in Libya*. (FOI-R--5207--SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Mars 2022.

dock säkerhetsrelaterade samarbeten blivit mer framträdande i turkisk Afrika-politik, exempelvis genom exportframgångar med den militära drönaren Bayraktar TB2 och andra vapensystem.³⁰

AKP-regeringens nu drygt tjugoåriga engagemang i Afrika beskrivs ofta som snabbväxande och effektivt.³¹ Özkan och Orakçı kallar det till och med ”den utan tvekan mest framgångsrika aspekten av turkisk utrikespolitik det gångna årtiondet.”³² Att Turkiet ses som en betydelsefull aktör av de afrikanska staterna själva är uppenbart: vid det tredje turkisk-afrikanska toppmötet i Istanbul 2021 deltog 16 statschefer och 102 ministrar från 39 länder.³³

³⁰ AFP. 'Armed with drones, Turkey explores African arms sales'. *Radio France Internationale*.

³¹ Marcou, 'La Turquie, une nouvelle puissance africaine'.

³² Özkan och Orakçı, 'Deciphering Turkey–Africa Summits: Scope, Content and Results', 61.

³³ African Business. 'Third Turkey-Africa Partnership Summit delivers 'win-win' agreements'. *African Business*. 18 December 2021.

3 Politiska relationer

Under de två gångna årtiondena har Turkiets AKP-regeringar målmedvetet strävat efter att fördjupa, utvidga och synliggöra det turkiska engagemanget i Afrika. En metod har varit att öppna nya ambassader i länder där Turkiet hittills inte haft några permanent baserade diplomater. En annan har varit Erdoğan's återkommande besök i Afrika, vilka ofta tar formen av turnéer genom flera stater med ministrar och höga tjänstemän i släptåg. Turkiet har också skapat flera forum för turkiskt-afrikanskt högnivåengagemang, inklusive återkommande toppmöten och affärskonferenser.

Detta kapitel diskuterar först, i avsnitt 3.1, den bild turkiska företrädare projicerar av Turkiet gentemot Afrika, inklusive antikoloniala, antiimperialistiska och islamiska narrativ. Därefter följer, i 3.2, en undersökning av Turkiets växande diplomatiska representation i afrikanska länder och hur antalet beskickningar har expanderat geografiskt och över tid. I avsnitt 3.3 analyseras först hur Erdoğan's resor på kontinenten har fördelat sig i tid och rum, följt av en kort beskrivning av Turkiets ”konferensdiplomati” i Afrika.

3.1 Retorik och narrativ

I sina kontakter med afrikanska ledare, diplomater och medier försöker den turkiska regeringens representanter som regel visa upp en tillrättalagd och förskönad bild av Turkiets politik, och man framhåller gemensamma intressen och erfarenheter som kan appellera till den avsedda publiken. I detta avseende skiljer sig Turkiet naturligtvis inte från något annat land – så gör också ledare och diplomater från USA, Kina, Sverige och varje annan stat.

De narrativ och teman som återkommer i Turkiets offentliga retorik gentemot Afrika kan ofta variera från land till land. I vissa fall kan utvecklingsfrågor och ekonomiskt samarbete vara särskilt tilltalande. I andra fall kan det fungera bättre att trycka på Turkiets erfarenheter av väpnad konflikt och kontraterrorism, på historiska band eller delad religiös tro, eller något annat.

Grundackordet i Turkiets politiska retorik tenderar dock att vara detsamma: en strävan att positionera sig som ett land som förstår och delar de afrikanska folkens negativa erfarenheter av västlig makt och maktmissbruk, och som går i bräsch för en ny, multipolär världsordning där det globala Syd – och inte minst Afrika – spelar en större roll på den internationella scenen.

Erdoğan återkommer som tidigare nämnts (se 2.1) ofta till sitt slagord ”världen är större än fem”, det vill säga de fem ständiga medlemmarna av FN:s säkerhetsråd.

Han har kallat bristen på en permanent afrikansk plats i rådet för en ”stor orättvisa” och framhöll under det turkisk-afrikanska toppmötet i Istanbul 2021 att Turkiet och Afrika måste kämpa hand i hand för att säkerställa den representation i Säkerhetsrådet som kontinenten förtjänar.³⁴

Antikolonialism och antiimperialism

Krav av den typen paras ofta med en mer allmänt antikolonial och antiimperialistisk retorik, som bär drag av sextio- och sjuttioalens *tiers-mondisme* och med udden riktad mot USA och Europa fördömer rasism och utsugning av fattiga folk och stater. Presidenten själv rasar ofta och gärna mot det han beskriver som västvärldens kolonialism, eller nykolonialism.

”Vi vet vad Afrika genomlevde i det förflutna, vi vet mycket väl hur de exploaterade Afrika och vi vet också vilka det var som exploaterade. Afrikas historia är i själva verket vårt blödande sår”, sade Erdoğan 2017.³⁵ ”De kommer från europeiska länder och tar alla era naturresurser, som guld och ädelstenar, och tar dem till sina egna länder och lämnar inget åt er”, förklarade han för en ung afrikansk publik i samband med toppmötet 2021.³⁶ ”De brittiska, franska och västliga kolonisatorerna”, sade han 2022, ”fortsätter plundra Afrikas diamanter, dess guld och gruvor”.³⁷ Landets statsmedier citerar också med tydligt gillande experttalanden om, exempelvis, hur Ankaras politik och retorik har underblåst motståndet mot Frankrikes närvaro i Sahel.³⁸

Den antikoloniala skrud i vilken Turkiet klär sin Afrikapolitik kan också användas internt i turkisk politik, för att frammana bilden av yttre och inre fiender. Ett typexempel på Erdoğans sätt att framställa Turkiet som en belägrad nation som ständigt hotas och beljugs av den fientliga västvärlden på grund av sin kamp för rättmätiga intressen och internationell jämlikhet, gavs i ett tal vid ett AKP-partimöte i Eskişehir, i västra Turkiet, i oktober 2021:

Turkiets kamp för idealet om en rättvisare värld irriterar kolonialisterna och deras förlängda arm hos oss storligen. Vi kommer aldrig ha något samröre med dem som kritiserar Turkiet istället för att konfrontera sitt eget blodbesudlade och mordiska förflutna i Afrika. Var det inte ni som dödade en miljon människor i Algeriet, en miljon i Nigeria och 900 000 i Rwanda? Vem var det? Det var Väst och Frankrike som gjorde det. Det är inte möjligt för dem att ge oss några lektioner i medmänsklighet, för de måste först lära sig vad medmänsklighet är – och varifrån ska de lära sig det? Jo, från Turkiet, för våra afrikanska bröder svarar dem på det sätt de förtjänar när de kritiserar oss för vår politik gentemot Afrika. Under den kommande

³⁴ Ergocun, Gokhan och Aydogan, Merve. 'African absence at UN Security Council is 'great injustice,' says Turkish president'. *Anadolu*. 18 december 2021.

³⁵ Anadolu. 'Erdoğan: 'We know very well who exploited Africa''. *Anadolu*. 25 januari 2017.

³⁶ Tavsan, Sinan. 'Turkey's scramble for Africa is reinforced by soft power'. *Nikkei*. 19 december 2021.

³⁷ *The Economist*. 'Turkey is making a big diplomatic and corporate push into Africa'. *The Economist*. 23 april 2022, 6.

³⁸ Medet, Halil İbrahim. 'Türkiye a factor in rising anti-colonial sentiment in West Africa, says expert'. *Anadolu*. 3 augusti 2023.

perioden kommer vi att fortsätta stärka vårt samarbete med den afrikanska kontinenten, som är en av de viktigaste delarna av vår globala vision, även om det skulle råka irritera kolonialisterna och deras femtekolonn hos oss.³⁹

Denna högljudda antiimperialism kan verka paradoxal, med tanke på att just Erdoğan, mer än någon annan turkisk ledare i modern tid, har kämpat för att uppvärdera Ottomanska imperiet och återuppväcka ”ottomanismen” i turkisk politik. Ur Ankaras synvinkel – vilken delas av många afrikaner – finns det emellertid ingen motsättning mellan dessa två ting. Enligt detta sätt att betrakta historien ägnade sig Ottomanska imperiet nämligen inte åt någon imperialism, åtminstone inte i negativ mening. ”Våra förfäder hade aldrig någon kolonial utpost i Afrika under hela sin tusenåriga historia”, förklarade Erdoğan vid ett besök i Moçambique. ”Våra förfäder, som upprättade stater vilka spred sig över tre kontinenter, har aldrig agerat med imperialistiska syften i andra områden”.⁴⁰

Erdoğan's framställning bygger på att det ottomanska styret i norra Afrika betraktas som legitimt och identifieras med den förkoloniala eran, som en organisk del av Afrikas ”egen” historia. Även om ottomanernas välde utgick från Europa och Asien, ingick de i en islamisk tradition som var helt och fullt en del av Nordafrikas politiska och kulturella miljö; de var grundligen etablerade i regionen när de europeiska invasionerna inleddes. Beträktat ur det perspektivet var det ottomanska väldet snarast ett offer för imperialismens härjningar, och en kraft som i det längsta kämpade för att hålla europeiska kolonisationer stängna. Ottomanismen kan således framhållas som ett gemensamt afrikanskt-turkiskt historiskt arv, vilket Turkiet idag menar sig hedra genom en Afrikapolitik byggd på jämlikhet, solidaritet och samarbete.⁴¹

Palabiyık konstaterar att det historiska arvet är starkt och levande inom Afrikapolitiken och drar kraft ur det faktum att ottomanerna genuint kämpade för att hålla europeiska imperier stängna. Han noterar samtidigt att AKP-regeringens hantering av det historiska materialet har en tendens att överdriva styrkan i de band som fanns mellan de nordafrikanska provinserna och Konstantinopel. Negativa aspekter, som ojämlikheten mellan imperiets kärna och den afrikanska periferin, tenderar också att döljas bakom ett överslätande narrativ om islamiskt brödraskap inom kalifatets ramar, och den ottomanska slavhandeln utgår helt ur berättelsen.⁴² Augé

³⁹ Başkanlığı, İletişim. 'Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Türk ekonomisini yatırım, üretim, ihracat ve istihdam sütunları üzerinde yükseltmek için yurt içinde ve yurt dışında gayret gösteriyoruz"' ('President Erdoğan: "Vi strävar både hemma och utomlands efter att stärka den turkiska ekonomins fyra pelare: investeringar, produktion, export och sysselsättning."'). 23 oktober 2021; Anadolu. 'سنعزز تعاوننا مع إفريقيا ونضالنا' (Erdoğan: Vi kommer att stärka vårt samarbete med Afrika och vår kamp irriterar kolonisationerna'). *Anadolu*. 23 oktober 2021.

⁴⁰ Anadolu. 'Erdogan: "We know very well who exploited Africa"'.

⁴¹ Dipama, Samiratou och Parlar Dal, Emel. 'Interplay between identity and trade in Turkey-Africa relations'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyrice och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*, New York: Routledge, 1:a uppl., 2021, 112.

⁴² Palabiyık, Mustafa Serdar. 'Ottoman Empire and Africa in the age of colonial expansion: Appreciating the loyalty of African Muslims, debating colonial rupture'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyrice och

skriver att framställningen bygger på en ”selektiv retorik” och noterar att utrikesministeriet ger ”en mycket subjektiv tolkning” av Ottomanska imperiets historia.⁴³ Donelli sammanfattar saken som att det moderna Turkiet inte på något vis förnekar sitt ottomanska förflutna, utan tvärtom framhåller det. Däremot tenderar det att ”omtolkas på ett positivt sätt som en motkraft till den västliga imperialismen” under det att ”syd-syd-retoriken kombineras med trobaserade element, humanitarism och en del referenser till en viss typ av tredjevärldenism”.⁴⁴

Vissa europeiska stater, särskilt Frankrike, har försökt svara med samma mynt och anklaga Turkiet både för att försöka dölja ett kolonialt förflutet och för att nu bete sig som de europeiska imperialisterna gjorde på 1800- och 1900-talen. President Emmanuel Macron har på senare år återkommande anklagat både Turkiet och Ryssland för att finansiera lögnaktig antifransk propaganda i Afrika, och för att opportunistiskt ”spela på den postkoloniala bitterheten” samtidigt som de själva bedriver en ”nykolonial och imperialistisk” politik.⁴⁵

Dessa angrepp har inte rönt någon märkbar framgång. Turkiet har en stor fördel som nalkas Afrika ”utan något som helst kolonialt bagage”, hävdade exempelvis Wamkele Mene, generalsekreterare för det panafrikanska frihandelsorganet AFCFTA, år 2022.⁴⁶ Den typen av försvar för Ankaras retorik påverkas naturligtvis av Turkiets starka ställning i många afrikanska länder, men den vilar också på historiska realiteter: det finns en reell och betydande skillnad mellan hur ottomanerna och deras europeiska efterföljare behandlade afrikanska samhällen. Europeiska ledare tycks inte alltid inse hur oerhört sårig och mörk bilden är av västvärldens historia i Afrika, vilket leder till återkommande politiska fadäser som Turkiet och likasinnade länder kan utnyttja.

När, exempelvis, Macron år 2021 ifrågasatte om Algeriet ens hade existerat före Frankrikes kolonisering och i ett utfall mot Turkiet försökte jämställa landets ottomanska (från tidigt 1500-tal till 1830) och franska (1830–1962) historia, invände fackhistoriker att Konstantinopels vasaller trots allt hade styrts med avsevärt lättare hand och större lokal legitimitet än Frankrikes kolonialregim, vars

Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*, New York: Routledge, 1:a uppl., 2021, 38–55.

⁴³ Augé, Benjamin. 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?'. Notes de l'Ifri. IFRI. Juni 2018, 5.

⁴⁴ Donelli, Federico. 'The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-state Lobby'. *Israel Journal of Foreign Affairs*. Juli 2019, vol. 13, nr. 1, 68.

⁴⁵ Roger, Benjamin och Yahmed, Marwane Ben. 'Exclusif – Emmanuel Macron : « Entre la France et l'Afrique, ce doit être une histoire d'amour »'. *Jeune Afrique*. 20 november 2020; *Le Figaro*/AFP. 'Guerre d'Algérie : Macron récuse toute « repentance » et appelle à regarder le passé « avec courage »'. *Le Figaro*. 28 augusti 2022.

⁴⁶ *The Economist*, 'Turkey is making a big diplomatic and corporate push into Africa', 6.

välde ”präglades av våld och förstörelse av de lokala sociala och religiösa strukturerna”.⁴⁷ I Algeriet väckte Macrons uttalanden upprörda protester, och affären blev dyrköpt för Paris: den algeriska regeringen kallade hem sin ambassadör och stoppade under lång tid franska militärflygningar genom algeriskt luftrum till Mali.⁴⁸

Det händer dock, om än undantagsvis, att Turkiets antikoloniala kampanjande slår fel och uppfattas som ovälkommen inblandning i ömmande historiska frågor. Våren 2020 markerade den vanligtvis Turkietyvänliga algeriska regeringen offentligt och med osedvanlig skärpa mot hur Erdoğan hade försökt göra politik av den känsliga fransk-algeriska relationen och minnet av krigstida massakrer, vilka än idag utgör ett levande trauma för Algeriet.⁴⁹ Turkiet mottog kritiken utan att knota, sannolikt för att inte förvärpa snedsteget.

Islam som drivkraft och förenande faktor

Religionen har kommit att spela stor roll i turkisk politik under AKP, ett parti som föddes ur den islamistiska oppositionen mot Turkiets tidigare strängt sekulära, militärdominerade regeringar.

Religiösa värden och inomislamisk (särskilt sunniislamisk) solidaritet har som en följd av detta också kommit att prägla utrikespolitiken i någon mån, även om den religiösa tematiken ofta framstår mer som en retorisk klangbotten eller ett instrument för att befordra Turkiets nationella intressen. Det råder dock inget tvivel om att såväl Erdoğan som stora delar av AKP:s partikader är djupt övertygade muslimer. Med denna övertygelse följer ett tankegodt om islamiska värderingar och historiska, mellanfolkliga och andliga gemenskaper. Den religiösa sfären erbjuder dessutom en rik flora av transnationella nätverk, varav många har en politisk dimension eller kan utnyttjas i politiska syften. Sådana faktorer kan i vissa lägen få påtaglig betydelse i turkisk utrikespolitik.

Ett konkret (dock utomafrikanskt) exempel är hur Turkiet under Erdoğan's ledning har vänt sig bort från sitt tidigare samarbete med Israel och istället tagit ställning för Palestina. AKP har med värme omhuldat de islamistiska krafterna i palestinsk politik, som Hamas, trots att detta allvarligt skadat relationerna med Israel och påverkat också vissa västländers inställning till Turkiet.

Tillsammans med sin nära allierade Qatar utkämpade Turkiet också ett intensivt kallt krig mot Egypten, Förenade arabemiraten och Saudiarabien efter den arabiska vårens regionala omvälvningar. Även om konflikten knappast var religiös i grunden, har den ofta karakteriserats av att Doha och Ankara lierat sig med Muslimska

⁴⁷ Kessous, Mustapha. 'Le dialogue inédit entre Emmanuel Macron et les « petits-enfants » de la guerre d'Algérie'. *Le Monde*. 2 oktober 2021; Vinet Caroline. 'Algérie : peut-on vraiment comparer la colonisation française à l'occupation ottomane ?'. *La Croix*. 5 oktober 2021.

⁴⁸ AFP. 'Tensions entre Alger et Paris : l'Algérie interdit son espace aérien aux avions militaires français'. *Libération*. 3 oktober 2021.

⁴⁹ Belamri, Samira. 'الجزائر متفاجئة من تصريحات أردوغان' ('Algeriet är "förvånat" över Erdoğan's uttalanden'). *Ech-Chorouk*. 1 februari 2020.

brödraskapet och andra islamiströrelser, medan Kairo, Abu Dhabi och Riyadh föredragit status quo-inriktade, sekulära aktörer.

Turkiet har dock visat att man kan tona ner engagemanget för islamistiska krafter när statsintresset kräver detta, exempelvis i förhållande till Egypten. Turkiet och Qatar gav starkt stöd till det egyptiska Muslimska brödraskapet när det drevs under jorden efter statskuppen i Kairo år 2013. Enligt vissa källor lever kring 20 000 landsflyktiga brödraskapsmedlemmar och anhöriga nu i Turkiet, främst i Istanbul.⁵⁰ När Ankara och Kairo började reparera sina bilaterala förbindelser vid 2020-talets slut, dröjde det emellertid inte länge innan Erdoğanregeringen beskar de egyptiska dissidenternas manöverutrymme och stängde deras exilmedier.⁵¹

På samma sätt överlevde Turkiets förbindelser med Sudan den delvis islamistiskt orienterade Omar al-Bashir-regimens fall år 2019. Turkiets intressen tycks visserligen ha skadats av Egyptens, Förenade arabemiratens och Saudiarabiens växande inflytande i Khartoum, men den sudanesisk-turkiska relationen vilade på väl upp-arbetade handelsförbindelser och högnivåkontakter; Erdoğanregeringen agerade dessutom pragmatiskt. Någon brytning mellan Khartoum och Ankara kom därför aldrig till stånd.⁵²

Utöver att fungera som drivkraft för turkiskt engagemang i specifika situationer, används religionen mer allmänt gentemot muslimska länder i Afrika för att skapa kontaktytor och nätverk, samt för att forma bilden av Turkiet – det vill säga, som ett inslag i en strategi för inflytande och mjuk makt. Detta diskuteras mer utförligt i kapitel 6.

3.2 Diplomatisk representation

Turkiet bedriver, som redan har noterats i kapitel 2, en mycket energisk och väl resurssatt utrikespolitik. Enligt det australiska Lowyinstitutet hade Turkiet 246 diplomatiska beskickningar utomlands år 2021, varav 142 ambassader. Institutet rangordnade Turkiet som världens femte mest aktiva diplomatiska aktör, efter Kina, USA, Frankrike och Japan.⁵³

Ankara värdesätter alltså närvaro på plats i världens länder, och Afrika har inte varit något undantag. Under Erdoğaneran har Turkiet lagt stor vikt vid att bygga ut sin diplomatiska närvaro på kontinenten, och landet anses idag ha ett av de bäst

⁵⁰ Ayyash, Abdelrahman. 'The Turkish Future of Egypt's Muslim Brotherhood'. Century International. 17 augusti 2020.

⁵¹ Maher, Abdessamad. 'سامح شكري: منع الهاربين ووقفهم من التلفزيون خطوة إيجابية من تركيا' ('Sameh Shukri: Att förbjuda rymlingarna och stoppa dem från [att sända] television är ett positivt steg av Turkiet'). *al-Ahram*. 3 juli 2021.

⁵² Mashamoun, Jihad. 'Turkey and Sudan: An enduring relationship?'. Middle East Institute. 20 juli, 2022.

⁵³ Lowyinstitutet. 'Global Diplomacy Index: 2021 Country Ranking'. 2021.

utbyggda diplomatiska nätverken på kontinenten.⁵⁴ Detta framgår vid en jämförelse med ett urval andra stater. Turkiet ligger på sjätte plats globalt i fråga om antalet ambassader i Afrika, överträffat enbart av några av världens största ekonomier (se tabell 3.1).

Tabell 3.1: Vissa staters diplomatiska representation i Afrika⁵⁵

Kina	51 ambassader (2020).
Förenta staterna	49 ambassader (2020).
Indien	49 ambassader (2022).
Frankrike	47 ambassader (2023).
Tyskland	46 ambassader (2020).
Turkiet	42 ambassader (2023).
Ryssland	40 ambassader (2020).
Japan	37 ambassader (2023).
Spanien	28 ambassader (2020).
Italien	23 ambassader (2020).
Sverige	19 ambassader (2023).

Det dåvarande ottomanska imperiet hade, som tidigare framgått, en omfattande och skiftande närvaro i Afrika, inklusive genom att behärska flera nordafrikanska provinser. Imperiet öppnade sin första formella diplomatiska beskickning i subsahariska Afrika år 1912: ett konsulat i Harar, Etiopien.⁵⁶ Det moderna Turkiet var avsevärt mindre aktivt i relationerna till Afrika. Ända fram till AKP-regeringens tillträde år 2002 var antalet turkiska ambassader i Afrika lågt, och det var bara i Nordafrika man hade ett väl utbyggt regionalt ambassadnät. Under de följande två årtiondena har Turkiets diplomatiska närvaro formligen exploderat, genom öppnandet av en mängd nya ambassader och konsulat.

Enligt det turkiska utrikesministeriet ökade antalet ambassader i Afrika från 12 år 2002 till 44 år 2022.⁵⁷ En granskning genomförd på FOI i november 2023 visar emellertid att den egentliga siffran förefaller vara 42, att expansionen inte tog fart förrän 2009 och att inga nya ambassader har öppnats sedan 2018. (Se tabell 3.2.)

De intensifierade diplomatiska och ekonomiska kontakterna stimulerade också en motsvarande ökning av antalet afrikanska ambassader i Ankara. Utrikesministeriet rapporterar att tio afrikanska stater hade en ambassad i den turkiska huvudstaden år 2008, men att siffran hade stigit till 38 år 2022.⁵⁸

Den snabba tillväxttakten tycks emellertid ha skett på bekostnad av djup och kvalitet. Donelli noterar att många nygrundade turkiska beskickningar verkar ha bildats

⁵⁴ Marcou, Jean. 'La Turquie, une nouvelle puissance africaine'. *Orient XXI*. 18 januari 2022.

⁵⁵ Författarnas sammanställning i juni 2023 utifrån officiella källor och medieuppgifter. För en full lista över källor, se appendix.

⁵⁶ Turkiska utrikesministeriet. *Turkey-Africa: Solidarity and Partnership*. Inget datum.

⁵⁷ Turkiska utrikesministeriet. *Türkiye-Africa Relations*. Inget datum. Afrika har 54 internationellt erkända stater; AU har 55 medlemsstater, inräknat Västsaharas exilregering vilken inte erkänns av Turkiet.

⁵⁸ *Ibid.*

främst av symboliska skäl, för att få en ambassad på plats och öka totalmängden. Vissa ambassader kan ha så få som två eller tre utsända diplomater, vilket hämmar deras möjligheter att bedriva effektivt arbete. Samtidigt märktes redan vid 2010-talets början problem med kompetensbrist och rekrytering av personal till Turkiets diplomatiska apparat i Afrika.⁵⁹ Även om Turkiet bemannar sina beskickningar med professionella karriärdiplomater, snarare än att tillsätta politiker eller andra som makthavare vill belöna, tenderar ambassaderna i Afrika att ledas av nybefordrade ambassadörer, vilka ofta saknar tidigare erfarenhet av kontinenten.⁶⁰

Tabell 3.2: Turkiska ambassader i Afrika, öppningsår⁶¹

Land	Öppningsår	Land, forts.	Öppningsår
Algeriet	1963	Mali	2010
Angola	2010	Marocko	1957
Benin *	2014	Mauretanium	2011
Botswana	2014	Moçambique	2011
Burkina Faso	2012	Namibia	2012
Burundi	2018	Niger	2012
Djibouti	2013	Nigeria	1962
Dem. Kongo	1974	Rep. Kongo	2014
Egypten	1925	Rwanda	2014
Elfenbenskusten	2009	Senegal *	1962
Ekvatorialguinea	2018	Sierra Leone	2018
Eritrea	2013	Somalia	2011 **
Etiopien	1926	Sudan	1956
Gabon *	2012	Sydafrika *	1994
Gambia	2011	Sydsudan	2011
Ghana *	2010 **	Tanzania	2009 **
Guinea	2013	Tchad	2013
Kamerun *	2010	Tunisien	1956
Kenya *	1968	Uganda	2010
Libyen	1952	Zambia *	2011
Madagaskar *	2010	Zimbabwe	2011

*) Ambassaden i Accra (Ghana) täcker även Liberia; Antananarivo (Madagaskar) täcker även Komorerna och Mauritius; Cotonou (Benin) täcker även Togo; Dakar (Senegal) täcker även Guinea-Bissau och Kap Verde; Lusaka (Zambia) täcker även Malawi; Libreville (Gabon) täcker även São Tomé och Príncipe; Nairobi (Kenya) täcker även Seychellerna; Pretoria (Sydafrika) täcker även Eswatini och Lesotho; Yaoundé (Kamerun) täcker även Centralafrikanska republiken.

**) Ambassader fanns tidigare i Ghana 1964–81, Somalia 1979–91 och Tanzania 1979–84.

⁵⁹ Donelli, Frederico. *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*. London: I. B. Tauris. 2021, 106.

⁶⁰ Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?', 12.

⁶¹ Sammanställning av författarna, huvudsakligen från Turkiska utrikesministeriets hemsida.

Ur tabell 3.2 går också att utläsa hur Turkiets diplomatiska närvaro har expanderat geografiskt och över tid. Expansionen har varit ojämnt fördelad mellan olika delar av Afrika. Detta tydliggörs i tabell 3.3, vilken utgår från AU:s regionindelning.

De tolv ambassader som fanns före AKP:s maktövertagande var, som synes, starkt koncentrerade i Nordafrika (5 ambassader) och i lägre grad Östafrika (3). Ännu mer slående är att hälften av dessa tolv stater var arabisktalande och tenderade att betraktas av såväl sina egna ledare och invånare som av det officiella Turkiet som en del av det vidare Mellanöstern-Nordafrika. Det följer av detta att nästan alla de trettio ambassader som öppnades 2009–18 låg i subsahariska Afrika. Under AKP:s första decennium vid makten (2002–12) öppnades sex ambassader i Västafrika, fem vardera i Södra Afrika och Östafrika, två i Centralafrika och en i Nordafrika (Mauretanien). Under återstoden av perioden (2013–18) öppnades fyra ambassader i Centralafrika, tre vardera i Öst- och Västafrika och en i Södra Afrika.

Tabell 3.3: Turkiska ambassader i Afrikas regioner under AKP:s styre

AU-region (stater)	2002	2012	2022
Nordafrika (7 *)	5 [71%]	6 (+1) [100 % *]	6 (+0) [100 % *]
Västafrika (15)	2 [13%]	8 (+6) [53 %]	11 (+3) [73 %]
Östafrika (14)	3 [21%]	8 (+5) [57 %]	11 (+3) [79 %]
Södra Afrika (10)	1 [10%]	6 (+5) [60 %]	7 (+1) [70 %]
Centralafrika (9)	1 [11%]	3 (+2) [27 %]	7 (+4) [78 %]
Hela Afrika (55 *)	12 [22 % *]	31 (+19) [57 % *]	42 (+11) [78 % *]

Den första siffran i varje kolumn anger antalet ambassader. Ökningen sedan föregående period anges i parentes. Den procentandel av regionens stater som hyser en turkisk ambassad anges i hakparentes.

*) Turkiet erkänner till skillnad från AU inte Västsaharas självständighet. Täckningsgraden för hela Afrika har därför beräknats på 54 stater och Nordafrika på 6 stater.

Av det ovanstående framgår också att tolv afrikanska stater ännu 2023 saknar egen ambassad, och istället täcks av sidoackrediterade ambassadörer i någon närliggande stat (se tabell 3.2). Detta gäller fyra stater i Västafrika (27 % av regionens stater), tre i Östafrika (21 %), likaledes tre i Södra Afrika (30 %) och två i Centralafrika (22 %). De flesta av dessa tolv stater är små: åtta av dem har en befolkning under 3 miljoner, fem är östater och ett land är en enklav inuti Sydafrika (Lesotho). De största stater som saknar turkisk ambassad är Malawi (20 miljoner; täcks av ambassaden i Zambia), Togo (8,8m; Benin), Centralafrikanska republiken (5,5m; Kamerun) och Liberia (5,3m; Ghana). Det turkiska utrikesministeriet framhåller ofta att man strävar efter att etablera ambassader även i de stater där sådana saknas, men i praktiken verkar alltså inga nya ambassader ha etablerats sedan 2018.

Utöver ambassader och konsulat i enskilda länder har Turkiet representation i flera multilaterala afrikanska organ. Turkiet erhöll observatörsstatus i AU år 2005 och utnämndes tre år senare till en ”strategisk partner” av unionstoppmötet i Addis Abeba. Turkiet har också diplomatisk representation vid de västafrikanska staternas samarbetsorgan ECOWAS sedan 2005, vid Östafrikanska gemenskapen sedan 2010 och är extern medlem av Afrikanska utvecklingsbanken sedan 2008.⁶²

Turkiet använder sig ibland av särskilda sändebud för att hantera känsliga eller viktiga diplomatiska frågor. Den islamiske teologen och AKP-politikern Emrullah İşler utsågs i oktober 2014 till president Erdoğanns särskilda representant i Libyen.⁶³ Den tidigare Mogadishuambassadören Olgan Bekar, som hade varit inblandad i förhandlingar mellan den somaliska federala regeringen och utbrytarregionen Somaliland, utnämndes 2018 till utrikesministeriets särskilda sändebud för Somalia-Somaliland-förhandlingarna.⁶⁴ Han ersattes 2021 på den posten av Aykut Kumbaroğlu, tidigare ambassadör i Asmara.

3.3 Högnivåmöten och besök

Möten mellan turkiska och afrikanska ledare tjänar både till att fördjupa de bilaterala relationerna och synliggöra Turkiets roll på kontinenten. Erdoğan besöker ofta afrikanska stater och Turkiet har, ofta i samarbete med AU eller andra multilaterala organ, upprättat flera forum för regelbundna möten och utbyten.

Detta avsnitt analyserar inledningsvis Erdoğanns resor, och ger därefter en kort beskrivning av de viktiga turkisk-afrikanska forumen.

Erdoğanns officiella besök i Afrika

AKP vann regeringsmakten i Turkiet år 2002, men en tidigare rättsak hindrade Erdoğan från att träda in i regeringen förrän 2003. Från det året tjänstgjorde Erdoğan som premiärminister fram till 28 augusti 2014, då han tillträdde som president. Dittills hade presidentposten beklänts av den AKP-kritiske Ahmet Necdet Sezer (2000–7) följt av Abdullah Gül (2007–14). Gül var medlem av AKP och, vid denna tid, nära lierad med Erdoğan. Presidentämbetet hade dock begränsade maktbefogenheter under större delen av perioden. I praktiken har därför Erdoğan varit den viktigaste makthavaren i Turkiet under hela perioden, oavsett titel.

Under nästan hela sin tid som regerings- och statschef har Erdoğan varit en mycket flitig Afrikabesökare. Detsamma gällde hans långvariga utrikesministrar, Ahmet

⁶² Donelli, *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*, 66–9.

⁶³ Lund, Aron. *The Turkish Intervention in Libya*. (FOI-R--5207—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. 2022, 57.

⁶⁴ Mohamed Duale. 'Turkey appoints Dr.Olgan Bekar as Somalia-Somaliland talks envoy'. *Horn Diplomat*. 30 december 2018.

Davutoğlu (2009–15) och Mevlüt Çavuşoğlu (2015–23). På sin hemsida skriver det turkiska utrikesministeriet:

Ömsesidiga högnivåbesök spelar en viktig roll i upprätthållandet av vår Afrikapartnerskapspolitik. Hans excellens Recep Tayyip Erdoğan, Republiken Turkiets president, har hittills besökt 31 afrikanska stater (Algeriet, Angola, Demokratiska republiken Kongo, Djibouti, Egypten, Ekvatorialguinea, Elfenbenskusten, Etiopien, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Marocko, Kenya, Libyen, Madagaskar, Mali, Mauretanien, Moçambique, Niger, Nigeria, Republiken Sydafrika, Senegal, Somalia, Sudan, Tanzania, Tchad, Togo, Tunisien, Uganda och Zambia), inklusive under sin tid som premiärminister.⁶⁵

Totalt hade Erdoğan år 2022 gjort sammanlagt 57 besök i 31 olika afrikanska länder, i rollen som regerings- eller statschef. En förteckning över dessa resor finns i tabell 3.4. Uppgifterna har sammanställts av rapportens författare utifrån rapporter i offentliga turkiska källor och medier, kompletterat med annan medierapportering. Fler resor kan ha skett utan att offentliggöras, exempelvis av privata skäl eller i samband med hemliga statsförbindelser.

Tabell 3.4: Erdoğans Afrikaresor 2014–22.

År	Besökta länder	Antal
2003		0
2004	Egypten	1
2005	Etiopien, Sydafrika, Tunisien, Marocko	4
2006	Sudan, Egypten, Algeriet	3
2007	Etiopien	1
2008		0
2009	Egypten	1
2010	Libyen	1
2011	Somalia, Egypten, Tunisien, Libyen, Sydafrika	5
2012	Egypten	1
2013	Gabon, Niger, Senegal, Marocko, Algeriet, Tunisien	6
2014	Algeriet, Ekvatorialguinea (bägge som president)	2
2015	Etiopien, Djibouti, Somalia	3
2016	Senegal, Elfenbenskusten, Ghana, Nigeria, Guinea, Uganda, Kenya, Somalia	8
2017	Tanzania, Moçambique, Madagaskar, Sudan, Tchad, Tunisien	6
2018	Algeriet, Mauretanien, Senegal, Mali, Sydafrika, Zambia	6
2019	Tunisien	1
2020	Algeriet, Gambia, Senegal	3
2021	Angola, Togo, Nigeria	3
2022	Demokratiska republiken Kongo, Senegal	2

Erdoğan besökte Afrika som premiärminister 2003–14 och president efter 2014.

Vid en granskning av Erdoğans Afrikaresor framträder vissa mönster.

⁶⁵ Turkiska utrikesministeriet, *Türkiye-Africa Relations*. Ordföljden har justerats i samband med översättningen för att göra texten lättare läsbar och återställa bokstavsordningen i listan över länder.

Under AKP-erans första år, 2002, kunde Erdoğan inte genomföra några officiella besök utomlands, eftersom han inte hade något offentligt ämbete. Under sitt första år som premiärminister, 2003, genomförde han flera utlandsresor, men ingen av dem gick till Afrika.

Sedan 2004 besöker Erdoğan vanligen Afrika en eller ett par gånger per år. Det enda undantaget under perioden 2004–22 är 2008, då han inte företog någon resa till Afrika.

Resorna tar ofta formen av turnéer som omfattar mellan två och fyra stater åt gången, ofta men inte alltid inom samma region. Presidenten tar inte sällan tillfället i akt att koppla på en mindre besöksturné när han beivrar toppmöten eller andra turkisk-afrikanska tillställningar. Presidentens entourage inkluderar nästan alltid tunga ministrar och andra befattningshavare, samt militärindustri- och näringslivsrepresentanter, religiösa ledare och andra som tros kunna spela en roll i de mellanfolkliga förbindelserna.

Afrikaresandet tilltog från och med 2011, vilket tidsmässigt motsvarar den uppvärdering av de afrikanska förbindelserna som skedde i samband med att Turkiet tog sig an den somaliska frågan och de ökande spänningarna med USA och Europa.

Under 2010-talets andra halva genomfördes en mängd presidentbesök i afrikanska stater som tidigare inte visats stort turkiskt intresse. Detta löpte parallellt med den snabba utvidgningen av Turkiets diplomatiska representation på kontinenten, genom öppnandet av nya – ofta små – ambassader och konsulat i stater som hittills saknat officiell turkisk närvaro. Sammantaget ger det intryck av en målmedveten expansion på bredden, möjligen parat med en vilja att snabbt bygga ut det diplomatiska nätverket av politiska eller symboliska skäl.

Erdoğan's resande ger också vissa ledtrådar om vilka stater Turkiet intresserar sig för på djupet. Den turkiske ledaren har, som redan nämnts, gjort sammanlagt 57 officiella besök i 31 olika stater, från det att han tillträdde som premiärminister fram till 2022. Som framgår av Tabell 3.5 har vissa stater tilldragit sig avsevärt mer uppmärksamhet än andra.

Tabell 3.5: Afrikanska stater besökta av Erdoğan (2003–22)

Besök per stat	Lista över stater	Antal stater
5 besök i	Algeriet, Egypten, Senegal, Tunisien	4 stater
3 besök i	Etiopien, Somalia, Sydafrika	3 stater
2 besök i	Libyen, Marocko, Nigeria, Sudan	4 stater
1 besök i	Angola, Djibouti, Ekvatorialguinea, Elfenbenskusten, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Kenya, D. R. Kongo, Madagaskar, Mali, Mauretanien, Moçambique, Niger, Tanzania, Tchad, Togo, Uganda, Zambia	20 stater
Ej besökta:	Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Centralafrikanska republiken, Eritrea, Guinea- Bissau, Kamerun, Kap Verde, Komorerna, Kongo- Brazzaville, Lesotho, Liberia, Malawi, Mauritius, Namibia, Rwanda, São Tomé och Príncipe, Seychellerna, Sierra Leone, Eswatini, Sydsudan, Zimbabwe	23 stater

Sammanlagt 23 stater har hittills aldrig besökts av Erdoğan. Av de 31 stater Erdoğan har besökt, har 20 mottagit ett enda besök under den period som studeras; elva har besökts mer än en gång; sju har besökts minst tre gånger; och fyra har mottagit fem besök vardera. Ett annat sätt att uttrycka det är att sju av Afrikas 54 stater stått för hälften av Erdoğans officiella stats- eller regeringschefsresor på kontinenten (29 av 57 besök). Dessa sju stater är Algeriet, Egypten, Etiopien, Senegal, Somalia, Sydafrika och Tunisien.

Vissa mönster går att skönja. Erdoğans resande går exempelvis ofta till kontinentens större och mer inflytelserika stater (Etiopien, Egypten, Nigeria och Sydafrika står tillsammans för 13 av 57 besök, d.v.s. en dryg femtedel) samt Somalia, som ju ägnats särskild uppmärksamhet av turkiska makthavare sedan 2011.

Vissa afrikanska regioner är mer prioriterade än andra. Tabell 3.6 visar hur Erdoğans 57 besök fördelar sig, med utgångspunkt i AU:s regionindelning.

Tabell 3.6: Erdoğans besök i afrikanska regioner (2003–22)

AU-region	Antal stater	Antal besök	Andel besök	Besök/stat
Nordafrika	7 stater	20 besök	35 %	2,86
Söder om Sahara	48 stater	37 besök	65 %	0,77
Västafrika	15 stater	14 besök	25 %	0,93
Östafrika	14 stater	13 besök	23 %	0,93
Södra Afrika	10 stater	6 besök	10 %	0,60
Centralafrika	9 stater	4 besök	7 %	0,44
Hela Afrika	55 stater	57 besök	100 %	1,04

Det tydligaste resultatet av denna analys är att Erdoğan har ägnat mycket mer uppmärksamhet åt Nordafrika (i genomsnitt nästan tre resor per stat i regionen) än söder om Sahara (knappt en resa per stat). Detta flitiga resande till norra Afrikas arabiska stater är helt i linje med Turkiets traditionella fokus på det postottomanska Nordafrika och Mellanöstern, vilket beskrivits i avsnitt 2.2. Om man eliminerar AU-medlems-staten Sahariska arabiska demokratiska republiken, d.v.s. Västsaharas exilregering (som Turkiet inte erkänner), stiger överrepresentationen ytterligare. Det är också värt att notera att det postottomanska, arabiskspråkiga Sudan – som i kulturell och politisk mening är nära förbundet med Nordafrika – har varit föremål för ytterligare två besök.

Norra Afrika skulle sannolikt ha upptagit en ännu större del av Erdoğanns resekalender, om inte de turkisk-egyptiska relationerna hade havererat precis när presidentens Afrikaengagemang började ta fart på allvar. Egypten var det första afrikanska land Erdoğan besökte som regeringschef, år 2004, och under perioden 2004–13 ägnades en dryg femtedel (5 av 23) av Erdoğanns officiella besök i Afrika åt just Egypten. Resandet upphörde tvärt i och med den nuvarande presidenten Abdelfattah el-Sisis maktövertagande i Egypten, 3 juli 2013.

Resmönstren har även i andra avseenden förändrats över tid. Erdoğan visade länge ett mycket ringa intresse för Västafrika, som han för första gången besökte genom en resa till Senegal år 2013 – elva år efter AKP:s maktövertagande. Några år senare kom regionen emellertid att bli föremål för intensiv turkisk uppvaktning. Under perioden 2016–22 utgjordes mer än hälften av alla Erdoğanns besök i Afrika av statsbesök i västafrikanska länder, däribland ytterligare fyra besök i Senegal.

Det bör avslutningsvis sägas att den ovanstående analysen inte tecknar någon fullständig bild av Turkiets kontakter med Afrika, eller ens av högnivåkontakterna mellan turkiska och afrikanska ledare. Det är inte bara Erdoğan själv som reser mycket till Afrika. Det gör också hans utrikesministrar och andra representanter för den turkiska regeringen och nationen, men någon analys av deras resmönster har inte genomförts. Presidentens mycket centrala roll i utrikespolitiken och som symbol för staten Turkiet gör dock att Erdoğanns resor framstår som en särskilt värdefull indikator, bland flera, på den turkiska Afrikapolitikens intensitet och inriktning över tid.

Konferensdiplomati och toppmöten

Utöver de bilaterala förbindelser som utvecklats med enskilda afrikanska stater, har Turkiet också framhållit att det vill närma sig kontinenten som helhet. Förbindelser på den grunden har flera fördelar: dels skickar de en värdefull signal till Afrikas folk och stater om att Turkiet värdesätter dem just som afrikaner, och dels ställer sig staten Turkiet därmed jämte en hel kontinent, vilket understryker landets roll som global aktör med anspråk på att representera något mer än en enskild nation.

Ett viktigt instrument i dessa strävanden har varit organiserandet av allafrikanska eller regionala ministerkonferenser och toppmöten, för att sammanföra turkiska och afrikanska ledare.

Denna strategi är inte unik för Turkiet. USA:s presidenter Barack Obama och Joseph Biden mötte afrikanska statschefer under rubriken *U.S.-Africa Leadership Summit* åren 2014 och 2023 (inget liknande skedde under Donald Trump). Motsvarande rysk-afrikanska toppmöten ägde rum 2019 och 2023, medan Indien arrangerade toppmöten 2008, 2011 och 2015. Även Frankrike, Storbritannien och Saudiarabien har organiserat liknande tillställningar. Mest aktivt i genren är dock Kina, som sedan 2000-talets början har organiserat en hel serie toppmöten inom ramen för det så kallade Forumet för Kina-Afrika-samarbete.

Mehmet Özkan och Serhat Orakçı konstaterar att denna typ av ”toppmötes-diplomati” har utvecklats till en ”närmast rituell” tilldragelse sedan mitten av 00-talet.⁶⁶ För en turkisk regering som vill spela i högsta ligan i Afrika framstår det sannolikt som en nödvändighet att organisera egna arrangemang av samma slag, både på minister- och statschefsnivå. För ett land som vill smörja det ekonomisk-politiska samarbetet med Afrikas länder har sådana möten dessutom ett påtagligt praktiskt värde, inte minst med tanke på hur centraliserad makten är både i Turkiet och i många afrikanska stater; direkta personkontakter mellan ledare blir i en sådan politisk miljö särskilt viktiga.

Många av de stormötesformat som har lanserats av Ankara har en tydlig ekonomisk dimension, antingen inbakad i själva dagordningen eller genom att affärskonferenser och möten mellan näringslivsrepresentanter och handelskammare arrangeras vid sidan av.

Sedan 2016 har turkiska handelsministeriet, Afrikanska unionen och det turkiska utrikeshandelsrådet DEİK organiserat fem turkisk-afrikanska ekonomi- och affärsforum, med deltagande av högt uppsatta representanter från stater och näringsliv. Motsvarande möten har också hållits på regional nivå, med medlemsstaterna i västafrikanska ECOWAS, och 2017 hölls ett turkiskt-afrikanskt jordbruksministermöte och ”Agribusiness Forum” i Antalya.⁶⁷

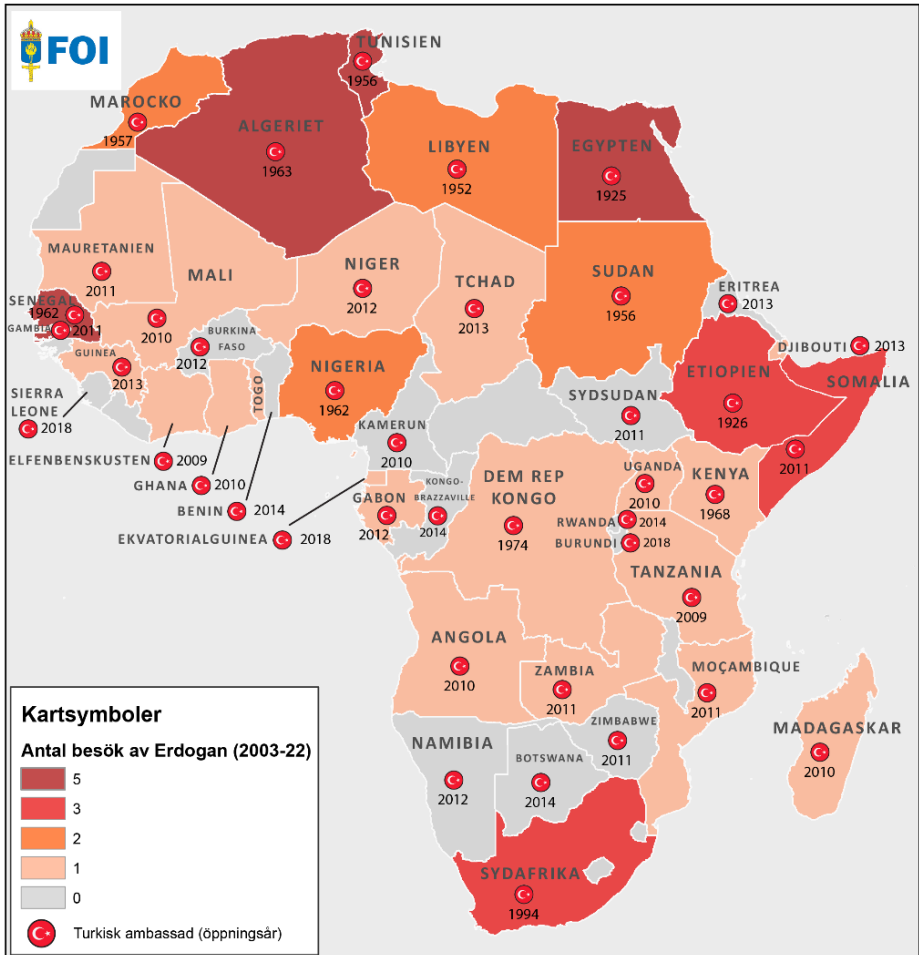
Kronjuvelen i den turkiska konferensdiplomatin är emellertid de turkisk-afrikanska toppmötena, som sammanför Erdoğan och hans regering med afrikanska presidenter, premiärministrar och andra högt uppsatta ledare. Tre sådana ”Turkiet-Afrika-partnerskapstoppmöten” har hittills ägt rum. Den första statschefskonferensen arrangerades i Istanbul 2008, den andra i Ekvatorialguineas huvudstad Malabo

⁶⁶ Özkan, Mehmet och Orakçı, Serhat. 'Deciphering Turkey–Africa Summits: Scope, Content and Results'. *Africa Review*. Nr. 14. 2022, 49.

⁶⁷ TABEF. *Past Forums*. Inget datum. tabef.org/about-past-forums.html. Hämtad: 30 augusti 2023.

år 2014, och den tredje återigen i Istanbul 2021, trots de då gällande pandemi-restriktionerna.⁶⁸ Nästa toppmöte är tänkt att äga rum i Afrika år 2026.⁶⁹

Figur 3.7: Turkiets politiska närvaro i Afrika

Karta: Per Wikström, FOI

⁶⁸ En detaljerad analys, med fokus på mötena 2008 och 2014, ges i Özkan och Orakçı, 'Deciphering Turkey–Africa Summits: Scope, Content and Results', 48–67.

⁶⁹ Ergocun, Gokhan, Abdu, Sadik Kedir och Sahin, Tuba. 'Turkey-Africa Partnership Summit adopts joint declaration'. *Anadolu*. 18 december 2021.

4 Ekonomiska relationer

Sedan AKP-regeringens tillträde har Turkiets satsningar på ekonomisk diplomati gentemot Afrika intensifierats, vilket bland annat uttrycks genom regelbundna turkisk-afrikanska ekonomi- och affärsforum (se ovan, 3.3).⁷⁰ Den turkisk-afrikanska handelsvolymen och de turkiska direktinvesteringarna i Afrika har ökat sedan tjugohundratalets början, vilket sammanfaller med en period av god ekonomisk tillväxt och expansion av Turkiets utrikeshandel. Denna ökning beror framförallt på ökad turkisk export till Afrika, i synnerhet till Nordafrika. Trots att bara en bråkdel av det samlade turkiska biståndet går till afrikanska stater, är bistånd en viktig och märkbar del av Turkiets Afrikapolitik och en viktig metod för att öka landets synlighet i Afrika.

Detta kapitel inleds, genom avsnitt 4.1, med en genomgång av turkisk ekonomisk diplomati gentemot Afrika. I avsnitt 4.2 analyseras data över turkisk-afrikansk handel medan avsnitt 4.3 beskriver turkiska investeringar och projekt i Afrika. I det nästföljande avsnittet, 4.4, diskuteras turkiskt engagemang inom den afrikanska energi- och gruvsektorn, vilket är ett område av särskild relevans för Turkiet, medan avsnitt 4.5 analyserar Turkiets utvecklingssamarbeten i Afrika.

4.1 Ekonomisk diplomati

Turkiska handelsministeriet lanserade 2003 ”Strategin för utveckling av kommersiella och ekonomiska förbindelser med afrikanska länder”, vars centrala beståndsdelar bland annat är att främja handel och direktinvesteringar mellan Turkiet och afrikanska länder.⁷¹ Sedan dess har Turkiets ekonomiska relationer med Afrika institutionaliserats och intensifierats i rask takt. Under 1990-talet fanns turkiska handelskontor bara i nordafrikanska stater samt i Sydafrika. I dag har Turkiet handelskontor i 48 afrikanska stater; 43 av dessa öppnade under tidsperioden 2007–23.⁷² Handelskontoren syftar till att främja turkisk export till afrikanska stater och uppmuntra turkisk-afrikanska investeringar.⁷³

⁷⁰ Afrikanska stater utgör bland annat viktiga kunder för turkisk försvarsexport, vilket diskuteras mer ingående i kapitel 5 om Turkiets militära relationer.

⁷¹ Turkiska handelsministeriet. *Bilateral Relations*. Inget datum.

⁷² Se appendix. De enda afrikanska länder Turkiet handelskontor i innan 2007 var Algeriet, Marocko, Tunisien, Egypten och Sydafrika. Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (DEİK). *Türkiye - Africa Business Councils*. Inget datum.

⁷³ Dipama, Samiratou och Emel Parlar Dal. ’Interplay between identity and trade in Turkey-Africa relations’. I Tepeciklioğlu, Elem Eyrice & Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: a new emerging power?*. First Edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. 2021, 109; Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (DEİK), *Türkiye - Africa Business Councils*.

Tabell 4.1: Turkiska handelskontor i Afrika 2023⁷⁴

Land	Etablerat	Land	Etablerat
Algeriet	1990	Mozambique	2015
Marocko	1990	Niger	2015
Tunisien	1990	Republiken Kongo	2015
Egypten	1992	Senegal	2015
Sydafrika	1997	Somalia	2015
Libyen	2007	Tchad	2015
Etiopien	2008	DR Kongo	2016
Sudan	2008	Guinea	2016
Kenya	2010	Madagaskar	2016
Angola	2011	Burundi	2017
Gambia	2011	Gabon	2017
Ghana	2011	Kap Verde	2017
Mauretanien	2011	Malawi	2017
Nigeria	2011	Namibia	2017
Tanzania	2011	Seychellerna	2017
Uganda	2011	Zambia	2017
Rwanda	2012	Zimbabwe	2017
Ekvatorialguinea	2014	Burkina Faso	2018
Elfenbenskusten	2014	Sierra Leone	2018
Kamerun	2014	Togo	2018
Mauritius	2014	Sydsudan	2019
Benin	2015	Botswana	2022
Djibouti	2015	Liberia	2022
Mali	2015	Eswatini	2023

Antalet frihandelsavtal mellan Turkiet och afrikanska stater har också ökat, men är ännu relativt få. När AKP kom till makten 2002 hade Turkiet inga frihandelsavtal med afrikanska länder. I mitten av 2023 hade Turkiet aktiva frihandelsavtal med fyra afrikanska stater: Egypten, Mauritius, Marocko och Tunisien. Turkiet har även undertecknat ett frihandelsavtal med Sudan som genomgår en ratificeringsprocess och förhandlar med Somalia, Demokratiska republiken Kongo, Djibouti,

⁷⁴ Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (DEİK), *Türkiye - Africa Business Councils*.

Kamerun, Tchad och Seychellerna om att etablera frihandelsavtal. Enligt turkiska handelsministeriet har förhandlingar även inletts med Algeriet, Libyen och Sydafrika.⁷⁵

Turkiet är sedan 2013 utomregional medlem i Afrikanska utvecklingsbanken.⁷⁶ Enligt turkiska handelsministeriet har Turkiet dessutom skrivit på avtal om handel och ekonomiskt samarbete med ett fyrtiotal afrikanska stater. Därutöver har Turkiet avtal om ömsesidigt främjande och skydd av investeringar med ett tjugotal afrikanska länder. Avtal om avskaffande av dubbelbeskattning har tecknats med ett tiotal afrikanska länder.⁷⁷

De ekonomiska relationerna har stärkts som en följd av de turkisk-afrikanska toppmöten som lanserades 2008 och de turkisk-afrikanska ekonomi- och affärsforum som organiseras sedan 2016. Hittills har fem sådana forum arrangerats av Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (DEİK), AU och turkiska handelsministeriet (2016, 2018, 2020, 2021 och 2023). Samtliga dessa ekonomi- och affärsforum avhölls i Istanbul, utom konferensen 2020, som ägde rum online på grund av Covid-19-pandemin. Det övergripande syftet är att främja handel mellan Turkiet och den afrikanska kontinenten genom att sammanföra ett stort antal företagsrepresentanter och höga statliga tjänstemän från Turkiet och afrikanska stater. I det forum som organiserades i oktober 2023 deltog 24 afrikanska ministrar och vice-ministrar samt nära 4 000 affärsmän från Afrika och Turkiet.⁷⁸ I februari 2018 genomfördes även ett första ekonomi- och affärsforum mellan Turkiet och ECOWAS i Istanbul.⁷⁹

Den privata sektorn och turkiska näringslivsorganisationer spelar en central roll för Turkiets ekonomiska relationer. Turkiska affärsmanna- och industrialist-konfederationen (TUSKON) spelade initialt en viktig roll för att fördjupa de turkisk-afrikanska ekonomiska relationerna, men organisationen förbjöds strax efter kuppöversöket 2016 på grund av påstådda kopplingar till Gülenrörelsen (se 6.4).⁸⁰ Sedan 2014 är DEİK den paraplyorganisation som ansvarar för att ”ombesörja de utländska ekonomiska relationerna för den turkiska privata sektorn”.⁸¹ Andra framstående organisationer som är delaktiga i att bygga och fördjupa de

⁷⁵ Turkiska handelsministeriet. *Free Trade Agreements*. Inget datum; Givet den inrikespolitiska situationen i Sudan vid tidpunkten för författandet av denna rapport är ratificeringsprocessens status och framtid oklar; Turkiets frihandelsavtal med Nordafrika är framförallt ett resultat av Turkiets tullunion med EU, vilket förbinder Turkiet att följa unionens handelsavtal. Luke, David (red). *How Africa Trades*. London: LSE Press. 2023, 105.

⁷⁶ African Development Bank Group. *Turkey*. Inget datum.

⁷⁷ Turkiska utrikesministeriet. *Turkey Partnership Joint Implementation Report, 2015-2017*. 12 februari 2018.

⁷⁸ Ergocun, Gokhan och Sevensan, Seda. 'Türkiye - Africa Business Forum to be ground for new collaborations, Turkish minister says'. *Anadolu*. 12 oktober 2023.

⁷⁹ Turkiska handelsministeriet. *Past Forums*. Inget datum.

⁸⁰ Tabak, Seda. 'TUSKON tarih oldu' ('TUSKON är historia'). *Sabah*. 24 juli, 2016.

⁸¹ Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (DEİK). *About us*. Inget datum.

ekonomiska relationerna mellan Turkiet och Afrika är Oberoende industri- och affärsmannaförbundet (MÜSIAD) och Turkiska industri- och affärsförbundet (TÜSIAD).⁸² DEİK, MÜSIAD och TÜSIAD organiserar regelbundet möten, resor och mässor för att gynna turkisk-afrikanskt ekonomiskt utbyte.

Det bör noteras att Turkiet har en samordnad Afrikastrategi där handelsfrämjande insatser kombineras med exempelvis diplomatiskt engagemang, säkerhetssamarbete eller olika former av humanitära eller kulturella aktiviteter.⁸³

Ankara eftersträvar att bygga upp en bild av Turkiet som en pålitlig handelspartner i kontrast till andra externa aktörers intentioner och relationer med afrikanska stater. Turkiska företrädare hävdar gärna att Turkiet saknar kolonialt bagage och inte bedriver neokolonial politik, i en mer eller mindre öppen kritik av europeiskt och amerikanskt engagemang i Afrika.⁸⁴ Hur Ankara använder sig av detta narrativ diskuteras mer ingående i kapitel 3.

4.2 Handel

Turkiets ansträngningar för att öka det ekonomiska utbytet med Afrika avspeglar sig i det faktum att handelsvolymen har växt sedan 2000-talets början. Enligt turkiska handelsministeriet motsvarade handeln mellan Turkiet och Afrika \$5,4 miljarder år 2003.⁸⁵ Data från turkiska statistiska institutet visar att år 2020 uppgick handelsvolymen till \$22,6 miljarder och 2022 motsvarade den \$33,1 miljarder, vilket visar på en betydande ökning bara de senaste två åren.⁸⁶

⁸² Karaoğuz, Emrah och Gürbüz, Emre Selman. 'The political economy of Turkey—Africa relations'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyrice & Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: a new emerging power?*. First Edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. 2021, 93.

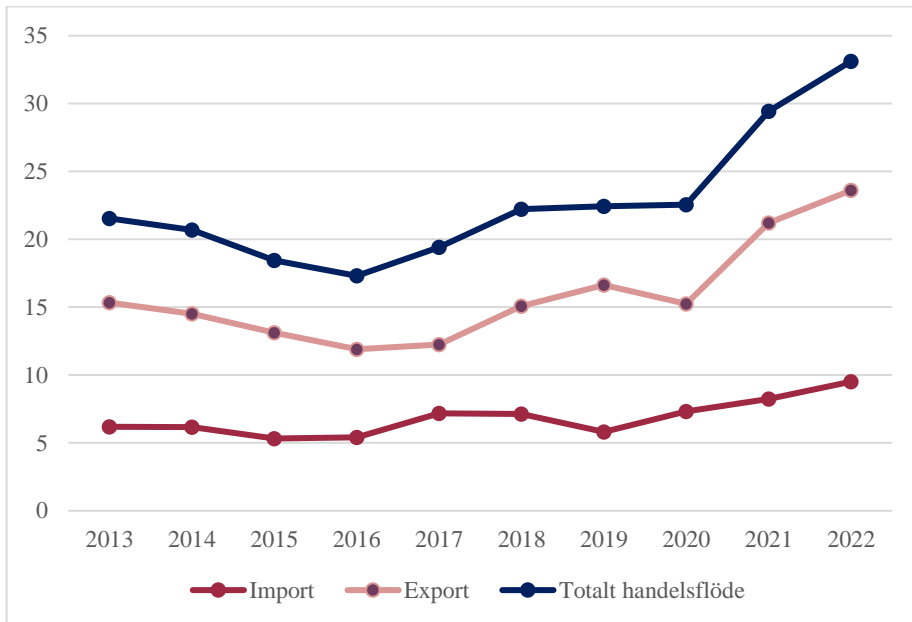
⁸³ Pinto, Teresa Nogueira. 'Turkey's strategy for Africa'. *GIS Reports Online*. 10 augusti, 2021.

⁸⁴ Ibid.; Lebovich, Andrew och van Heukelingen, Nienke. *Unravelling Turkish involvement Policy Brief in the Sahel*. Clingendael Policy Brief. Juli 2023, 4.

⁸⁵ Turkiska utrikesministeriet. *TÜRKİYE-AFRICA RELATIONS*. Inget datum.

⁸⁶ Det bör noteras att författarna inte har kunnat klarlägga om Turkstats ekonomiska data beräknas utifrån fast eller rörlig pris. Därför är det troligt att de data som preciseras här inte är inflationsjusterade och att man bör tolka utvecklingen över tid med viss försiktighet. Dock så påverkar det inte analysen av jämförelser inom samma år eller jämförelser av den andel handeln uppgått till vid olika tidpunkter.

Figur 4.2: Bilateral handel mellan Turkiet och Afrika 2013–22 (miljarder USD)

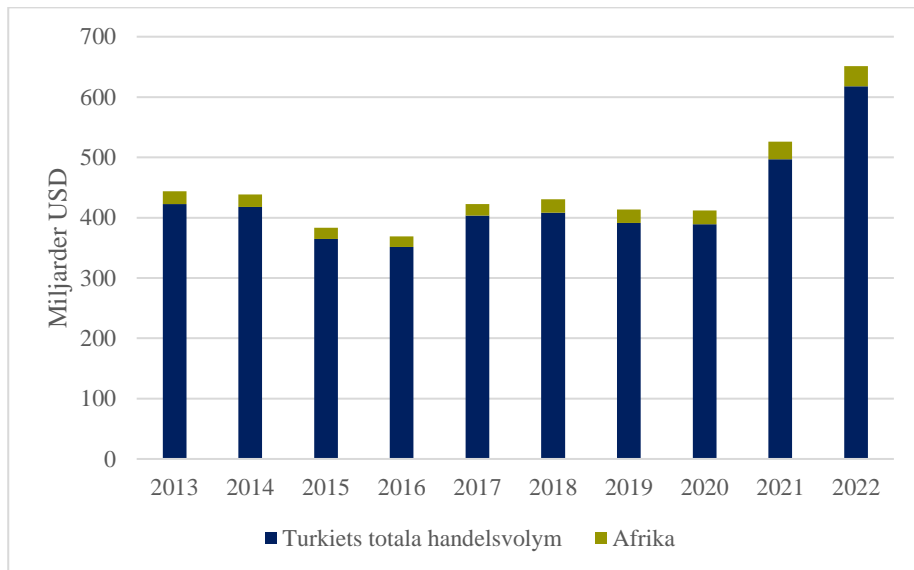
Källa: <https://data.tuik.gov.tr/>. *Foreign Trade by Countries/Foreign Trade by Country Groups*.

Den ökade handelsvolymen uppmärksammas ofta av turkiska företrädare, som betonar att denna trend kommer att fortsätta. DEİK:s ordförande Nail Olpak uttryckte i samband med 2023 års turkisk-afrikanska ekonomi- och affärsforum att målsättningen är att handeln med Afrika ska öka till \$50 miljarder, ett belopp som även president Erdoğan har omnämnt vid flera tillfällen.⁸⁷

Trots dessa uttalanden bör det noteras att handeln med Afrika alltjämt är begränsad i relation till Turkiets totala handel och har varit så över tid. År 2022 motsvarade exporten till Afrika 9 procent av Turkiets totala export och importen från Afrika utgjorde 3 procent av den totala importen. Den andel av handeln som skett med afrikanska stater uppgick både 2013 och 2022 till 5 procent av Turkiets totala handelsvolym och har legat på 5 eller 6 procent åren däremellan (se figur 4.2).

⁸⁷ Türkiye - Africa Business and Economy Forum (Tabef). IV. *TÜRKİYE - AFRICA BUSINESS AND ECONOMIC FORUM*. Inget datum; Turkiska presidentämbetet. 'We will increase our trade volume with African countries to \$50 billion'. 26 januari 2020; TRT World. 'Erdoğan: Turkish exporters aim to double annual trade with Africa to \$50B'. *TRT World*. Inget datum.

Figur 4.3: Handelsvolym med Afrika vs. total handelsvolym

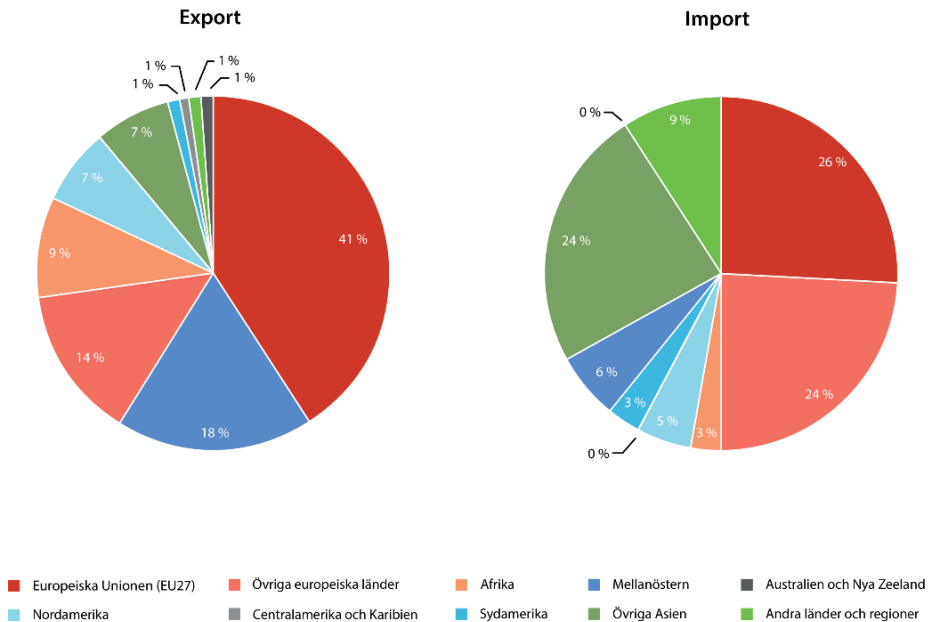
Källa: <https://data.tuik.gov.tr>. *Foreign Trade by Countries/Foreign Trade by Country Groups*.

EU är Turkiets största handelspartner, med 41 procent av exporten och 26 procent av importen år 2022. Utöver EU exporterar Turkiet mer till andra europeiska länder och till Mellanöstern än till Afrika. Turkiet importerar även mer från dessa regioner liksom från andra asiatiska stater, Nordamerika och andra länder och regioner.⁸⁸

Det bör också noteras att Turkiets handelsvolym med Afrika följer det senaste decenniets generella trender för turkisk handel (se figur 4.2). Det indikerar att ökningen av handelsvolymen snarare bör tolkas som en del av Turkiets generella ekonomiska tillväxt, än som något som särskiljer turkisk-afrikanska relationer.

⁸⁸ I Turkstats indelning av data benämns kategorin Mellanöstern som "Nära- och Mellanöstern". Se mer på: <https://www.tuik.gov.tr>.

Figur 4.4: Export från och import till Turkiet per region, år 2022

Källa: <https://data.tuik.gov.tr>. *Foreign Trade by Country Groups*.

Afrikas handel med Turkiet är begränsad i jämförelse med några av kontinentens största handelspartner som Kina, USA och EU.⁸⁹ År 2020 uppgick EU-exporten till Afrika till \$106 miljarder. Motsvarande siffra för Kina var \$72 miljarder och för USA \$19 miljarder. Den afrikanska exporten till EU låg på \$91 miljarder, i jämförelse med \$56 miljarder till Kina och \$17 miljarder till USA.⁹⁰ Detta kan jämföras med Turkiets import från Afrika, som samma år låg på \$7 miljarder, och export till Afrika, \$15 miljarder.

Turkisk import från Afrika består bland annat av råvaror såsom olja och flytande naturgas (LNG), medan de huvudsakliga exportsektorerna till kontinenten som helhet är stål och cement, maskiner och textil.⁹¹

Nästan två tredjedelar av Turkiets totala handel med Afrika sker med länderna i Nordafrika (se figur 4.4). Exempelvis uppgick handeln med Nordafrika till

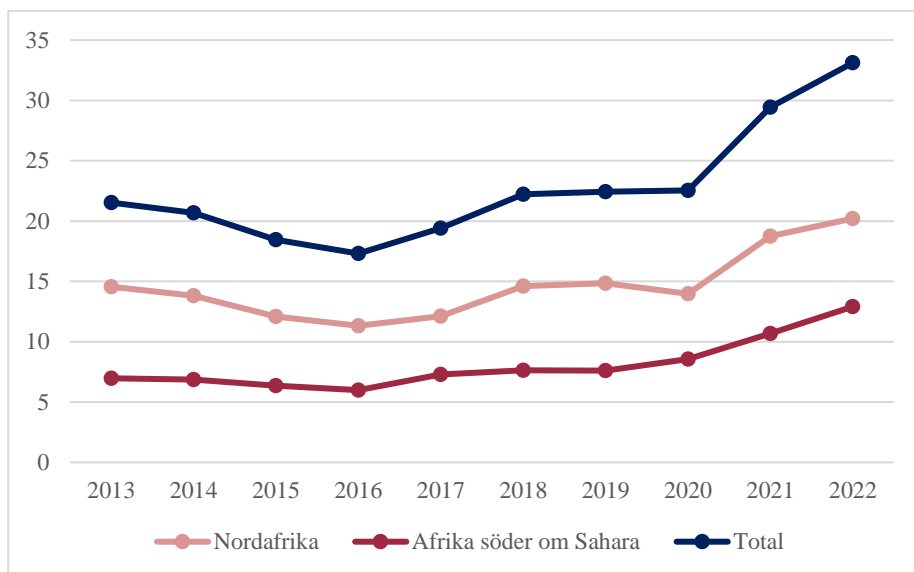
⁸⁹ Luke, *How Africa Trades*, 7; World Integrated Trade Solutions. *Sub-Saharan Africa Trade*. Inget datum.

⁹⁰ Luke, *How Africa Trades*, 8–9.

⁹¹ Aksoy H. A., Çevik S. och Yaşar, N. T. *Visualizing Turkey's Activism in Africa*. Centre for Applied Turkey Studies. 3 juni 2022; World Integrated Trade Solutions. *Sub-Saharan Africa Product Export Product Share to Turkey in % 2021-2021*. Inget datum.

\$20 miljarder 2022, medan handeln med länder söder om Sahara uppgick till \$13 miljarder samma år.⁹²

Figur 4.5: Turkiets handel med Nordafrika och Afrika söder om Sahara (miljarder USD)

Källa: <https://data.tuik.gov.tr>. *Foreign Trade by Country Groups*.

Turkiets främsta handelspartner återfinns således i Nordafrika. Alla fem nordafrikanska stater återfinns i själva verket bland landets topp-tio största handelspartner i Afrika (se tabell 4.5).⁹³ Egypten är Turkiets största handelspartner på kontinenten, vilket visar att Turkiets ekonomiska relationer inte avspeglar ländernas politiska relationer. Trots den politiska iskyla som har rått mellan Turkiet och Egypten under större delen av 2010-talet har handelsvolymen mellan länderna kontinuerligt ökat. Den totala handeln mellan länderna ökade från \$5,4 miljarder till \$7,1 miljarder mellan 2018 och 2022.

En stor andel av den ökade handelsvolymen med Afrika består av ökad turkisk export till kontinenten, medan importen från Afrika inte har ökat i lika rask takt. Därmed har Turkiet ett stort handelsöverskott i relation till kontinenten.

⁹² I per capita-termer blir denna fördelning ännu mer viktad jämfört mot Nordafrika vars befolkning exempelvis uppgick till cirka 203 miljoner människor 2019, medan befolkningen i subsahariska Afrika uppgick till 1,1 miljarder samma år. ISS African Futures. 'North Africa'. *ISS African Futures*. 13 december 2023; ISS African Futures. 'Sub-Saharan Africa'. *ISS African Futures*. 13 december 2023.

⁹³ År 2013 stod Nordafrika för 68 procent av den totala handeln med Afrika, 61 procent under 2022, men andelen har fluktuerat mellan 62 och 68 procent åren däremellan.

Tabell 4.6: Turkiets topp-tio handelspartner 2022 (miljoner USD)

	Import	Export	Handelsvolym	Andel av total handelsvolym med Afrika
Egypten	2551	4557	7108	21%
Marocko	1018	3094	4112	12%
Libyen	767	2841	3608	11%
Algeriet	1367	2068	3435	10%
Sydafrika	1585	1715	3300	10%
Tunisien	396	1550	1947	6%
Nigeria	100	769	869	3%
Elfenbenskusten	317	417	734	2%
Sudan	233	447	680	2%
Senegal	18	637	655	2%
Övriga afrikanska stater	1158	5511	6669	20%
Totalt	9510	23606	33117	100%

Källa: <https://data.tuik.gov.tr>. *Foreign Trade by Countries*.

4.3 Investeringar och projekt

Turkiska investeringar i Afrika har kontinuerligt ökat sedan 2005. År 2020 motsvarade det ackumulerade värdet av Turkiets direktinvesteringar (FDI) i Afrika strax över \$1,45 miljarder. Historiskt sett har investeringarna framförallt gjorts i Nordafrika, men allt större investeringar har under senare år gjorts på Afrikas horn, i Västafrika och i södra Afrika.⁹⁴

En stor andel av de turkiska investeringarna i Afrika består av investeringar i infrastruktur, bygg- och energiprojekt.⁹⁵ Turkiska företag har även vunnit kontrakt för ett flertal betydande infrastrukturprojekt på kontinenten. Ett av de största turkiska byggföretagen, Summa, vann bland annat kontrakt för ombyggnation av den internationella flygplatsen i Guinea-Bissau och konstruktionen av flygplatser i Niger och Sierra Leone.⁹⁶ Tillsammans med ett annat turkiskt företag, Limak, har

⁹⁴ Enligt en sammanställning var de tre största mottagarna av turkiska direktinvesteringar i Afrika år 2020 Tunisien (\$65 miljoner), Egypten (\$8 miljoner) och Algeriet (\$7 miljoner). I Afrika söder om Sahara var de tre främsta mottagarna Nigeria (\$2 miljoner), Sydafrika (\$2 miljoner) och Kenya (\$1 miljon). Aksoy, Çevik och Yaşar, *Visualizing Turkey's Activism in Africa*; Betydande turkiska investeringar har också gjorts i exempelvis i Etiopien, och Turkiet står för tredje största FDI-volymen i landet efter Kina och Saudiarabien. USA:s utrikesdepartement. *2021 Investment Climate Statements: Ethiopia*. Inget datum.

⁹⁵ Aksoy, Çevik och Yaşar, *Visualizing Turkey's Activism in Africa*; Luke, *How Africa Trades*, 101-102.

⁹⁶ Embassy of the Republic of Niger in Copenhagen. Inauguration of the renovated and modernized Diiori Hamani International Airport. 2017.

Summa byggt den internationella flygplatsen i Senegal.⁹⁷ Turkiet finansierade också ombyggnationen av den internationella flygplatsen i Mogadishu, vilket genomfördes av turkiska Developers Cetin Group och Kozuva.⁹⁸ Dessa byggnadskontrakt återförls ofta av kontrakt för turkiska företag att ansvara för driften av flygplatserna för en betydande tid framåt. Summa ansvarar bland annat för driften av flygplatsen i Niamey. Favori LLC, som är ett dotterbolag till Kozuva Group, ansvarar för driften av Mogadishu flygplats.⁹⁹ Turkiska företag är även aktiva inom driften av hamnar. Turkiska Albayrak Group ansvarar för driften av hamnen i Mogadishu, och Yilport Holdings skrev i januari 2023 på för att ta över driften av hamnen Takoradi i Ghana.¹⁰⁰

Turkiet har också varit inblandat i bygget av ett flertal idrottsanläggningar på den afrikanska kontinenten. Summa har exempelvis byggt Östafrikas största sportarena i Rwandas huvudstad Kigali och en olympisk simbassäng, ett utställnings- och mässområde och ett internationellt konferenscentrum i Dakar, Senegal.¹⁰¹ Diyanet, en statlig myndighet som sköter det ”officiella” turkiska islam (se 6.2), har också finansierat olika projekt som implementerats av turkiska företag, exempelvis byggandet av Djiboutis största moské och den nationella moskén i Ghanas huvudstad Accra, vilka öppnade 2019 respektive 2021.¹⁰²

Turkiska företag är också en betydande arbetsgivare i flera afrikanska länder. I Algeriet ger turkiska företag jobb åt 28 000 algerier, främst inom textil- och stålindustrin, vilket innebär att de tillsammans utgör Algeriets största utländska arbetsgivare.¹⁰³ En av Turkiets största textiltillverkare, Taypa Tekstil, driver Afrikas största textilproduktionsanläggning i Algeriet, och dotterbolaget Tayal SPA sysselsätter runt 10 000 algerier, medan den turkiska ståltillverkaren Topsyali har

⁹⁷ Parlar Dal, Emel och Dipama, Samiratou. *Assessing Turkey-Africa Engagements*. (APRI Policy Brief 2/2023). Berlin: APRI. 27 april 2023; Favori Airports. *Somalia Aden Abdulle International Airport*. Inget datum.

⁹⁸ Oirere, Shem. 'Turkish Firms Will Continue Somalia Projects Despite Militants' Attack on Mogadishu Embassy'. *Engineering News-Record*. 26 augusti 2013. <https://www.enr.com/articles/5383-turkish-firms-will-continue-somalia-projects-despite-militants-attack-on-mogadishu-embassy>. Hämtad: 3 oktober 2023.

⁹⁹ Niamey Airport. *About us*. Inget datum; Parlar Dal och Dipama, *Assessing Turkey-Africa Engagements*; Favori Airports, *Somalia Aden Abdulle International Airport*.

¹⁰⁰ Mukami, Magdalene. 'Somalia: Turkish company to manage Port of Mogadishu'. *Anadolu*. 13 oktober 2020; Ships & Ports. 'Tukey's Yilport gets nod to operate Ghana's Takoradi port'. *Ships & Ports*. 16 januari 2023.

¹⁰¹ Limak. *Building an international and regional aviation hub in Senegal*. Inget datum. <https://www.limak.com.tr/sectors/infrastructure-investments/infrastructure-projects/senegal-dakar-blaise-diagne-international-airport>. Hämtad: 5 oktober 2023.

¹⁰² Abu-bashal, Adam. 'Turkish-built mosque in Ghana opened to worshippers'. *Anadolu*. 17 juli 2021. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkish-built-mosque-in-ghana-opened-to-worshippers/2307135>. Hämtad: 5 oktober 2023; Hamit, Dilara. 'Turkey inaugurates largest mosque in Djibouti'. *Anadolu*. 30 november 2019. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkey-inaugurates-largest-mosque-in-djibouti/1659573>. Hämtad: 5 oktober 2023.

¹⁰³ Tanchum, Michaël. *Turkey's Maghreb—West Africa Economic Architecture: Challenges and Opportunities for the European Union*. Centre For Applied Turkey Studies (Cats). Working Paper nr. 03. Juni 2021.

runt 6 000 anställda i landet.¹⁰⁴ Etiopien är ett annat viktigt exempel. Innan kriget i Tigray bröt ut 2020 uppgav turkiska utrikesministeriet att 20 000 etiopier var anställda i de runt 200 turkiska företag som var aktiva i Etiopien.¹⁰⁵

4.4 Energi- och gruvsektorn

Andra växande områden för turkisk-afrikanskt samarbete är energi- och gruvsektorn. Turkiet har länge strävat efter att inrätta sig som ett nav för handel och distribution av energi. Målet är att fungera som förmedlande länk mellan den energihungriga europeiska marknaden och gas- och oljeproducenterna i Asien och Afrika, inklusive östra Medelhavsområdet och Mellanöstern-Nordafrika. På så vis hoppas Turkiet både kunna trygga den egna energisäkerheten och att bygga inflytande över och ekonomiska kontaktytor gentemot Europa.¹⁰⁶ Turkiet importerar i dagsläget både olja och flytande naturgas (LNG) från afrikanska länder, bland annat Algeriet och Nigeria.¹⁰⁷

Prospektering och utvinning av olja och mineraler är följaktligen områden Turkiet satsar på i Afrika. Den turkiska regeringen har bland annat visat intresse för att leta efter gas och olja i de delar av Medelhavet som Libyen gör anspråk på, vilket blivit en del av komplicerade gränsdragningsdispyter med Grekland, Cypern och EU.¹⁰⁸ I januari 2020 uppgav Erdoğan att Somalia bjudit in Turkiet att leta efter olja i somaliska vatten.¹⁰⁹ Under sina resor till Angola, Nigeria och Togo 2021 skrev Erdoğan också på olika avtal om samarbete inom fossila bränslen, gruvbrytning och förnybar energi.¹¹⁰ Även Sahel och Västafrika har tilldragit sig Turkiets intresse i detta avseende. Tchad, som bland annat har stora oljereserver, bjöd 2017 in turkiska företag för utvinning av olja och andra energikällor.¹¹¹ I januari 2020

¹⁰⁴ Tanchum, Michaël. 'The Niger Coup and Turkey's Military Industrial Complex in Africa'. *The Turkey Analyst*. 23 augusti 2023. <https://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/712-the-niger-coup-and-turkey%E2%80%99s-military-industrial-complex-in-africa.html>. Hämtad: 5 oktober 2023.

¹⁰⁵ Turkiska utrikesministeriet. *Relations between Türkiye and Ethiopia*. Inget datum. <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-ethiopia.en.mfa>. Hämtad: 5 oktober 2023.

¹⁰⁶ Erşen; Emre och Çelikpala, Mitat. 'Turkey and the changing energy geopolitics of Eurasia'. *Energy Policy*. Nr. 128, 2019.

¹⁰⁷ Orakçi, Serhat. The Rise of Turkey in Africa. *Al Jazeera Centre for Studies*. 9 januari 2022. <https://studies.aljazeera.net/en/analyses/rise-turkey-africa>. Hämtad: 6 oktober 2023.

¹⁰⁸ AFP. 'Turkey and Libya sign maritime hydrocarbons deal'. *France-24*, 3 okt. 2022. Se även Lund, Aron. 'Hela havet stormar: Gränstvister, nationalism och energipolitik i östra Medelhavet' (FOI Memo 7438). Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). December 2020.

¹⁰⁹ Reuters. 'Erdogan says Somalia has invited Turkey to explore for oil in its seas: NTV'. *Reuters*. 20 januari, 2020; Daily Sabah. 'Somalia, Turkey mull exploring Mogadishu's hydrocarbon prospects'. *Daily Sabah*. 5 juli 2022.

¹¹⁰ Tepeciklioğlu, E. E., Vreÿ, F. och Baser, B. 'Introduction Turkey and Africa: Motivations, Challenges and Future Prospects'. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 2023.

¹¹¹ Dogru, Alaaddin. 'Oil-rich Chad invites Turkish companies'. *Anadolu*. 19 december 2017. <https://www.aa.com.tr/en/africa/oil-rich-chad-invites-turkish-companies/1017591>. Hämtad: 6 oktober 2023.

skrev Niamey och Ankara på ett avtal om att tillåta Turkiets att bedriva prospektering och gruvdrift i Niger.¹¹² Liknande nyheter kom ifrån Burkina Faso i april 2023, då medieuppgifter gjorde gällande att landet säljer en mangan- och en guldgruva till det turkiska bolaget Afro Turk.¹¹³ Dessutom uppges gruvbolaget Lidya Madencilik undersöka potentialen för gruvdrift i Guinea och ska ha ansökt om att få söka efter guld och järn i centrala delar av landet.¹¹⁴

Turkiska företag bidrar också direkt till afrikanska staters elförsörjning. Det mest framstående av dessa företag är Karpowership, som äger och driver världens största flytande kraftverksflotta. Enligt bolaget bestod flottan av 36 flytande kraftverk år 2023. Dessa kraftskepp använder LNG eller flytande bränslen med låg svavelhalt för att generera el, som sedan matas in i elnätet.¹¹⁵ I Afrika har Karpowership aktiva avtal om att leverera elektricitet till Gambia, Ghana, Guinea-Bissau, Elfenbenskusten, Mocambique, Senegal och Sydafrika. Tidigare har företaget även varit aktivt i Guinea. I november 2023 uppgav företrädare för Karpowership att man för samtal även med Tanzania, Kenya, Gabon, Demokratiska republiken Kongo, Kamerun och Liberia.¹¹⁶

Tabell 4.7: Karpowership i Afrika

Land	Status	Andel Karpowership förser av landets totala energibehov*
Gambia	I drift sedan 2018	60 procent
Ghana	I drift sedan 2015	23 procent
Guinea-Bissau	I drift sedan 2019	100 procent
Elfenbenskusten	I drift sedan 2022	7,5 procent
Mocambique	I drift sedan 2018	10 procent
Senegal	I drift sedan 2019	15 procent
Sierra Leone	I drift sedan 2018	80 procent
Sydafrika	Avtal 2021, beräknas vara i drift i slutet av 2024.	Beräknas stå för fem procent av det totala energibehovet
Guinea	Avslutat, i drift 2019–23.	10 procent ¹¹⁷

*Enligt Karpowerships egna uppgifter. Källa: www.Karpowership.com.

Arrangemanget har dock inte varit problemfritt för afrikanska stater. I september och oktober 2023 orsakade Karpowership rubriker då elförsörjningen till Sierra Leones huvudstad Freetown och Guinea-Bissaus huvudstad Bissau stängdes av på

¹¹² Tanchum, 'The Niger Coup and Turkey's Military Industrial Complex in Africa'.

¹¹³ Agenzia Nova. 'Burkina Faso authorizes the sale of two mining sites to the Turkish company Afro Turk'. *Agenzia Nova*. 3 mars 2023. <https://www.agenzianova.com/en/news/burkina-faso-sale-of-two-mining-sites-to-the-turkish-company-afro-turk/>. Hämtad: 6 oktober 2023.

¹¹⁴ Pickering, Jessica. Foreign Competition in Guinea: The Scramble for Natural Resources. *Foreign Policy Research Institute*. 17 september 2021. <https://www.fpri.org/article/2021/09/foreign-competition-in-guinea-the-scramble-for-natural-resources/>. Hämtad: 5 oktober 2023.

¹¹⁵ Karpowership. *About us*. Inget datum.

¹¹⁶ Akwagyiram, Alexis. Power ship company that cut electricity in African cities eyes expansion. *Semafor*. 7 november, 2023.

¹¹⁷ Karpowership. *Projects*. Inget datum.

grund obetalda räkningar till företaget.¹¹⁸ I Freetown, som även får el från andra källor, resulterade det i en minskning av elförsörjningen till staden med cirka 13 procent.¹¹⁹ I Bissau orsakade stoppet i princip en total mörkläggnings av staden.¹²⁰ Efter att regeringen i Guinea-Bissau betalat delar av skulden till företaget återupptogs elleveranserna till Bissau efter en och en halv dag.¹²¹

4.5 Utvecklingsamarbete

Bistånd och i synnerhet humanitärt bistånd utgör en central komponent av den turkiska utrikes- och Afrikapolitiken. Biståndet utgör ett medel för Turkiet att öka sin internationella synbarhet och status, men är också ett legitimerande instrument för att lägga grunden för ekonomiska, kulturella och säkerhetsmässiga samarbeten med afrikanska stater.¹²²

Under det senaste decenniet har storleken på Turkiets utvecklingsstöd globalt sett ökat drastiskt och Turkiet är idag en av de tio största givarna av utvecklingsstöd i världen.¹²³ Under perioden 2016–22 nådde Turkiet OECD:s biståndsmål på 0,7 procent av givarlandets bruttonationalinkomst.¹²⁴ Trots att Turkiets utvecklingsstöd har ökat i absoluta termer har Turkiets statliga utvecklingsbistånd (ODA) som andel av bruttonationalinkomsten minskat något under 2021 och 2022, från att ha legat på över 1 procent 2018–20, till 0,96 procent under 2021 och 0,79 procent 2022.¹²⁵

Nästan allt turkiskt bistånd distribueras genom bilaterala kanaler. Under de senaste fem åren har mindre än 3 procent av Turkiets totala statliga utvecklingsbistånd gått till multilaterala organisationer.¹²⁶ Till skillnad från exempelvis USA, Kina och EU, ger Turkiet endast bidrag och erbjuder inte lån till afrikanska stater.¹²⁷

¹¹⁸ Fofana, Umaru. 'Sierra Leone hit by power cuts after Turkish power ship switches off supply'. *Reuters*. 8 september 2023; Aradi, Gloria. 'Turkish company Karpowership restores electricity to Guinea-Bissau capital'. *BBC News*. 19 oktober 2022.

¹¹⁹ Fofana, 'Sierra Leone hit by power cuts after Turkish power ship switches off supply'.

¹²⁰ Daily News. 'Guinea-Bissau capital in darkness after power cut'. *Daily News*. 18 oktober, 2023. <https://dailynews.co.tz/guinea-bissau-capital-in-darkness-after-power-cut/>. Hämtad: 10 november 2023.

¹²¹ Reuters. 'Turkish firm restores power to Bissau after part of arrears paid'. *Reuters*. 18 oktober 2023. <https://www.reuters.com/world/africa/turkish-firm-restores-power-bissau-after-part-arrears-paid-2023-10-18/>. Hämtad: 10 november 2023.

¹²² Dipama, Samiratou och Parlar Dal, Emel. Interplay between identity and trade in Turkey-Africa relations'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyryce och Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: a new emerging power?*. First Edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. 2021, 112; Parlar Dal och Dipama, *Assessing Turkey-Africa Engagements*, 13.

¹²³ OECD. *Development Co-operation Profiles – Türkiye*. Inget datum. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/714276e8-en/index.html?itemId=/content/component/714276e8-en>. Hämtad: 10 november 2023.

¹²⁴ Ibid.; Parlar Dal och Dipama, *Assessing Turkey-Africa Engagements*; Aly, Heba. 'Turkey's ambitions as a rising donor – World'. *ReliefWeb*. 27 mars 2014.

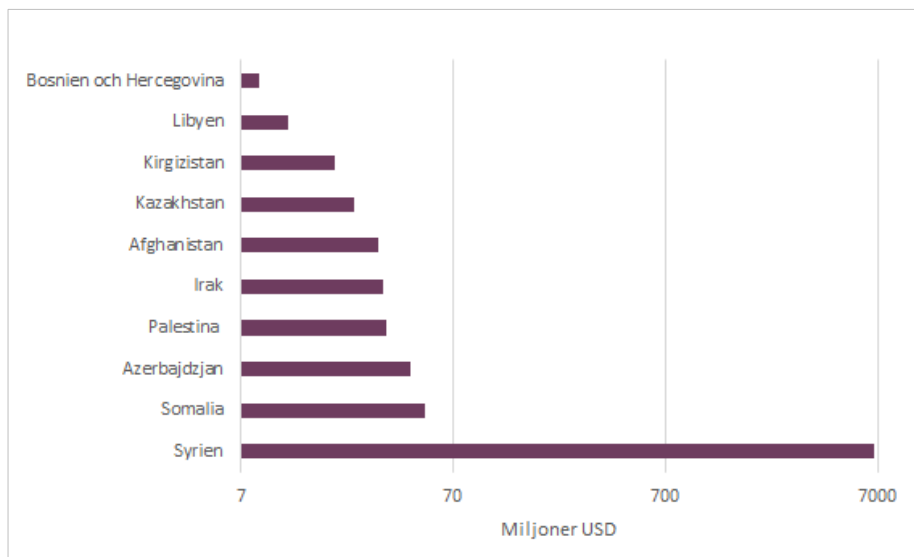
¹²⁵ OECD, *Development Co-operation Profiles – Türkiye*.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Parlar Dal och Dipama, *Assessing Turkey-Africa Engagements*, 8.

Turkiet framhäver gärna sin roll som humanitär aktör. I den turkiska biståndsmyndigheten TİKA:s årsrapporter 2015–19 beskrivs Turkiet som ”det mest generösa landet i världen” och som ”världens samvete”, med hänvisning till landets humanitära bistånd.¹²⁸ Huvudparten av biståndet går dock till ett fåtal länder, och den totalt dominerande mottagaren är lokala myndigheter och organisationer i inbördeskrigets Syrien, där Turkiet sedan 2016 har upprättat en militär närvaro till stöd för olika rebellgrupperingar. Under 2021 distribuerade Turkiet exempelvis utvecklingsbistånd värt \$6,7 miljarder i Syrien, vilket kan jämföras med de \$52 miljoner som gick till den näst största mottagaren, Somalia (se figur 4.7).¹²⁹ Under 2018–21 gick endast 1,3 procent av Turkiets totala utvecklingsbistånd till afrikanska länder.¹³⁰

Figur 4.8. De tio främsta mottagarländerna av turkiskt utvecklingsbistånd 2021 (miljoner USD)

Källa: OECD, Development Co-operation Profiles – Türkiye, 2023.

Den största andelen av Turkiets bistånd till Afrika går till länder söder om Sahara (se figur 4.8). Där har biståndet framförallt riktats in på länder med muslimsk folkmajoritet eller stor muslimsk befolkning, i vissa fall med kopplingar till Turkiet sedan den ottomanska eran. De största mottagarländerna 2018–21 var Somalia (33 procent), Sudan (11 procent), Libyen (8 procent), Djibouti (5 procent), Niger (3 procent), Tunisien (3 procent), Guinea (3 procent), Gambia

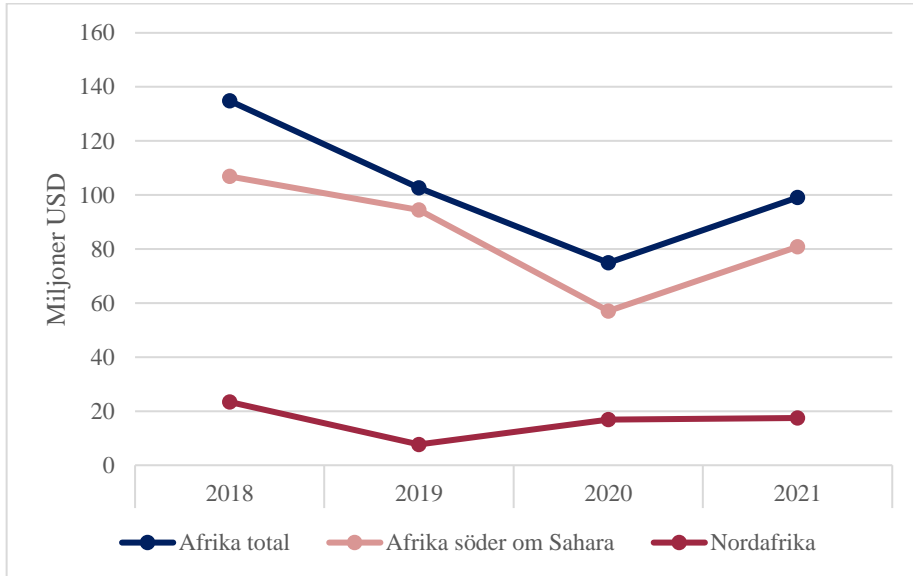
¹²⁸ Turkish Development Assistance Reports från TİKA för åren: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019. Finns tillgängliga på: https://www.tika.gov.tr/en/publication/list/turkish_development_assistance_reports-24.

¹²⁹ OECD, *Development Co-operation Profiles – Türkiye*.

¹³⁰ Procentsatserna avser del av Turkiets ODA till Afrika 2018–2021. Baserat på författarens sammanställning av data från TİKA Turkish Development Assistance Reports för åren 2018–2021.

(2 procent), Tchad (2 procent) och Etiopien (2 procent).¹³¹ Detta illustreras vidare i figur 4.9. Somalia har sedan 2011 utgjort den främsta mottagaren i Afrika och har under det senaste decenniet mottagit \$1 miljard i bistånd från Turkiet.¹³²

Figur 4.9: Fördelningen av Turkiets bistånd till Afrika

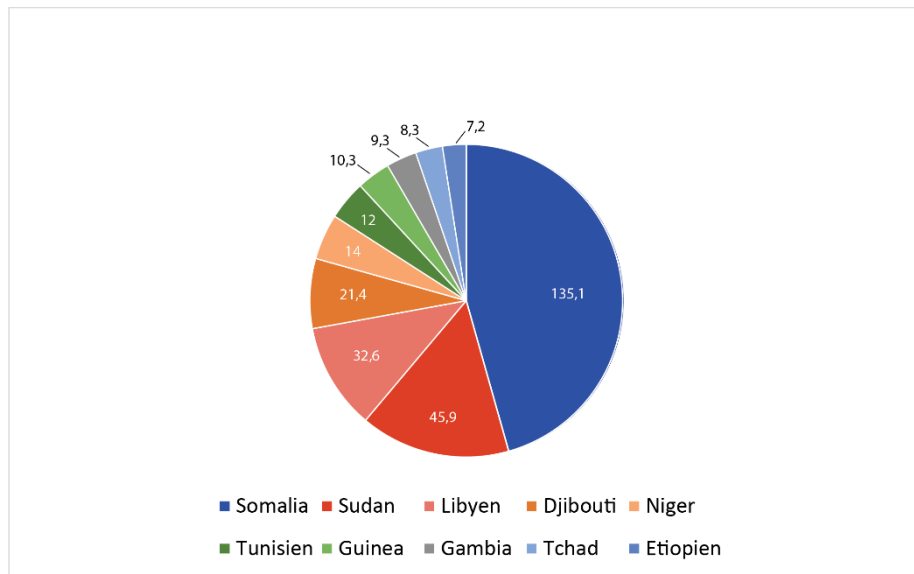

Källa: TİKA Development Assistance reports för åren 2018-2021.

¹³¹ Procentsatserna avser del av Turkiets utvecklingsbistånd (ODA) till Afrika 2018–21. Källa: Sammanställning av data från TİKA Development Assistance reports för åren 2018–21.

¹³² Aksoy, Çevik och Yaşar, *Visualizing Turkey's Activism in Africa*.

Figur 4.10: Länder i Afrika som tagit emot mest turkiskt bistånd 2018–21 (miljoner USD)

Källa: TıKA Development Assistance reports för åren 2018-2021.

Bistånd utgör också en grund för Turkiet att bygga andra strategiska relationer på, som handelsförbindelser eller militära samarbeten.¹³³ Det visar sig bland annat i Somalia där Turkiet är en av den somaliska federala regeringens främsta militära allierade.¹³⁴

TıKA ansvarar för att genomföra turkiska bilaterala utvecklingsprojekt och -program. Dessutom har myndigheten en viktig roll som samordnare för andra turkiska aktörer som bedriver utvecklingssamarbete såsom myndigheter, universitet, ideella organisationer och privata aktörer (se 6.3).¹³⁵ TıKA har koordineringskontor i 22 afrikanska länder – fyra i Nordafrika och 18 i Afrika söder om Sahara, och har genomfört över 7 000 utvecklingsprojekt på kontinenten.¹³⁶

Storleken på Turkiets bistånd till Afrika ar begränsat i jämförelse med både traditionella givare som EU och USA och nyare givare som Japan och Förenade arabemiraten.¹³⁷ Turkiet försöker att vaga upp detta på olika sätt, bland annat

¹³³ Tuylođlu, Yavuz. *Turkish Development Assistance as a Foreign Policy Tool and Its Discordant Locations*. Centre For Applied Turkey Studies (CATS), Working Paper Nr. 2. April, 2021, 4.

¹³⁴ Aksoy, evik och Yařar, *Visualizing Turkey's Activism in Africa*.

¹³⁵ OECD, *Development Co-operation Profiles – Turkiye*; TıKA. *About us*. Inget datum.

¹³⁶ TıKA har kontor i Algeriet, Djibouti, Egypten, Etiopien, Gambia, Guinea, Kamerun, Kenya, Komorererna, Libyen, Mocambique, Namibia, Niger, Senegal, Somalia, Sudan, Sydafrika, Sydsudan, Tanzania, Tchad, Tunisien och Uganda. Baserat på information ifrån www.tika.gov.tr/en, citerad 28 augusti 2023.

¹³⁷ Exempelvis så uppgick USA:s totala ODA till Afrika 2020 \$11,4 miljarder, Turkiets ODA till Afrika samma år var \$74,92 miljoner. Aksoy, evik och Yařar, *Visualizing Turkey's Activism in Africa*.

genom att utmåla sig som en pålitlig humanitär partner utan kolonialt bagage och genom att framhålla att man inte ställer politiska villkor i utbyte mot bistånd.

Forskare har noterat att Turkiet dessutom inriktar och utformar sitt bistånd i Afrika på ett strategiskt vis. Dipama och Parlar konstaterar att turkiskt bistånd skapar en ”omedelbar och synlig påverkan på afrikanernas dagliga liv på mikronivå”, bland annat genom utdelning av matpaket under Ramadan, brunnsborrning, byggande av skolor eller tillhandahållande av operationer för gråstarr.¹³⁸ Dessutom läggs stort fokus på hälso- och sjukvård och hjälp vid katastrofer. Bland annat driver katastrof- och beredskapsmyndigheten AFAD och Turkiska röda halvmånen ett stort antal humanitära insatser runt om i Afrika, och det turkiska hälsovårdsministeriet driver sjukhus i Nigers huvudstad Niamey, i Nyala i Sudan och i Mogadishu i Somalia.¹³⁹

Den turkiska regeringen levererar huvuddelen av biståndet, men turkiska civilsamhällesorganisationer, ofta av religiös karaktär, har också ett brett engagemang på kontinenten och utför en stor del av biståndsarbetet, ofta i högriskområden. Detta tillvägagångsätt särskiljer Turkiet från många traditionella givare som ofta kanaliserar sitt bistånd genom lokala ideella organisationer.¹⁴⁰ Aksoy, Çevik, och Yaşar menar att de turkiska organisationernas arbete på lokal nivå skapar värdefulla mellanmänskliga band mellan turkiska och afrikanska aktörer, vilket genererar avsevärd mjuk makt för Turkiet.¹⁴¹ Turkiets användande av civilsamhällesorganisationer för utvecklingsarbete diskuteras mer ingående i kapitel 6.

¹³⁸ Ibid, 8.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Tepeciklioglu, Elem Eyric. 'Economic relations between turkey and Africa: challenges and prospects'. *Journal of Sustainable Development Law and Policy (The)*. Vol. 8, Nr. 1. 2017.

¹⁴¹ Aksoy, Çevik och Yaşar, *Visualizing Turkey's Activism in Africa*. För mer information om ideella organisationers arbete och turkiskt engagemang för utbildning i Afrika, se kapitel 6.

5 Militära relationer

Den militära och säkerhetsmässiga dimensionen är en central och växande del av Turkiets relationer till afrikanska stater. I jämförelse med USA, Kina, Ryssland eller de forna kolonialmakterna förblir Turkiets förmåga att projicera militär makt på stora avstånd begränsad. Turkiet har dock skapat ”fickor” av inflytande där man har byggt starka militära band. De två mest framstående exemplen är Libyen och Somalia, där Turkiets militärbaser i Afrika återfinns. Under det senaste decenniet har Turkiet också blivit allt mer närvarande även i andra områden, bland annat i Västafrika och Sahel.

Turkiets militära samarbete med afrikanska stater utspelar sig på flera olika nivåer och består bland annat av försvarsdiplomati, främjande av den turkiska försvarsindustrin, utbildning av personal inom säkerhetssektorn och militära insatser.

Detta kapitel beskriver först, genom avsnitt 5.1, Turkiets försvarsdiplomatiska ansträngningar i Afrika. I avsnitt 5.2 beskrivs turkiska permanenta militära anläggningar på kontinenten. I avsnitt 5.3 presenteras Turkiets vapenexport till Afrika, vilket avslutas med en fördjupad diskussion om den turkiska drönarexporten. Det följs av avsnitt 5.4 som beskriver turkisk-afrikanska militära samarbeten. Kapitlet avslutas i avsnitt 5.5 med en genomgång av turkiskt deltagande i multilaterala insatser i Afrika.

5.1 Försvarsdiplomati

Sedan 2010-talets början har Turkiets försvarsdiplomatiska ansträngningar i Afrika skalats upp.

Turkiet hade i februari 2022 försvarsattachéer i 19 afrikanska länder: Algeriet, Djibouti, Demokratiska republiken Kongo, Egypten, Etiopien, Ghana, Guinea, Kenya, Libyen, Mali, Marocko, Nigeria, Senegal, Somalia, Sudan, Sydafrika, Tanzania, Tunisien och Uganda.¹⁴² Dessutom uppges en stor andel av de turkiska ambassadörerna i afrikanska länder vara före detta generaler.¹⁴³

Mellan mars och juni 2014 genomförde en tillfälligt sammansatt fartygsgrupp från den turkiska marinen, Barbaros, en resa Afrika runt. Målet var att främja turkisk-afrikanska relationer, öka Turkiets internationella synlighet, erbjuda humanitär assistans och bekämpa pirater. I insatsen ingick två fregatter, en korvett och ett trängfartyg, med en samlad personalstyrka på nästan 800 personer. De turkiska fartygen deltog bland annat i en USA-organiserad övning i Guineabukten, testade vapensystem utanför Sydafrika, och stöttade antipirataktiviteter i Röda havet och

¹⁴² Turkiska Försvarsministeriet. The Offices of Military Attaches In Abroad. 16 februari 2022.

¹⁴³ The Economist. 'Turkey is making a big diplomatic and corporate push into Africa'. *The Economist*. 23 april 2022:5.

utanför Afrikas horn. De besökte enligt medieuppgifter 25 hamnar i 24 afrikanska länder.¹⁴⁴ Insatsen syftade samtidigt till att främja den turkiska militärexporten och i turnén deltog flera turkiska myndigheter och försvarsindustriföretag.¹⁴⁵ Den långa Afrikaomseglingen har beskrivits som ”den möjligen största enskilda demonstrationen av turkisk maritim diplomati”.¹⁴⁶

Den turkiska försvarsindustrimyndigheten SSB (tr. *Savunma Sanayii Başkanlığı*), en civil myndighet som ansvarar för turkisk försvarsindustri och tillhandahållandet av militär teknologi, organiserade under 2022 turkiskt deltagande i åtta militär- och försvarsmässor runt om i världen. En av dessa var Africa Aerospace and Defence Expo i Sydafrika där 25 turkiska företag deltog.¹⁴⁷

5.2 Militärbaser och permanenta träningsanläggningar

Turkiet hade under 2022 militärbaser i två afrikanska länder, Libyen och Somalia.

Turkiet har länge stöttat grupper lojala mot Tripoliregeringen i västra Libyen, ett land som saknar fungerande central statsmakt sedan Gaddafiregimens fall 2011 och i praktiken är uppdelat mellan rivaliserande grupperingar i öst och väst. Under 2019 trappades den turkiska inblandningen upp, delvis som ett svar på ökad rysk inblandning på den östlibyska sidan, vilken även stöddes av Egypten och Förenade arabemiraten. Under vintern 2019 började Turkiet sända militära styrkor till området.¹⁴⁸ En stor del av interventionsstyrkan utgjordes av syriska legosoldater, rekryterade ur den turkiskstödda rebellrörelsen i norra Syrien med stöd av det regeringsnära, islamistiskt präglade säkerhetsföretaget Sadat.¹⁴⁹ I januari 2020 gav parlamentet i Ankara formellt tillstånd till en turkisk militärintervention, vilket etablerade Turkiet som en av de dominerande maktspelarna i Libyen. Konflikten har dämpats sedan mitten av 2020, då turkiska och ryska förhandlare medlade fram en vapenvila.¹⁵⁰ Turkiska styrkor och turkiskledda syrier förblir sedan dess

¹⁴⁴ Anadolu. 'Barbaros Türk Deniz Görev Grubu yurda döndü' ('Den turkiska örlogsfartygsgruppen Barbaros har återvänt hem'). 27 juni 2014; Sıradağ, Abdurrahim. 'Turkey-Africa alliance: Evolving patterns in security relations'. *African Security review*, 27:3, 2018 s.316.; Yaşar, Nebahat Tanrıverdi. 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa'. *SWP Comment*, 42. Juni 2022.

¹⁴⁵ Yaşar. 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa'.

¹⁴⁶ Vreÿ, Francois och Mark Blaine. 'Exploring the Maritime Nexus in Turkey's African Agenda'. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 2023: 10.

¹⁴⁷ Yaşar. 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa', 4.; Defense Here. 'Turkish Defence Industry Agency announced the fairs the industry will attend in 2023'. *Defence Here*. 30 december 2022.; Daily Sabah. 'S. Africa open for co-op with Turkish defense industry'. *Daily Sabah*. 26 september 2022.

¹⁴⁸ Lund, Aron. *The Turkish Intervention in Libya*. (FOI-R--5207—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, 2022.

¹⁴⁹ Ibid., 52–5; Jabassini, Abdullah al- & Badi, Emadeddin. 'The making of rivals and strange bedfellows: Patterns of Turkish and Russian security assistance in the Syrian and Libyan civil wars'. *Mediterranean Politics*. 24 feb. 2023.

¹⁵⁰ Lund, *The Turkish Intervention in Libya*.

stationerade i västra Libyen, bland annat i hamnstaden al-Khums och vid flygbasen al-Watiya.¹⁵¹ Turkiska drönerförband uppges vara baserade i al-Khums, al-Watiya, Mitiga och Misrata.¹⁵² Turkiet driver också tillsammans med Qatar flera militära träningsanläggningar i Libyen, bemannade av egna soldater och vad turkiska statsmedier beskriver som ”konsulter”.¹⁵³ De områden där turkiska enheter är förlagda i Libyen har officiellt sett ingen extraterritoriell status och varken Ankara eller Tripoli beskriver dem normalt sett som ”militärbaser”. Frågan om utländska baser är känslig i Libyen.¹⁵⁴

Sedan 2017 finns den största turkiska militärbasen utanför Turkiet, Camp TURKSOM, i Somalias huvudstad Mogadishu. Camp TURKSOM utgör dock inte en militärbas i formella termer, utan etablerades för att träna den somaliska nationella armén. Uppskattningsvis finns 100 turkiska militärinstruktörer stationerade på basen och ungefär 200 turkiska soldater är på plats för att skydda basen mot attacker.¹⁵⁵

Det har också rapporterats om planer på att etablera en turkisk militärbas på den sudanesiska ön Suakin i Röda havet, vilket har skapat oro hos Egypten, Saudiarabien och Förenade arabemiraten.¹⁵⁶ Turkiet och Sudans dåvarande ledare Omar al-Bashir skrev 2017 ett 99-årigt leasingavtal för Suakin för att restaurera öns gamla ottomanska arkitektur och viss infrastruktur, inklusive dess hamn. Värdet på avtalet uppgavs vara \$650 miljoner. Vid tidpunkten indikerade Sudans utrikesminister att Turkiet ämnade bygga varvsinfrastruktur för civilt och militärt bruk på ön.¹⁵⁷ Erdoğan har dock förnekat planer på en turkisk marinbas.¹⁵⁸ Efter att al-Bashir störtats 2019 rapporterades det att avtalet hade rivits upp, vilket förnekades från turkiskt håll. Företrädare för den turkiska regeringen meddelade dock att man planerar att utveckla ön för civila ändamål.¹⁵⁹ Projektets nuvarande status är oklar, inte minst eftersom ett inbördeskrig utbröt i Sudan våren 2023.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Joseph, Charles. 'Les drones militaires, port d'entrée de la puissance turque en Afrique'. *Institut de recherche stratégique de l'École militaire (IRSEM)*. Note de recherche nr. 133. 21 december. 2022: 8.

¹⁵³ Ozer, Sarp. 'Turkey, Libya, Qatar agree to ink military deal'. *Anadolu*. 17 augusti. 2020.

¹⁵⁴ Sommaren 2023 förnekade Tripoliregeringen att Turkiet skulle upprätta en marinbas i Khoms, efter att uppgifter om detta väckt protester. Ali, Osama. 'ليبيا: حكومة الوحدة الوطنية تنفي تأجير ميناء الخمس كقاعدة عسكرية' ('Libyen: Nationella enhetsregeringen förnekar att hamnen i al-Khums hyrs ut som militärbas'). *al-Arabi al-djedid*. 17 aug. 2023.

¹⁵⁵ Cannon, Brandon. 'Turkey's military strategy in Africa'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyryce & Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: a new emerging power?*. First Edition., Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 2021:134.

¹⁵⁶ Mashamoun, Jihad. 'Turkey and Sudan: An enduring relationship?'. *Middle East Institute*. 20 juli 2022.

¹⁵⁷ Kucukgoemen, Ali och Abdelaziz, Khalid. 'Turkey to restore Sudanese Red Sea port and build naval dock'. *Reuters*. 26 december 2017.

¹⁵⁸ VOA News. 'Turkey's Leader Denies Plans for Naval Base in Sudan'. *VOA News*. 28 december 2017.

¹⁵⁹ Daily Sabah. 'Turkey to remain on Sudan's Suakin Island for civilian purposes'. *Daily Sabah*. 26 april 2019.

Det finns även medieuppgifter om att det militära samarbetsavtal som skrevs med Niger 2020 öppnar för en framtida turkisk militärbas i landet.¹⁶⁰

5.3 Vapenexport

Försvarsmaterielexport, särskilt av större och mer avancerade system, är ett prioriterat område både för den turkiska vapenindustrin och för den turkiska regeringen. Turkiet har en snabbt växande försvarsindustri som idag kan utveckla och producera relativt avancerade militära plattformar och teknologi.¹⁶¹

Grunden för den turkiska försvarsindustrin lades under 1970- och 1980-talen då några av dagens främsta turkiska vapentillverkare etablerades, såsom försvarsföretaget Turkish Aerospace Industries (TAI), försvarselektronikföretaget Aselsan, raket- och robotillverkaren Roketsan och försvarsmjukvaruspecialisten Havelsan. Turkiets växande ekonomi i början av 2000-talet möjliggjorde investeringar i försvarsindustrin och när Turkiets relation till Europa och USA försämrades under 2010-talet uppstod ett behov av att minska beroendet av vapenimport.¹⁶² Vid sidan av ökad autonomi och att vapenexport kan vara en viktig inkomstkälla, så är förmågan att designa, tillverka och sälja vapen av stort symboliskt värde för en stat som strävar efter att ses som en maktfaktor. Turkiets förmåga att utveckla och sälja avancerad militärteknologi utgör ett viktigt inslag i den militaristiska och nationalistiska självbild som AKP-regeringen numera odlar.¹⁶³ Två år efter kuppförsocket 2016 samlade Erdoğan den turkiska försvarsindustrin direkt under presidentämbetet och intensifierade satsningarna på försvarssektorn.¹⁶⁴ Tillväxten har gått fort. Antalet turkiska försvarsindustriföretag har vuxit från 56 stycken 2002 till 1 500 stycken 2020. Värdet på den turkiska försvars- och flygindustriexporten ökade från \$1,7 miljarder 2016 till över \$4 miljarder 2022.¹⁶⁵ Turkiet räknades år 2023 som världens tolfte största vapenexportör, precis före Sverige på trettonde plats.¹⁶⁶

¹⁶⁰ Özkan, Mehmet och Kanté, Aissatou. 'West Africa and Turkey forge new security relations'. *Institute for Security Studies*. 31 mars 2022.

¹⁶¹ Yaşar, 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa', 3.

¹⁶² Cannon, 'Turkey's military strategy in Africa', 128.; Rantakokko, Jouni, Näsström, Fredrik, Woltjer, Rogier, Mårtensson, Tomas, Hagström, Martin och Foyer, Anders. *Tekniköversikt autonoma och obemannade system - Del 4: Luftstriden*. (FOI-R--5167—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, 2022.

¹⁶³ Gingeras, Ryan. 'Testing the Trajectory of Turkish Militarism'. *War on the Rocks*. 2 oktober 2023. <https://warontherocks.com/2023/10/testing-the-trajectory-of-turkish-militarism> (2 okt. 2023).

¹⁶⁴ Gurini, Ferhat. 'Turkey's Unpromising Defense Industry'. *Carnegie Endowment for International Peace*. 9 oktober 2020.

¹⁶⁵ Daily Sabah. 'Turkish exports in defense and aviation industry double in past five years'. *Daily Sabah*. 4 januari 2017.; Daily Sabah. 'Turkish defense industry sets \$6B export target for 2023'. *Daily Sabah*. 8 januari 2023.

¹⁶⁶ Wezeman, Pieter D., Gadon, Justine och Wezeman, Siemon T. *Trends in International Arms Transfers, 2022*. Stockholm: Stockholm Peace Research Institute. SIPRI Fact Sheet, mars 2023:2.

Vapenexport till Afrika

Eftersom vapenexport kan fluktuera stort från år till år använder denna rapport statistik från fredsforskningsinstitutet SIPRI, som delats upp i femårsperioder 2003–7, 2008–12, 2013–17 och 2018–22. En sådan indelning gör det möjligt att jämföra olika tidsperioder med varandra för att synliggöra trender över tid.¹⁶⁷

Innan 2007 var den turkiska vapenexporten till Afrika i stort sett begränsad till eldhandvapen och ammunition. Det är först under slutet av 2010-talet som turkiska företag lyckats ta mer stabila marknadsandelar genom export av tyngre och mer avancerade vapen.¹⁶⁸ Denna utveckling speglar de framsteg som gjorts inom turkisk försvarsindustri, vilken under denna period börjat utveckla allt mer avancerade vapensystem. Under den senaste femårsperioden har omfattningen av Turkiets vapenexport till Afrika stigit kraftigt. Turkiska vapen såldes då till afrikanska stater för mer än ett dubbelt så högt värde som under de tre tidigare femårsperioderna tillsammans. 2021 var det år då Turkiet exporterade mest vapen till Afrika någonsin: exportens storlek var nästan fyra gånger högre än föregående och efterföljande år. Detta berodde delvis på stora beställningar från Tunisien och Marocko, men även på en betydande försäljning till andra afrikanska länder.¹⁶⁹

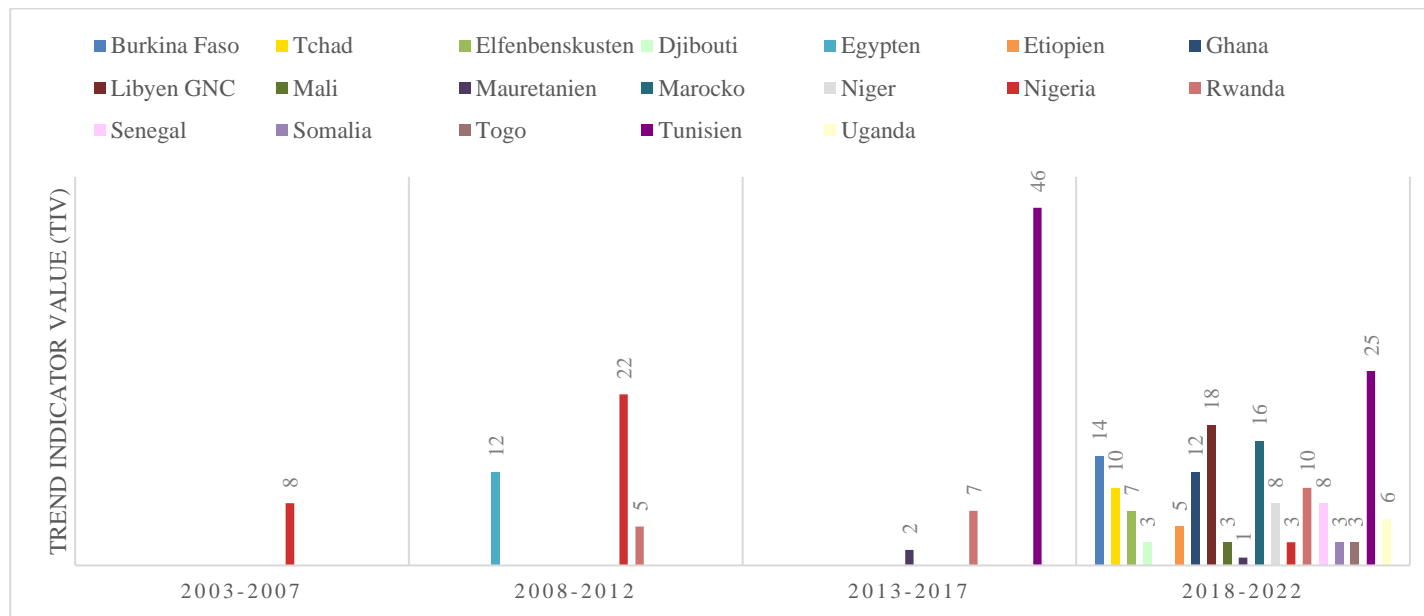
Under den senaste femårsperioden, 2018–22, har en betydande ökning skett i det antal afrikanska länder Turkiet exporterar avancerade vapen till. Innan 2018 hade Turkiet endast exporterat till fem afrikanska länder: Nigeria, Rwanda, Mauretanien, Egypten och Tunisien. Under perioden 2018–22 exporterade Turkiet vapen till 18 olika länder i Afrika: Burkina Faso, Tchad, Elfenbenskusten, Djibouti, Etiopien, Ghana, Libyen (Tripoliregeringen), Mali, Marocko, Mauretanien, Niger, Nigeria, Rwanda, Senegal, Somalia, Togo, Tunisien och Uganda.

¹⁶⁷ 2002 finns ingen registrerad vapenexport från Turkiet till Afrika (SIPRI).

¹⁶⁸ SIPRI. *Importer/exporter TIV tables, via the SIPRI arms transfer database*. September 2023; Yaşar, 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa'.

¹⁶⁹ Värt att notera är att i denna rapport inkluderas Egypten i regionen Afrika. I publikationer från SIPRI ingår Egypten i Mellanöstern. SIPRI. *Regional Coverage*. December 2023.

Figur 5.1: Turkisk vapenexport till afrikanska stater 2003–22, i femårsperioder

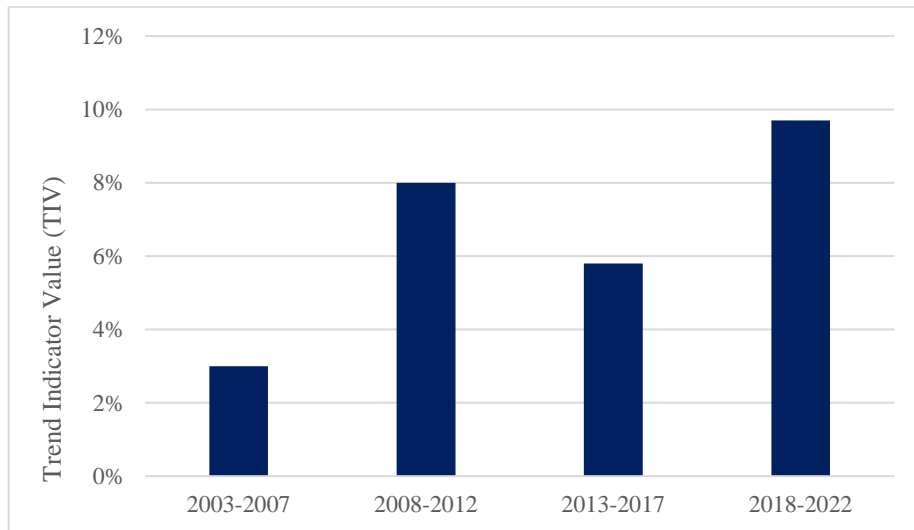

Obs: TIV står för Trend Indicator Value, vilket inte är ett finansiellt mått, utan används av SIPRI för att mäta överföring av tyngre vapen. Se mer på www.sipri.org. Källa: SIPRI Arms Transfers Database.

I jämförelse med exempelvis Ryssland, USA och Kina är Turkiets vapenexport till Afrika alltså liten. Under tidsperioden 2018–22 stod turkisk vapenexport för ungefär 1 procent av den globala vapenexporten till Afrika (den var dock ojämnt fördelad: 3 procent av den globala vapenexporten till länder söder om Sahara, men bara 0,6 procent av exporten till Nordafrika). Motsvarande andel för Ryssland var 37 procent, medan USA stod för 12 procent och Kina 5 procent.¹⁷⁰

Afrikas andel av den samlade turkiska vapenexporten har ökat sedan 2000-talets början. Under tidsperioden 2003–7 gick endast 3 procent av den turkiska vapenexporten till Afrika, men under den senaste femårsperioden, 2018–22, stod afrikanska länder som mottagare för 10 procent av Turkiets samlade vapenexport.¹⁷¹

Figur 5.2: Afrikas andel av Turkiets totala vapenexport 2003–22, i femårsperioder

Obs: TIV står för Trend Indicator Value, vilket inte är ett finansiellt mått, utan används av SIPRI för att mäta överföring av tyngre vapen. Se mer på www.sipri.org. Källa: SIPRI Arms Transfer database.

Turkiet har enligt egeninrapporterade uppgifter till United Nations Register of Conventional Arms (UNROCA) exporterat tiotusentals små och lätta vapen till 32 afrikanska länder under tidsperioden 2007–21.¹⁷² Exempelvis exporterades över

¹⁷⁰ SIPRI. *Importer/exporter TIV tables, via the SIPRI arms transfer database.*

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Burkina Faso, DRK, Egypten, Ekvatorialguinea, Elfenbenskusten, Etiopien, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Kamerun, Kenya, Libyen, Madagaskar, Malawi, Mali, Marocko, Mauretanien, Mozambique, Namibia, Niger, Nigeria, Sao Tome and Principe, Senegal, Somalia, Sudan, Sydafrika, Togo, Tunisien, Uganda, Zambia och Zimbabwe. Full lista med antal, årtal och vapenkategori finns i appendix. UNROCA. *Turkey*. December 2023.

14 000 turkiska enhandsvapen till Sudan mellan 2017–21 och över 5 000 till Mali 2020–21. Andra länder som importerat större volymer av turkiska enhandsvapen och eldhandvapen är exempelvis Burkina Faso, Kenya och Sydafrika.¹⁷³

Med tiden har Turkiet börjat sälja dyrare och mer avancerade system. Vapenexporten till Afrika består numera bland annat av pansarfordon, attackhelikoptrar, patrullbåtar och drönare. Enligt turkiska uppgifter till UNROCA exporterade Turkiet under 2021 exempelvis bepansrade trupptransportfordon till Rwanda (49 st), Tunisien (38 st), Burkina Faso (24) Elfenbenskusten (21 st) och Tchad (20 st).¹⁷⁴ Som första utländska köpare beställde nigeriska flygvapnet under 2021 tolv lätta tränings- och attackpropellerflygplan av modellen Hürkuş från TAI.¹⁷⁵ Under 2022 beställde även Tchad ett ospecificerat antal av samma flygplanstyp och Nigeria beställde sex attackhelikoptrar av modellen T129 från TAI.¹⁷⁶ I september 2022 höll turkiska Daersan Shipyard kölsträckningsceremonier för två patrullbåtar som ska levereras till den nigerianska marinen.¹⁷⁷

Drönare:

Turkisk utveckling av militära obemannade flygfarkoster, drönare, har rönt stor medial uppmärksamhet under senare år och Turkiet har på kort tid blivit en mycket framstående exportör av drönarsystem. Den turkiska drönarförsäljningen till Afrika överträffas bara av USA och Kina. Drönarexporten är inte bara en militär tillgång utan tycks också vara en integrerad del av Turkiets utrikespolitiska strategi och ett centralt verktyg för att relationerna med betydelsefulla länder, bland annat just i Afrika – vilket har beskrivits som ”drönardiplomati”.¹⁷⁸ Avtal om drönarförsäljning inkluderar som regel tillhandahållandet av träning, reservdelar, tekniskt stöd och ammunition, vilket öppnar för bredare och mer långsiktiga samarbeten.¹⁷⁹ Drönarexporten har också inneburit en viktig förstärkning av den turkiska försvarsindustrin.

En stor del av framgången kan hänföras till den privata vapentillverkaren Baykar och dess Bayraktar TB2-drönare, som började exporteras runt 2017.¹⁸⁰

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Unroca. *Turkey*.

¹⁷⁵ Özbek, Tayfun. 'Niger becomes first foreign customer of Turkey's Hurkus aircraft'. *Defense News*. 19 november 2021.

¹⁷⁶ Are, Jesupemi. 'Defence contract: Drones, helicopters from Turkey to arrive Nigeria soon, says ambassador'. *The Cable*. 29 oktober 2022.; Bekdil, Burak Ege. 'TAI inks helicopter, trainer aircraft deals with African nations'. *Defense News*. 27 juli 2022; Manuel, Rojoef. 'Nigeria, Chad to Receive Turkish Attack Helicopters and Trainer Aircraft'. *The Defence Post*. 1 augusti 2022.; Bekdil, Burak Ege. 'TAI to deliver Hurkus-C combat aircraft to Niger, Chad'. *Defense News*. 28 oktober 2022.

¹⁷⁷ Defence Web. 'Turkey's Dearsan lays keel of first Nigerian OPV'. *Defence Web*. 29 september 2022.

¹⁷⁸ Joseph, *Les drones militaires, port d'entrée de la puissance turque en Afrique*, 3.

¹⁷⁹ Borsari, Federico. Turkey's drone diplomacy: Lessons for Europe. *European Council on Foreign Relations*. 31 januari 2022.

¹⁸⁰ Cagaptay, Soner och Outzen, Rich. 'Drones and Resets. The New Era of Turkish Foreign Policy'. *BAKU DIALOGUES*. Vol. 5, Nr. 4 Sommar 2022: 58-59.; Värt att notera är också att Baykar ägs av Erdoğan's svärsons familj. Akça, İsmet och Özden, Bariş Alp. *AN ECONOMIC-POLITICAL MAP OF THE TURKISH DEFENSE INDUSTRY*. Istanbul: Citizens' Assembly. December 2021: 13.

Bayraktarsystemet används för spaning, övervakning och attack.¹⁸¹ Bayraktarsystemen är ett mycket attraktivt alternativ för afrikanska försvarsmakter, som ofta har begränsad budget och infrastruktur. De är avsevärt billigare än exempelvis amerikanska och israeliska alternativ, samtidigt som de anses hålla högre kvalitet än exempelvis iranska motsvarigheter.¹⁸² De är också enkla att ta i bruk och underhålla, ställer lägre krav på logistik och infrastruktur, och kan starta och landa på vanliga vägbanor.¹⁸³ Dessutom har de bevisat sin effektivitet i flera konflikter, exempelvis i Syrien, Libyen och Nagorno-Karabach.¹⁸⁴

I Libyen dök de turkiska drönarna upp för första gången 2019. De kom att spela stor roll för de västlibyska styrkorna. Den framgångsrika turkiskstödda motoffensiven under 2019–20 ökade det internationella intresset för Bayraktar TB2.¹⁸⁵ Turkiet har efter sin militärintervention utnyttjat Libyenkonflikten för att testa och marknadsföra annan drönarteknologi. Enligt en rapport från det franska forskningsinstitutet IRSEM ska det ha varit i Libyen som en autonom drönare för första gången deltog i strid utan mänsklig fjärrstyrning, när turkiska drönare av modellen Kargu-2 jagade och angrep östlibyska styrkor år 2020.¹⁸⁶

Niger stod för den första offentliggjorda beställningen av Bayraktardrönare från ett afrikanskt land. Att landet hade köpt Bayraktar TB2 bekräftades av Erdoğan i november 2021.¹⁸⁷ Antalet drönare som ingick i affären har inte offentliggjorts, men olika mediekällor har rapporterat om en första leverans av sex system i maj 2022.¹⁸⁸ Även Djibouti, Mali, Marocko, Etiopien och Togo ska ha köpt Bayraktar

¹⁸¹ Bayraktar TB2 kan stanna i luften mer än ett dygn, har en räckvidd på 150 km och bär en vapenlast på 150 kg, vilket kan inkludera exempelvis pansarvärnsrobotar. Rantakokko, Näsström, Woltjer, Mårtensson, Hagström och Foyer. *Tekniköversikt autonoma och obemannade system - Del 4: Luftstriden*, 53–4.; Enligt uppgifter från Baykar räcker länken nu upp till 300 km. Baykar. *Bayraktar TB2*. Baykar Tech. 2023.

¹⁸² Ibid, 25, 58; En Bayraktar TB2 kostar ungefär \$5 miljoner vilket kan jämföras med en amerikansk MQ-9 Reaper som kostar ungefär \$20 miljoner. Borsari, 'Turkey's drone diplomacy: Lessons for Europe'.

¹⁸³ Joseph, *Les drones militaires, port d'entrée de la puissance turque en Afrique*, 5.

¹⁸⁴ Hairsine, Kate och Ünveren, Burak. 'Turkey deepens its defense diplomacy in Africa'. *Deutsche Welle*. 28 oktober 2022.

¹⁸⁵ Förenta Nationerna. 'Letter dated 29 November 2019 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council'. S/2019/914. 9 December 2019; Gatopoulos, Alex. "'Largest drone war in the world': How airpower saved Tripoli". *Al Jazeera English*. 28 maj 2020.

¹⁸⁶ Joseph, *Les drones militaires, port d'entrée de la puissance turque en Afrique*, 11–12.

¹⁸⁷ Turkiska presidentämbetets kommunikationsdirektorat. 'President Erdoğan voices his belief that Niger will maintain its close cooperation in fight against FETO'. 28 november 2021.

¹⁸⁸ Bisht, Inder Singh. 'Turkey Delivers Six Bayraktar Drones to Niger'. *The Defense Post*. 1 juni 2022.; Gbadamosi, Nosmot. 'Turkey's Newest African Ally'. *Foreign Policy*. 8 juni 2022.

TB2 under 2021–22, enligt SIPRI.¹⁸⁹ I oktober 2022 uppgav den turkiska ambassadören i Abuja att Bayraktar TB2 beställts även av Nigeria.¹⁹⁰ Ett okänt antal Bayraktar TB2 levererades också till Burkina Faso under 2022, vilket följdes i april 2023 av att Baykars VD, Haluk Bayraktar, förärades med hedersmedalj av övergångspresidenten och juntaledaren Ibrahim Traoré.¹⁹¹

Även andra turkiska drönarmodeller har exporterats till afrikanska länder. Nigeria mottog under 2022 tio av företaget Asisguards Songar-drönarsystem och enligt medieuppgifter har Tunisien, Algeriet, och Tchad beställt drönaren Anka-S från tillverkaren TAI. I mars 2023 bekräftade TAI att Angola beställt företagets Aksungur-system och enligt medieuppgifter ska även Algeriet ha beställt drönare av samma typ under 2022.¹⁹² Anka-S och Aksungur är dyrare och större system än Bayraktar TB2, med längre räckvidd och större nyttolast.¹⁹³ Songar, däremot, är en billigare, mindre och mer lågflygande drönartyp, som kan bära exempelvis kul-sprutor eller minirobotar.¹⁹⁴

Tabell 5.3: Turkisk drönarförsäljning till Afrika (levererade och beställda)

Drönarmodell (tillverkare)	Mottagare
Bayraktar TB2 (Baykar)	Burkina Faso, Djibouti, Etiopien, Mali, Marocko, Niger, Nigeria, Libyen*, Togo
Anka-S (TAI)	Algeriet, Tchad, Tunisien
Aksungur (TAI)	Algeriet, Angola
Songar (Asisguard)	Nigeria

* Bayraktar TB2 har använts i Libyen, men ägarskapet är inte helt klarlagt.

Den turkiska drönarförsäljningen har varit föremål för vissa kontroverser. De turkiska drönarna har i vissa fall anklagats för att ha en destabiliserande effekt i konflikttrubbade områden och för att ha använts i situationer där brott mot krigets lagar eller de mänskliga rättigheterna har begåtts. Försäljningen av Bayraktar TB2

¹⁸⁹ SIPRI. *SIPRI Arms Transfers Database, Trade registers 2003–22*; Det förekommer även rapporter om att Bayraktar TB2 använts av Turkiet mot al-Shabaab i Somalia, något som först bekräftades av Somalias inrikesminister Ahmed Moalim Fiqi men senare förnekades av försvarsministern Abdulkadir Mohamed Nur. Somali Guardian. 'Somalia's defense minister denies Turkish drones are part of anti-Al-Shabaab offensive'. *Somali Guardian*. 25 december 2022.

¹⁹⁰ Are, 'Defence contract: Drones, helicopters from Turkey to arrive Nigeria soon, says ambassador'.

¹⁹¹ Yıldırım, Göksel. 'Turkish drone manufacturer's CEO awarded state medal in Burkina Faso'. *Anadolu*. 27 april 2023.

¹⁹² Çetiner, Yusuf. 'Angola Purchases Aksungur Armed Drones From Turkey'. *Overt Defense*. 27 mars 2023; Daily Sabah. 'Turkish firm sells armed drone Songar to African, Asian countries'. *Daily Sabah*. 21 juni 2022; Peña, Juan. 'Argelia intenta alcanzar a Marruecos en la carrera de drones con el Aksungur'. *Atalayar*. 11 oktober 2022. 'Chad receives new aircraft, UAVs from Türkiye'. *Hürriyet Daily News*. 15 juli 2023; Bennour, Mounir. 'À la fin 2020, la Tunisie renforcera ses défenses avec les drones turcs "Anka"'. *Anadolu*. 24 december 2020.

¹⁹³ Rantakokko, Näsström, Woltjer, Mårtensson, Hagström och Foyer. Tekniköversikt autonoma och obemannade system - Del 4: Luftstriden, 53–4.

¹⁹⁴ Ibid, 150; Yıldırım, Göksel. 'Silahlı drone Songar yerli roketleri ateşledi' ('Den beväpnade drönaren Songar avfyra inhemska raketer'). *Anadolu*. 19 mars 2022.

till Etiopien utgör ett sådant exempel. Vittnesuppgifter, fotografier och ammunitionsrester indikerar att de turkiska drönarna användes av etiopiska regeringsstyrkor vid en attack mot ett läger för internflyktingar, i vilken omkring 60 civila dödades.¹⁹⁵

Den turkiska exporten av militära drönare anklagas också för att bryta mot internationella krigsmaterielexportregelverk och FN-embargon, framför allt i fallet Libyen. FN:s säkerhetsråd har genom resolution 1970, som antogs 26 februari 2011, förbjudit vapenexport till Libyen. Embargot fungerar dåligt och flera stater anklagas för att systematiskt bryta mot det, inklusive Förenade arabemiraten, Ryssland och Turkiet.¹⁹⁶ En expertpanel som tillsatts av Säkerhetsrådet för att utreda misstänkta överträdelser av embargot har särskilt kring 2019 dokumenterat en stor mängd olagliga turkiska vapenleveranser till Libyen, inklusive av Bayraktar TB2.¹⁹⁷

5.4 Militärt samarbete

Ett av Turkiets främsta verktyg för att främja turkisk-afrikanska militära relationer är att erbjuda träning av personal inom säkerhetssektorn, exempelvis militären, gendarmeriet, kustbevakningen eller polisstyrkorna. Dessa träningsuppdrag ger Turkiet en möjlighet att bygga långsiktiga relationer till nyckelindivider i afrikanska stater. Turkiets första afrikanska utbildningsuppdrag ägde rum 1991, då en grupp gendarmeriinstruktörer skickades för att träna armén i Gambia.¹⁹⁸ En av kursdeltagarna, generalmajor Yakuba A. Drammeh, utsågs år 2020 till Gambias generalstabschef – alltså den högst uppsatte personen inom militären efter landets president. Drammeh har även tidigare tjänstgjort som försvarsattaché i Ankara och uppges vara en förespråkare för turkiskt militärt stöd till Västafrika.¹⁹⁹

Turkiets långa erfarenhet av gerillabekämpning, under fyra decennier av krig med PKK, kan göra landet till en särskilt attraktiv partner för afrikanska regeringar som hotas av uppror eller är indragna i lågnivåkonflikter av annat slag.

¹⁹⁵ Bearak, Max, Kelly, Meg och Sohyun Lee, Joyce. 'How Ethiopia used a Turkish drone in a strike that killed nearly 60 civilians'. *Washington Post*. 7 februari 2022; Marks, Simon. 'Evidence from civilian bombing in Ethiopia points to Turkish drone'. *Politico*. 25 januari 2022. Den etiopiska regeringen har inte erkänt användandet av drönare och förnekar att man attackerat civila.

¹⁹⁶ Lund, Aron. 'EU-insats på drift? Operation Irini, Medelhavsmigrationen och Libyenkonflikten' (FOI Memo 8061). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), December 2022.

¹⁹⁷ Se t.ex. Förenta Nationerna. 'Letter dated 29 November 2019 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011)' addressed to the President of the Security Council. S/2019/914. 9 december 2019; 36–7.

¹⁹⁸ The Gambia Armed Forces, Facebookinlägg, 9 april 2021, 11:54 AM.

¹⁹⁹ Cannon, 'Turkey's military strategy in Africa', 136; Gambiana. 'New army chief takes over command of GAF'. *Gambiana*. 21 mars 2020.

Idag har Turkiet utbildningsavtal för säkerhetspersonal med ett tjugotal länder i Afrika.²⁰⁰ En del av dessa träningsinsatser äger rum på turkisk mark, där säkerhetspersonal från afrikanska länder flygs till Turkiet för att genomgå utbildning.²⁰¹ Träningsavtalen sträcker sig vanligtvis över en femårsperiod, med en automatisk ettårig förlängning när avtalstiden löper ut så länge ingen av parterna har någon invändning.²⁰²

Träningsinsatsen i Somalia utgör en av de mest omfattande på kontinenten. Minst 5 000 soldater, ungefär en tredjedel av den somaliska nationella armén, har tränats av Turkiet.²⁰³ Utbildningen sker både i Somalia och i Turkiet. Rekryterna genomgår först en grundutbildning vid Camp TURKSOM i Somalia och skickas sen vanligen till Turkiet för att genomgå elitutbildningsprogram, bland annat vid ett centrum för utbildning och övning i kontraterrorism i Isparta, i västra Anatolien. De genomgår även en sex månader lång språkutbildning i turkiska.²⁰⁴

Turkiet inledde 2013 ett träningsprogram för libyska säkerhetsstyrkor tillsammans med USA, Storbritannien och Italien. Den turkiska delen av programmet påstods ha hastats fram för att Ankara var ”ivrigt att säkra uppföljningskontrakt på utrustning för den libyska armén” och drabbades snabbt av ”astronomiska” avstängnings- och avhoppssiffror. Övriga inblandade stater mötte liknande motgångar och programmet avbröts redan följande år.²⁰⁵

Med Turkiets ökande unilaterala inblandning i Libyenkonflikten, från och med 2014 men särskilt efter 2019, följde nya träningsinitiativ. Under 2019 tycks exempelvis de upptrappade turkiska krigsmaterielleveranserna ha åtföljts av rådgivare och tränare i begränsad skala, för att utbilda libyska styrkor i hur de skulle använda nya vapensystem.²⁰⁶ I november 2019 undertecknade Turkiet och den västlibyska regeringen ett memorandum om militär- och säkerhetssamarbete, vilket lade grunden för den därpå följande turkiska militärinterventionen.

²⁰⁰ Algeriet, Burkina Faso, Djibouti, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Elfenbenskusten, Libyen, Madagaskar, Mali, Mauretania, Niger, Nigeria, Rwanda, Senegal, Somalia, Sudan, Tanzania och Tunisien enligt Yaşar. 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa'.

²⁰¹ Daily Sabah. 'Somali commandos complete military training in Turkey'. *Daily Sabah*. 9 mars 2021.

²⁰² Kitio, Alexe Fridolin Kenfack. 'The Rising Security Cooperation of Turkey In Africa: An Assessment From The Military Perspective'. *Journal of Rising Powers and Global Governance*. Vol. 1, Nr. 2. 2020, 46.

²⁰³ Aksoy H. A., Çevik S., Yaşar, N. T. *Visualizing Turkey's Activism in Africa*. Centre for Applied Turkey Studies. 3 juni 2022; Turkiet har också tränat över 600 somaliska poliser. İlhan, Lokman och Demirci, Zuhul. '1 of 3 Somalian troops to be trained by Turkey: Envoy'. *Anadolu*. 4 augusti 2020.

²⁰⁴ Herschel, Kerry. 'Turkey to train a third of Somali army'. *Janes*. 6 augusti 2020; Kasapoglu, Can. 'Turkey's 'African Eagle' Trains Turkish-Speaking Troops in Somalia: Where Next?'. *Terrorism Monitor*. Vol. XVIII, Nr. 21. 20 november 2020; Kenez, Levent. 'Turkey cements military ties with Somalia, has already trained one-third of its army'. *Nordic Monitor*. 30 augusti 2022; Beyaz, Zafer Fatih. 'Turkey provides commando training to Somali soldiers'. *Anadolu*. 6 januari 2021.

²⁰⁵ Wehrey, Frederic. *The Burning Shores: Inside the Battle for the New Libya*. New York: Farar, Strauss, and Giroux. 2018, 154–7; Al-Shadeedi, Hamzeh; Van Veen, Erwin; Harchaoui, Jalel. 'One thousand and one failings: Security sector stabilisation and development in Libya'. *Clingendaelinstituten*. April 2020, 26.

²⁰⁶ Lund, *The Turkish Intervention in Libya*, 49–50.

Dokumentet föreskrev också att Turkiet skulle stödja, utrusta och träna libyska styrkor.²⁰⁷

Efter att Libyeninterventionen formaliserades i januari 2020 ska, enligt en rapport från det amerikanska försvarsdepartementet, det regeringsanknutna turkiska säkerhetsföretaget Sadat ha skickat ”flera dussin militära tränare” till Libyen för att utbilda både libyer och de syriska legoknektar som anlämt som en del av interventionsstyrkan.²⁰⁸ En trepartsöverenskommelse mellan Turkiet, Qatar och den libyska regeringen i Tripoli sedan lade grunden för ytterligare träningsinsatser från sommaren 2020.²⁰⁹ Det verkar troligt att Turkiet står för huvuddelen av själva utbildningen, medan det gas- och oljerika Qatar bär en större del av finansieringsbördan. Träningen bedrivs på flera ställen i Libyen, inklusive i huvudstaden Tripoli och hamnstaden al-Khums. Libyer flygs också till Turkiet för att tränas i turkiska militäranläggningar, däribland i Isparta.²¹⁰ Libyer ges även akademisk utbildning vid Nationella försvarsuniversitet i Istanbul (tr. *Milli Savunma Üniversitesi*).

Den turkiska träningen tar flera olika former: utöver tvåmånaderskurser i grundläggande infanteristrid ges specialiserad utbildning i exempelvis militär dykteknik, raketartilleri, luftförsvar, kontraterrorism och minröjning. Det totala antalet libyer som genomgått de turkiska programmen är oklart. I november 2020 rapporterade turkiska statsmedier att 2 000 libyer dittills hade mottagit någon form av träning och att ytterligare hundratals höll på att utbildas.²¹¹ Träningsinsatserna kan ses som en del av ett bredare turkiskt engagemang för att positionera sig som en stabil partner inom försvarsområdet.

Turkiet har slutit mer omfattande militär- eller säkerhetsamarbetsavtal med ett trettiotal afrikanska stater.²¹² Detta kan jämföras med Ryssland, som har avtal av liknande slag med minst 36 afrikanska stater.²¹³ Dessa avtal utgör ett ramverk för militärt och säkerhetsrelaterat samarbete på olika nivåer och mellan olika aktörer.

²⁰⁷ Anadolu. ’منكرة التفاهم التركية-الليبية للتعاون الأمني والعسكري تدخل حيز التنفيذ’ (’Det libysk-turkiska samförståndsavtalet om säkerhets- och militärsamarbete träder i kraft’). 26 december 2019.

²⁰⁸ Pentagon/Lead Inspector General. *East Africa Counterterrorism Operations: North and West Africa Counterterrorism Operations. Lead Inspector General Report to the United States Congress, 1 April 2020–30 June 2020*. 1 september 2020, 35.

²⁰⁹ Ozer, ’Turkey, Libya, Qatar agree to ink military deal’.

²¹⁰ Anadolu. ’الدفاع التركية تدرب عناصر بالجيش الليبي على مكافحة الإرهاب’ (’Turkiska försvaret tränar medlemmar av den libyska armén i terrorbekämpning’). 2 februari 2021.

²¹¹ Lund, *The Turkish Intervention in Libya*, 56–7.

²¹² Algeriet, Benin, Burkina Faso, Burundi, Djibouti, DRK, Elfenbenskusten, Etiopien, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Kamerun, Kenya, Libyen, Madagsaskar, Mali, Mauritanien, Niger, Nigeria, Kongo-Brazzaville, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Somalia, Sudan, Sydafrika, Tanzania, Tchad, Tunisien, Uganda enligt Aksoy H. A., Çevik S., Yaşar, N. T., *Visualizing Turkey’s Activism in Africa*; Även Sierra Leone har enligt medieuppgifter skrivit på ett militärt samarbetsavtal med Turkiet. Sierra Loaded. ’Sierra Leone And Turkey Signs Military Framework Agreement to Strengthen Bilateral Ties’. *Sierra Loaded*. 7 augusti 2022.

²¹³ Lindén, Karolina. *Russia’s relationship with Africa: Small, military-oriented and with destabilising effects*. (FOI Memo 8090). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Januari 2023.

De kan omfatta bland annat träning, tekniskt och vetenskapligt samarbete, gemensamma övningar och underrättelsesamarbete. Flera olika turkiska institutioner är involverade i dessa samarbeten, inklusive Försvarsministeriet, Inrikesministeriet och försvarsindustrimyndigheten SSB. Det innebär att det finns många olika kontaktytor för att upprätta och utveckla relationen till afrikanska partnerländer.²¹⁴

Från att främst ha fokuserat på Nordafrika och Somalia, tycks Turkiet på senare år även ha riktat in sitt militära engagemang mot Västafrika och Sahel, där många länder är hårt drabbade av jihadistisk extremism. Många länder i dessa områden tycks vara intresserade av turkisk kunskap om kontraterrorism och att få stöd mot extremistgrupperna. Turkiet meddelade i mars 2018 att man skulle ge ett stöd på \$5 miljoner till G5 Sahel Joint Force för att bekämpa terrorism i området.²¹⁵ Turkiet har också nyligen slutit militära samarbetsavtal med exempelvis Niger (2020), Nigeria (2020), Togo (2021) och Senegal (2022).²¹⁶

Turkiets textilindustri bidrar också till det militära och säkerhetsrelaterade samarbete med andra länder, framförallt genom produktion av uniformer. Det logistiksamarbetsavtal Turkiet slöt med regeringen i västra Libyen år 2017 syftade bland annat till att Turkiet skulle förse Libyens presidentgarde med uniformer.²¹⁷ Turkiet har i samarbete med den nigerianska regeringen etablerat en militär och paramilitär klädesfabrik i Nigeria vars syfte bland annat är att förse den nigerianska armén med uniformer.²¹⁸ Under 2019 påbörjade Turkiet byggandet av en textilfabrik i Mogadishu, som ska tillverka uniformer till den somaliska armén och i februari 2023 meddelade Turkiet att landet skänker 70 000 militäruniformer till Sydsudan.²¹⁹

5.5 Multilaterala insatser

Turkiets deltagande i multilaterala insatser i Afrika har ökat sedan tvåtusen-talets början, men sker alltså i begränsad skala.²²⁰ Turkiet har deltagit i såväl FN-insatser som insatser under Natos och EU:s ledning.

²¹⁴ Yaşar. 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa'.

²¹⁵ G5 Sahel Joint Force är en multinationell stycka (Burkina, Mali, Mauretanien, Niger och Tchad) som syftar till att stärka säkerheten i ländernas gränsområden, bekämpa terrorism och transnationella kriminella nätverk. Gasinska, Karolina och Bohman, Elias (2017). *Joint Force of the Group of Five. A review of multiple challenges*, FOI-R--4548--SE.

²¹⁶ Özkan och Aissatou, 'West Africa and Turkey forge new security relations'.

²¹⁷ Kitio, 'The Rising Security Cooperation of Turkey In Africa: An Assessment From The Military Perspective's, 45.

²¹⁸ Ministry of Defence, Federal Republic of Nigeria. 'Nigeria Partners Republic of Turkey on Armed Forces Clothing'. *Ministry of Defence*. 4 november 2019.

²¹⁹ Defence Web. 'Turkey building military uniform factory in Somalia'. *Defence Web*. 14 juni 2019; Takpiny, Benjamin. 'Türkiye donates over 70,000 military uniforms to South Sudan'. *Anadolu*. 16 februari 2023.

²²⁰ Sıradağ, 'Turkey-Africa alliance: Evolving patterns in security relations, 316.

Vid årsskiftet 2022–23 deltog Turkiet i flera olika FN-insatser, främst med små grupper utsända poliser. Vilka insatser det gällde framgår av tabell 5.4.

Tabell 5.4: Turkiskt deltagande i FN-insatser vid årsskiftet 2022–23

Insats	Land	Antal	Typ av bidrag
UNMISS	Sydsudan	16	Polis
MINUSMA	Mali	12	Polis
MONUSCO	Demokratiska republiken Kongo	11	Polis
MINUSCA	Centralafrikanska republiken	5	Polis
UNITAMS	Sudan	1	Polis
UNSOM	Somalia	1	”Experts on mission”

Källa: <https://peacekeeping.un.org/en>.²²¹

Turkiet har tidigare deltagit i UNOSOM II (Somalia, 1993–95), UNAMSIL (Sierra Leone, 1999–2005), MONUC (D. R. Kongo, 1999–2010), UNMIL (Liberia, 2003–18), ONUB (Burundi, 2004–6), UNOCI (Elfenbenskusten, 2004–17), UNMIS (Sudan, 2005–11), MINURCAT (Centralafrikanska republiken, Tchad, 2007–10) och UNAMID (Darfur, 2007–20).²²²

Turkiska örlogsstyrkor har sedan 2009 deltagit i antipiratsinsatser i Indiska oceanen, bland annat inom ramen för Natos operation Ocean Shield, som var aktiv 2009–16. Turkiet deltar också i Combined Task Force-151 (CTF-151), en multinationell marin insatsstyrka inriktad på att bekämpa pirater utanför Somalia. CTF-151 ingår i det Bahreinbaserade, USA-ledda 38-nationerssamarbetet Combined Maritime Forces och samverkar med EU:s antipiratsinsats Eunavfor/Operation Atalanta, samt tidigare också med Natooperationen Ocean Shield.²²³ Turkiet har lett CTF-151 sex gånger, första gången maj–augusti 2009 och senast juni–december 2020.²²⁴

Turkiet var inledningsvis skeptiskt till tanken på en militärinsats mot Libyens ledare Moammar al-Gaddafi år 2011, men när en sådan tycktes oundviklig och fick grönt ljus från FN:s säkerhetsråd slöt Ankara upp bakom planerna. Erdoğan drev då på för att insatsen skulle ställas under Natos ledning.²²⁵ Turkiet deltog inte i de inledande bombningar som skedde under nationellt ledarskap, men anslöt sig till Operation Unified Protector, en samlad Natoinsats som påbörjades 31 mars och löpte fram till 31 oktober 2011.²²⁶ Det turkiska styrkebidraget höll relativt låg

²²¹ United Nations Peacekeeping. *Troop and police contributors*. Inget datum.

²²² Turkiet deltog också i UNITAF som var en USA-ledd FN-stöd styrka i Somalia 1992-1993. Siradağ, 'Turkey-Africa alliance: Evolving patterns in security relations', 315; Yalçinkaya, Haldun, Hatipoğlu, Emre, Açar, Dilaver Arkan och Çelikkpala, Mitat. 'Turkish Efforts in Peacekeeping and the Introduction of the TUBAKOV Dataset: An Exploratory Analysis'. *International Peacekeeping*. Vol.25, Nr.4. 2018, 475-496.

²²³ Turkiska utrikesministeriet. *IV. Türkiye's International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations*. Inget datum.

²²⁴ Combined Maritime Forces (CMF). *CTF 151: Counter-piracy*. Inget datum.

²²⁵ Lund, *The Turkish Intervention in Libya*, 35.

²²⁶ Om insatsstrukturen i Libyen, se Lindvall, Fredrik och Forssman, David. *Internationella insatser i Libyen 2011* (FOI-R--3447--SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). 21 juni, 2012.

profil och bestod av ”fregatter, en ubåt, två tankflygplan och fyra F-16-jaktplan, i icke-stridande roller”.²²⁷ Som nämnts ovan (se 5.4) deltog Turkiet även i ett kortvarigt och misslyckat fyra-nationsprojekt för att träna libyska säkerhetsstyrkor, åren 2013–14.

Den turkiska flottan har deltagit i Natos två insatser i Medelhavet: Operation Active Endeavour (2001–16), en maritim säkerhetsoperation med fokus på kontraterrorism som inleddes under artikel 5 efter al-Qaidas angrepp mot USA år 2001, och efterföljaren Operation Sea Guardian (2016–), med mer allmänt mandat att stödja maritim säkerhet på Medelhavet. Turkiska örlogsfartyg deltar också i de två Natoflottstyrkor som har sitt huvudsakliga operationsområde i Medelhavet, SNMG-2 samt minröjningsmotsvarigheten SNMCMG-2.

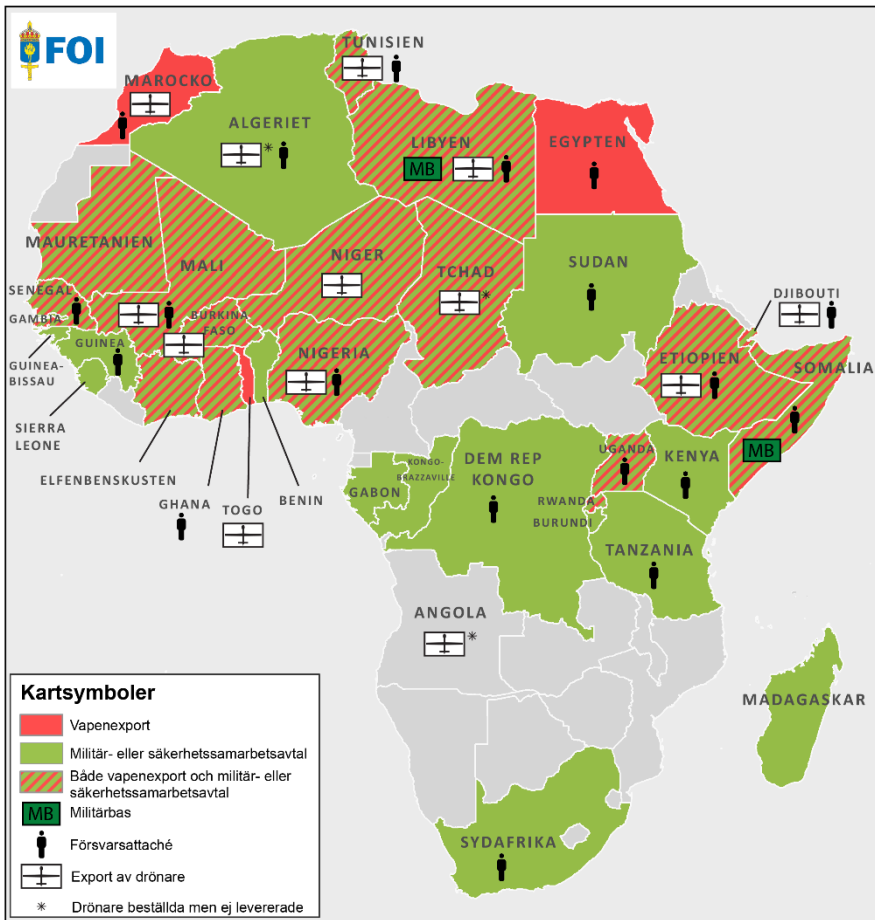
Turkiet har haft ett mer komplicerat förhållande till EU:s insatser. Under 00-talet deltog Turkiet i två EU-insatser i Afrika: EUFOR RD Congo (2006) och EUPOL Kinshasa (2006–7).²²⁸ På senare år har turkiska marinen emellertid hamnat på kant med EU:s marininsats Eunavfor Med/Operation Irini, som sedan 2020 patrullerar centrala Medelhavet för att implementera FN:s vapenembargo mot Libyen, motverka människosmuggling, med mera. Som nämnts ovan (se 5.3) stödjer Turkiet de västlibyska styrkorna i stor skala, vilket strider mot FN:s vapenembargo. Turkiska myndigheter vill inte kännas vid problematiken, och menar att deras insatser utgör ett helt lagligt stöd till Libyens legitima regering. Dåvarande utrikesminister Mevlüt Çavuşoğlu kallade i november 2020 Operation Irinis bordningar av turkiska fartyg för ”sjöröveri” och varnade för turkiska svarsåtgärder.²²⁹ Några månader tidigare hade Frankrike beskyllt två turkiska fregatter, vilka just då ingick i Operation Sea Guardian, för att ha hotat en fransk fregatt som, inom ramen för Operation Irini, försökte borda ett fartyg som troddes transportera vapen från Turkiet till västra Libyen. Turkiet avvisade anklagelserna. Affären utmynnade i att Frankrike valde att avbryta sitt deltagande i Operation Sea Guardian, i protest mot att denna ”operation mot smuggling innehöll smugglare”.²³⁰

²²⁷ Turkiska utrikesministeriet, *IV. Türkiye's International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations*.

²²⁸ Yaşar, 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa', 5.

²²⁹ Lund, 'EU på djupt vatten? Operation Irini, Medelhavsmigrationen och Libyenkonflikten', 8.

²³⁰ Lund, *The Turkish Intervention in Libya*, 55–6.

Figur 5.5: Turkiets militära närvaro i Afrika²³¹

Karta: Per Wikström, FOI

²³¹ Figur 5.5 baseras på den information som redovisas i avsnitten 5.1, 5.2, 5.3 och 5.4 (fotnot 212).

6 Kulturella relationer och informella verktyg

Turkiets inflytande i Afrika vilar inte enbart på formell diplomati, handelskontakter och strukturerade samarbeten om militära eller humanitära frågor. Tvärtom har AKP-styret utmärkt sig för att också odla informella kontaktnät, engagera sig på indirekta sätt via frivilligorganisationer, uppmuntra exporten av turkisk kultur, m.m. Regeringen i Ankara använder målmedvetet och skickligt den typen av okonventionella diplomatiska verktyg och kommunikationsinsatser för att utvidga sitt inflytande, kontra kritiska röster och höja Turkiets anseende i Afrika. Detta arbete kan ta många olika former och det flätas ofta samman med mer typiska statliga påverkansmetoder, men fenomenet är – trots de definitions- och gränsdragningsproblem som oundvikligen gör sig gällande – värt att studera.

Detta kapitel inleds med en kort översikt över Turkiets diasporapolitik och de sätt på vilka den berör Afrika (6.1) Därefter följer ett avsnitt om hur Turkiet utnyttjar islamiska samhörighetskänslor och religiösa nätverk för att befrämja sitt inflytande i Afrika (6.2), följt av en diskussion om den mycket stora roll som ickestatliga organisationer har kommit att spela i Turkiets Afrikapolitik (6.3). Avsnitt 6.4 undersöker sammanbrottet i det officiella Turkiets relation till ett särskilt viktigt sådant nätverk, den så kallade Gülenrörelsen, och hur detta har påverkat statens inflytande i Afrika. Avsnitt 6.5 beskriver översiktligt Turkiets utbildnings- och kulturpolitiska engagemang i Afrika, vilket följs av korta sektioner om turkiska statsmedier och tv-serier (6.6) och hur flygbolaget Turkish Airlines fungerar som en kraft för turkiskt inflytande i Afrika (6.7).

6.1 Diaspora och migration

Turkiet är ett stort emigrantland, men diasporan är mycket kraftigt koncentrerad till västra Europa och i synnerhet Tyskland. Även om turkiskättade familjer och folkgrupper finns i vissa delar av Afrika sedan ottomansk tid, har den moderna turkiska utvandringen till kontinenten varit begränsad. En undersökning från 2017 listade bara två afrikanska stater som hyste över tusen, men under tiotusen, turkiska invandrare: Libyen och Sydafrika.²³²

Den turkiska staten bedriver en mycket energisk politik gentemot diasporan, genom exempelvis kontaktskapande och identitetsbyggande insatser, ideologisk och politisk påverkan och ett aktivt samarbete med olika utlandsturkiska föreningar. Diasporapolitiken har under AKP:s inflytande fått ett allt bredare fokus under 2000-talet. Efter att inledningsvis främst ha uppvaktat utvandrade turkar och

²³² Pew Research Center. *Origins and Destinations of the World's Migrants, 1990–2017*. *Pew Research Center*. 28 februari, 2018.

deras ättlingar, särskilt inom den stora diasporan i Västeuropa, har påverkans- och anknytningsinsatser också börjat riktas mot ”muslimska befolkningar runtom i världen, inklusive palestinier, rohingyer och somalier”, särskilt i Mellanöstern, Afrika och på Balkan.²³³ Den etniskt turkiska diasporan tenderar dock att uppvaktas mer intensivt, för att bygga en känsla av samhörighet på gräsrotsnivå, medan insatserna mot de ”besläktade samfunden” riktar sig mot lokala eliter och handlar om t.ex. stipendier och utbildningsinsatser.²³⁴

En särskild myndighet, Direktoratet för utlandsturkar och besläktade samfund, YTB, grundades 2010 för att sköta diasporapolitiken i bred mening.²³⁵ Som namnet antyder riktas arbetet inte bara mot etniska turkar utan även ”besläktade samfund” med etnisk, historisk eller kulturell koppling till Turkiet och Ottomanska imperiet. Huvuddelen av YTB:s arbete riktas mot folk och länder med tydlig anknytning till det egentliga Turkiet, exempelvis på Balkan och i Centralasien, men i linje med denna vidgade diasporadefinition arbetar myndigheten även i exempelvis Somalia.²³⁶

Regeringen har vid åtminstone ett tillfälle tydligt instrumentaliserat diasporafrågan i Afrika. Det rör den s.k. karaghilaminoriteten i Libyen (tr. *koroğlu*), vilken består av ottomanskättade men numera arabiserade familjer, bosatta i Misrata och andra städer. Det officiella Turkiet hade tidigare visat ett tämligen förstrött intresse för karaghila, men samband med att regeringen började samla inhemskt stöd för en militärintervention i Libyen under 2019–20 lyftes gruppens turkiska rötter fram med stor kraft. Erdoğan beskrev exempelvis i ett tal år 2020 karaghila som ”våra förfäders barnbarn” och förklarade att den turkiska staten var skyldig att inskrida till deras försvar.²³⁷

6.2 Religiösa kontakter och påverkansvägar

Islamisk retorik och islamiska nätverk spelar stor roll för Turkiets engagemang i Afrika, och inte minst för inflytandearbetet. Religionen har i själva verket blivit en ”integrerad del av Turkiets Afrikapolitik”.²³⁸ Studier har visat att den religiösa

²³³ Baser, Bahar och Ozturk, Ahmet Erdi. 'Positive and Negative Diaspora Governance in Context: From Public Diplomacy to Transnational Authoritarianism'. *Middle East Critique*. Vol. 29 Nr. 3. 2020, 328.

²³⁴ Mencutek, Zeynep Sahin och Baser, Bahar. 'Mobilizing Diasporas: Insights from Turkey's Attempts to Reach Turkish Citizens Abroad'. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. Vol. 20, Nr. 1. 2018, 98f.

²³⁵ Köşer Akçapar, Şebnem och Bayraktar Aksel, Damla. 'Public Diplomacy through Diaspora Engagement: The Case of Turkey'. *PERCEPTIONS*. Winter 2017, Vol. XXII, Nr. 4, 144f.

²³⁶ Köşer Akçapar och Bayraktar Aksel, 'Public Diplomacy through Diaspora Engagement', 144–5.

²³⁷ Lund, Aron. *The Turkish Intervention in Libya*. (FOI-R--5207—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. 2022, 46–7.

²³⁸ Tepeciklioğlu, Elem Eyrice. 'Turkey's religious diplomacy in Africa'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyrice och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*, London: Routledge, 2021, 201.

faktorn både påverkar hur Turkiet inriktar sitt humanitära engagemang och stärker det, genom att underlätta arbetet i och med muslimska miljöer.²³⁹

En viktig aspekt av politikens religiösa dimension är de narrativ som präglar Turkiets politik, både i form av en genuin självbild och i form av bilder och teman som projiceras mot muslimska stater och folkgrupper.

Genom att lyfta fram turkiska religiösa aktörer, de ottomanska kalifatens historia och AKP:s sunniislamiska profil frammanas bilden av Turkiet som en globalt betydelsefull muslimsk stat som företräder och inkarnerar en religiös tradition, större än de lokala afrikanska sammanhang inom vilka statens sändebud agerar. Turkiet kan således positionera sig som ”en förvaltare av islamisk kultur” i muslimska afrikanska stater.²⁴⁰ Det ”turkiska islam” positioneras som en modern, tolerant, socialt medveten och framgångsrik tradition, ibland i motsättning till de ultrakonservativa islamtolkningar som stöds av vissa arabiska stater, t.ex. den saudiska wahhabismen.²⁴¹ (De islamiska narrativ som präglar turkisk utrikes- och Afrikapolitik har tidigare diskuterats i 3.1.)

Turkiets Afrikapolitik utövas också av explicit religiösa aktörer, utöver det faktum att AKP-regeringen som sådan är starkt islamiskt färgad. Såväl statliga myndigheter som privata islamiska nätverk och frivilligorganisationer bidrar till arbetet i Afrika, dels genom religiös påverkan och mission och dels genom att religiösa inslag flätas in i andra typer av humanitärt, politiskt och institutionellt engagemang.

Den viktigaste statliga aktören i det religiösa Afrikaengagemanget är Diyanet, den myndighet som sedan republikens grundande leder och organiserar det ”officiella” turkiska islam. Diyanets ursprungliga syfte var att ställa det religiösa livet under statskontroll och skydda republikens sekulära identitet, men under AKP har myndigheten använts för att stärka islams roll och bedriva religiöst färgad politik. Diyanet driver moskéer och organiserar islamisk utbildning i både Turkiet och diasporan, fungerar som arbetsgivare för landets imamer och skriftlärda och formar de religiösa budskap som förs ut till de troende. AKP:s maktövertagande innebar kraftigt ökade anslag till Diyanet, som hamnade i framkant för regeringens politik både in- och utrikes. Myndighetens budget fyrfaldigades och personalstyrkan dubblades. Den har nu en större budget än hälften av Turkiets ministerier, inklusive utrikes- och inrikesministerierna.²⁴²

²³⁹ Ibid, 209.

²⁴⁰ Armstrong, Hannah. 'Turkey in the Sahel'. *International Crisis Group*. 27 juli 2021. <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/turkey-sahel>. Hämtad: 8 november 2023.

²⁴¹ Aidi, Hisham. *Africa and the 'Ankara Consensus'*. Policy Brief Nr 20/22. Policy Center for the New South. Mars 2022. https://www.policycenter.ma/sites/default/files/2022-03/PB_20-22_Aidi.pdf. Hämtad: 23 oktober 2023.

²⁴² Tepeciklioğlu, 'Turkey's religious diplomacy in Africa', s. 203–5.

Diyanet är djupt engagerat i Afrikapolitiken, inte minst som biståndsaktör och arrangör av religiösa insamlingsgalor vid islamiska högtider. Elem Eyrice Tepeciklioğlu konstaterar att myndigheten och dess underorgan bland annat

finansierar teologisk utbildning i Afrika, bygger moskéer och implementerar biståndskampanjer, särskilt under de heliga månaderna [*sic*] ramadan och eid al-adha. De tränar imamer från afrikanska länder, öppnar koranstudiecenter, gör professionella översättningar av Koranen, trycker Koranen och andra religiösa skrifter på lokala språk och levererar dessa skrifter till muslimska lokalsamhällen.²⁴³

Diyanet driver sedan 1990-talet ett vänortsprogram, ursprungligen riktat mot Centralasien men sedermera utvidgat till andra delar av världen, däribland Afrika. På så vis har exempelvis har Çankayadistriktet (Ankara) fått en religiös vänortskoppling till Djibouti (huvudstaden), Merzifon till Dakar (Senegal) och Yenişehir (Diyarbakır) till Botswana.²⁴⁴ Myndigheten delar också ut stipendier till afrikanska muslimer för religionsstudier i Turkiet och organiserar toppmöten för afrikanska muslimska ledare. Sådana möten har hållits i Istanbul 2006, 2011 och 2019.²⁴⁵

Privata stiftelser och frivilligorganisationer utgör en annan mycket viktig del av Turkiets religiösa engagemang i Afrika. Dessa grupper diskuteras mer ingående nedan, i avsnitt 6.3.

Turkiet manifesterar sin närvaro som religiös aktör i Afrika bland annat genom att stödja lokala islamiska organisationer, finansiera religiösa evenemang, sprida religiös litteratur och dela ut stipendier. Man driver också en mängd synliga projekt, exempelvis genom att uppföra nya moskéer, finansiera arkeologiska utgrävningar och rusta upp islamiska och ottomanska kulturminnesmärken. Många av dessa projekt fungerar som en sorts annonstavlor för Turkiet och turkisk islam, inte minst de ”megamoskéer” som uppförts under ledning av Diyanet i afrikanska huvudstäder. Accramoskén i Ghana uppges vara Västafrikas största moské, Abdülhamid Han II-moskén i Djiboutis huvudstad sägs vara den största i Östafrika och Nizamiyemoskén utanför Johannesburg, Sydafrika, lär vara den största på södra halvklotet.²⁴⁶ De turkiska moskéerna uppförs i klassisk ottomansk stil, med en kaskad av brett välvda kupoler och höga, smala minareter. Dessa lätt igenkännbara landmärken projicerar bilden av Turkiet som en globalt inflytelserik men också lokalt närvarande islamisk aktör, och bidrar till att identifiera islam med den ottomanska traditionen.

²⁴³ Ibid, 206.

²⁴⁴ Diyanet. '208 sister cities in 93 countries'. *Diyanet*. 6 februari 2017. <https://www.diyamet.gov.tr/en-US/Content/PrintDetail/9978>. Hämtad: 15 november, 2023.

²⁴⁵ Tepeciklioğlu, 'Turkey's religious diplomacy in Africa', s. 207.

²⁴⁶ Ibid, 207-8; Ali, Faisal. 'Turkey's growing influence in the Horn of Africa'. *The New Arab*. 24 mars 2021; Abu-Bashal, Adam. 'Turkish-built mosque in Ghana opened to worshippers'. *Anadolu*. 16 juli, 2021.

Figur 6.1: Ghanas nationella moské i Accra. Foto: Anna Ida Rock (FOI), 2023

En ökad religiös aktivism brukar ofta knytas till att Turkiet börjar engagera sig i ett visst område, genom exempelvis etableringar av ambassader och handelskontor eller statsbesök.

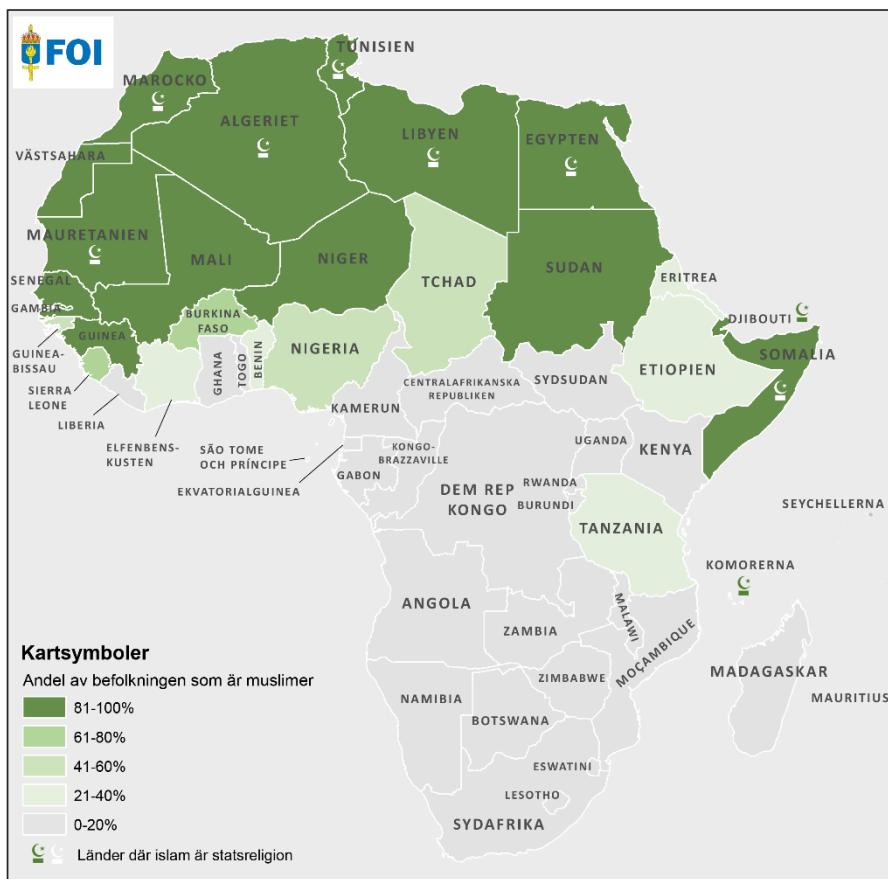
Hannah Rae Armstrong har noterat att expansionen av Turkiets politiska representation i Sahel, med nya ambassader i Bamako (2010) och Ougadougou och Niamey (bägge 2012), åtföljdes av både biståndssatsningar och ett upptrappat islamiskt engagemang, med sikte på att knyta till sig lokala politiska och religiösa eliter.²⁴⁷ Turkiska biståndsmedel användes exempelvis för att restaurera Stora moskén i Agadez, i norra Niger, och det palats i samma stad som under förkolonial tid var säte för det berbiska Aïrsultanatet (1430–1906 v.t.). Biståndsmyndigheten TİKA kunde på så vis understryka den historiska kopplingen mellan Turkiet och Agadez: sultanatet ska nämligen ha grundats av en son till den ottomanske sultanen i Konstantinopel, vilket man basunerade ut i samband med restaureringen.²⁴⁸ På liknande vis finansierade Turkiet byggandet av en ny moské i Bamako, som säte åt Högsta islamiska rådet, Malis främsta religiösa organisation. Under 2018–19 kontrakterade TİKA också den turkiska byggfirman Form İnşaat för att rusta upp en moské i dåvarande maliske presidenten Ibrahim Boubacar Keïtas hemstad, Koutiala.²⁴⁹

²⁴⁷ Armstrong, 'Turkey in the Sahel'.

²⁴⁸ TİKA. 'Sultanate of Agadez Revives Legacy of Ottoman Empire with the Support of TİKA'. *TİKA*. 28 september 2018.

²⁴⁹ Form İnşaat. 'Magic Mosque Koutiala'. *Form İnşaat*. Inget datum.

Figur 6.2: Islam i Afrika²⁵⁰

Karta: Per Wikström, FOI

²⁵⁰ Kartan baseras på data från: Pew Research Center. 'Religious Composition by Country, 2010–2050'. *Pew Research Center*. 21 december 2022. <https://www.pewresearch.org/religion/interactives/religious-composition-by-country-2010-2050>; Pew Research Center. 'Many Countries Favor Specific Religions, Officially or Unofficially'. *Pew Research Center*. 3 oktober 2017. Det bör dock noteras att i Sudan separerades islam från staten under 2020–21. Övergångsregeringen skrev då på fredsavtal med de största rebellgrupperna vilka inkluderade skrivelser om att Sudan ska vara en sekulär stat. Dumo, Dennis. 'Sudan and rebel group sign agreement on separation of religion and state'. *Reuters*, 28 mars 2021. <https://www.reuters.com/article/idUSKBN2BK0DS/>. Hämtad: 10 december 2023.

6.3 Icke-statliga organisationer

Frivilligorganisationer och civilsamhällesrörelser (en. *non-governmental organizations*, NGO) spelar en stor roll i det turkiska Afrikaengagemanget, särskilt grupper med islamisk profil. Det finns flera skäl till detta.

Ett är att villkoren för frivilligorganisationer förbättrats kraftigt sedan 2000-talets början, såväl ekonomiskt som juridiskt och politiskt. Under tidigare regeringar hade islamiskt orienterade hjälporganisationer begränsats av en stelbent byråkrati och av det politiska etablissemangets misstro mot religiös aktivism utanför statens ramar. Den situationen ändrades när AKP kom till makten. Den turkiska föreningslagstiftningen reformerades, för att skapa ökade möjligheter för ideella organisationer att samla in pengar och bedriva verksamhet såväl inrikes som i utlandet – exempelvis genom Lag 5253, från 2004.²⁵¹ Därtill var AKP av naturliga skäl välvilligt inställt till den islamiska föreningsvärlden. Landets snabba ekonomiska tillväxt under 2000-talets första decennium gjorde dessutom att resurser blev tillgängliga, både i form av statligt stöd och privata donationer.

Ett annat viktigt skäl var de politiska metoder och strategier som utvecklades under ledning av före utrikes- och premiärministern Ahmet Davutoğlu, nyckelgestalten i AKP-styrets utrikespolitik fram till 2016. Davutoğlu lade stor vikt vid att involvera icke-statliga krafter i utrikespolitiken och bygga mellanfolkliga kontakter på olika nivåer, bortom den traditionella diplomatin och biståndsverksamheten.²⁵²

Frivilliggrupper och företag har på så vis kommit att agera förtrupp för det officiella Turkiets biståndsverksamhet och diplomatiska engagemang. De är ofta aktiva i områden som annars anses riskabla och svårtillgängliga. Många av Turkiets islamiska biståndsstiftelser strävar dessutom efter att turkisk personal ska driva hela verksamheten, från ledningsfunktionerna och insamlingskampanjerna i hemlandet till det dagliga hjälparbetet på fältet i fattiga byar och krigszoner i Afrika. De skiljer sig därmed från många mer riskobenägna västliga hjälporgan, som helt eller i hög grad förlitar sig på lokalanställd personal i instabila, brottsbelastade eller krigshärjade områden. Donelli exemplifierar med det faktum att det turkiska biståndet till Somalia utgår direkt från Mogadishu istället för att skötas via kontor i Nairobi, vilket är fallet med många väststaters hjälpinsatser.²⁵³

Denna direkta närvaro är förstås förenad med risker och problem, men den har stora fördelar. Behövande människor ser inte bara biståndsorganens och Turkiets närvaro i form av logotyper på matsäckar, flaggor vid byggarbetsplatser eller plaketter på nya skolbyggnader. Tvärtom mottar de hjälpen direkt från turkiska biståndsarbetare, sjuksystrar och läkare, och ser turkiska ingenjörer och

²⁵¹ Tepeciklioğlu, 'Turkey's religious diplomacy in Africa', 205.

²⁵² Donelli, Federico. 'The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-state Lobby'. *Israel Journal of Foreign Affairs*. Juli 2019. Vol. 13, nr. 1, 69–70.

²⁵³ Donelli, Frederico. *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*. London: I. B. Tauris, 2021, 142.

byggfirmor bygga sjukhus, dra elledningar och borra brunnar. Frivilligorganisationerna får inte bara ett gott lokalt rykte, utan också djupa insikter i lokala förhållanden. Den turkiska personalens fältnärvaro skapar viktiga kontaktnät, dels genom själva biståndsarbetet men också genom de personliga relationer som uppstår naturligt när man bor i området, engagerar sig i lokalsamhället, ber i bymoskén, och så vidare.

Den turkiska staten drar stor nytta av hjälpgruppernas goda renommé och lokala kontakter. Samarbeten mellan myndigheterna och NGO-sektorn är vanliga. Statliga organ som katastrof- och beredskapsmyndigheten AFAD, biståndsorganet TİKA, Diyanet och utrikesministeriet kan exempelvis initiera och finansiera projekt, för vilka man kontrakterar islamiska NGO:er som utförare, och NGO:erna kan också använda sina kontakter i staten för att föreslå projektidéer och påverka satsningarna.

Krisen med güleniterna 2013–16 (se 6.4) ökade statens inblandning i NGO-sektorn, och därmed möjligheterna att använda frivilligarbetet för att främja regeringens mål. Genom ett presidentdekret upprättades ett särskilt samordningskontor inom ramen för TİKA år 2018, för att strömlinjeforma och effektivisera samarbetet mellan statliga och ickestatliga krafter.²⁵⁴

Elem Eyrice Tepeciklioğlu har, med utgångspunkt från TİKA:s verksamhetsrapporter, listat en rad turkiska hjälporganisationer som är aktiva i Afrika: İHH, Dosteller, Beşir, Cansuyu, Deniz Feneri, Dost Eli, Sadakataşi, Yardımleri, Yeryüzü Doktorları, Aziz Mahmûd Hüdâyi, Hayrat och Hasene. De flesta av dessa grupper är explicit religiösa eller har någon form av islamisk koppling.²⁵⁵

Den Istanbulbaserade organisationen İHH (Stiftelsen för mänskliga rättigheter, friheter och humanitärt bistånd) är ett särskilt prominent exempel på en organisation som står AKP-regeringen nära och drivs på religiös grund, även om den också hjälper icke-muslimer. İHH har arbetat i Afrika sedan 1996 och finns nu i mer än 30 länder på kontinenten, och gruppen har haft stor betydelse för utvecklingen av det turkiska biståndsarbetet. Internationellt har İHH främst uppmärksammats för den så kallade *Mavi Marmara*-incidenten, när ett İHH-chartrat biståndsfartyg försökte bryta Israels blockad mot Gazaremsan och flera i besättningen dödades. Erdoğan ställde sig helt bakom İHH och fördömde Israels agerande, och incidenten skadade kraftigt de turkisk-israeliska relationerna för lång tid framöver. İHH har på senare år också varit mycket aktivt i de turkisk-ockuperade delarna av norra Syrien. I Afrika är İHH emellertid mest känt för konkret och samhällsnära biståndsverksamhet, exempelvis genom brunnsborrning, stöd till barnhem och föräldralösa och medicinsk hjälp till synskadade.²⁵⁶

²⁵⁴ Tepeciklioğlu, 'Turkey's religious diplomacy in Africa', 205.

²⁵⁵ A. a., 209–11.

²⁵⁶ Donelli, *Turkey in Africa*, 145-8.

6.4 Gülenrörelsen i turkisk Afrikapolitik

Den så kallade Gülenrörelsen, efter grundaren, den USA-baserade turkiske religiöse ledaren Fethullah Gülen, var under många år en viktig allierad till Erdoğan och AKP-regeringen. Sedan mitten av 2010-talet har güleniterna emellertid varit fientligt inställda till Erdoğan, och rörelsen är idag förbjuden i Turkiet.²⁵⁷

Gülenrörelsen, som själv kallar sig Hizmet, beskrivs omväxlande som en islamisk fromhetsrörelse, en sekt och ett konspirativt nätverk. Gruppen byggde under flera årtionden upp en social maktbas, inledningsvis genom ett nätverk av mycket populära privata skolor med islamisk profil, och senare också genom en växande flora av företag och välgörenhetsorganisationer. Miljontals turkar hade någon form av koppling till dessa institutioner, vilka emellertid dolde sina band till varandra och till Gülen. Både genom skolväsendet och med andra medel knöt rörelsen till sig personer i stat och rättsväsende, vilka stödde varandras avancemang och uppnådde allt mer inflytelserika positioner. Güleniterna hjälpte till att skydda och konsolidera AKP:s styre i början av 2000-talet, och Gülentrogna domare tros exempelvis ha legat bakom gripanden och utrensningar inom den vid den tiden AKP-kritiska officerskåren. På så vis kom Gülenrörelsen att utöva ett betydande inflytande inom det styrande partiet och statsapparaten.²⁵⁸

Relationerna mellan Erdoğan och Gülen började emellertid försämrans under 2010-talets början, av skäl som aldrig riktigt klarlagts. Från 2013 låg regeringen i tydlig konflikt med güleniterna, vars inflytande började beskäras. Gülens anhängare försökte i sin tur underminera Erdoğanstyret, bland annat genom kampanjer i pressen och läckor av känsligt material. Maktkampen tilldrog sig huvudsakligen i slutna rum och det var mycket svårt för utomstående att förstå vad som pågick. I maj 2016 terrorstämplade turkiska myndigheter rörelsen.²⁵⁹ Följande månad genomförde delar av militären ett kaotiskt och blodigt kuppöversök, vilket Erdoğan anklagade Gülen för att ha orkestrerat. Både staten och militärväsendet har sedan dess utsatts för omfattande utrensningar och arresteringskampanjer, och turkiska ledare talar oupphörligen om hotet från vad man kallar FETÖ (tr. *Fethullahçı Terör Örgütü*, Fethullahistiska terrororganisationen). Experter och människorättsgrupper beskriver ett allmänt hårdnande politiskt klimat i Turkiet sedan 2016, vilket också avspeglats i hanteringen av den turkiska diasporan och i utrikespolitiken.²⁶⁰

²⁵⁷ A. a., 158-64.

²⁵⁸ Koru, Selim. 'The Institutional Structure of "New Turkey"'. *Foreign Policy Research Institute (FPRI)*. Februari, 2021, 31-5.

²⁵⁹ Reuters. 'Turkey officially designates Gulen religious group as terrorists'. *Reuters*. 31 maj, 2016.

²⁶⁰ Koru, 'The Institutional Structure of "New Turkey"', 31ff; Schenkan, Nate och Linzer, Isabel. *Out of Sight, Not Out of Reach: The Global Scale and Scope of Transnational Repression*. Freedom House. Februari 2021, 38ff.

Gülenrörelsens aktiviteter i Afrika

Konflikten mellan regeringen och güleniterna har fått betydande efterverkningar i Turkiets politik gentemot Afrika, eftersom rörelsen hade utgjort en så viktig aktör inom den turkiska Afrikapolitiken. Gruppen hade på eget initiativ börjat engagera sig på kontinenten redan före AKP:s valseger 2002, särskilt genom sina privatskolor. De första gülenitiska skolorna i Afrika slog upp portarna vid mitten av nittioalet. Premiären skedde i Tanger i norra Marocko 1994, och snart fanns skolor också i Senegal (1997), Kenya, Tanzania och Nigeria (1998). Med tiden växte skolnätverket till över 100 institutioner, inklusive ett universitet i Nigerias huvudstad Abuja.

De gülenitiska skolorna etablerades främst i muslimska stater eller stater med stora muslimska minoriteter, typiskt sett över en tiondel av befolkningen. Vissa undantag förekom, exempelvis i Sydafrika och Angola, vars muslimska minoriteter är mycket små.

Man följde lokala läroplaner och undervisade på nationella språk, men erbjöd turkiska som tillvalsspråk och drillade också eleverna i Gülens läror. Skolorna var avgiftsbelagda (de kunde kosta tiotusentals kronor om året) och riktade specifikt in sig på att rekrytera elever ur de lokala elitskikten. Detta kompletterades med ett stipendiesystem för särskilt begåvade elever ur mindre bemedlade familjer. Stipendier delades ofta även ut till myndighetspersoners barn. Skolorna blev snabbt populära inom den övre medelklassen i många stater, inte minst för att de drog till sig andra familjer ur samma sociala skikt och kom att fungera som kontaktytor för karriär- och nätverksbyggande.²⁶¹

Skolverksamheten åtföljdes av företag, missionscenter, humanitär verksamhet, med mera. Hjälparbetet leddes av güleniternas egen biståndsorganisation, Kimse Yok Mu? (KYM, sv. *Är det någon där?*), grundad 2002. KYM var inledningsvis främst aktivt i Somalia men byggde senare upp stora program i exempelvis Sudan, Uganda och Etiopien.²⁶² Den Gülenanknutna näringslivsorganisationen TUSKON, grundad 2005, engagerade sig också i Afrika, och många turkiska affärsmän med band till rörelsen bosatte sig på kontinenten.²⁶³ Gülenkopplade företag skapade lokala medier, som den engelskspråkiga tv-kanalen Ebru Africa i Kenya och den arabiskspråkiga nät-tv-kanalen Hira. De distribuerade även rörelsens redan existerande engelsk- och franskspråkiga medier i afrikanska stater, t.ex. dagstidningen *Today's Zaman*.²⁶⁴ Islamiska center grundades också i flera

²⁶¹ Donelli, *Turkey in Africa*, 165-7; Donelli, 'The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-state Lobby', 73; Augé, Benjamin. 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?', Notes de l'Ifri. *IFRI*. Juni 2018, 20f.

²⁶² Donelli, *Turkey in Africa*, 168-9.

²⁶³ Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?', 14–16.

²⁶⁴ Donelli, *Turkey in Africa*, 170-1.

stater, ofta inriktade på mellanreligiös dialog arbete i nära samarbete med katolska och anglikanska kyrkor.²⁶⁵

Gülenrörelsens omfattande afrikanska nätverk kom att bli mycket viktigt för Turkiet när landet började utvidga sin närvaro i Afrika under Davutoğlus ledning. Turkiska myndigheter som letade efter kontakter och samarbeten i Afrika använde sig av gülenitiska organisationer inom biståndssektorn, näringslivet, medierna och förstås utbildningsväsendet. Donelli menar att rörelsens afrikanska nätverk kom att fungera som ”ryggraden i den turkiska strategiska kommunikationen [en. *public diplomacy*] på kontinenten” och Çevik kallar de gülenitiska institutionerna för ”Turkiets halvofficiella representanter på fältet”.²⁶⁶

Turkiets antigülenitiska kampanj i Afrika

De tilltagande konflikterna mellan Erdoğanregeringen och Gülenrörelsen under 2010-talet kom att påverka Afrikapolitiken i både stort och smått. Turkiska myndigheter började försöka marginalisera och underminera gülenitiska institutioner i omvärlden redan kring 2013, men efter kuppförstöket i juli 2016 trappades detta arbete upp dramatiskt. Det började också bedrivas med nya och mer hårdföra metoder.

Det gülenitiska nätverket skadades omedelbart efter kuppen genom att tusentals medlemmar och sympatisörer fängslades, samtidigt som rörelsens Turkietbaserade centrala infrastruktur slogs sönder. Exempelvis tog staten över de gülenitiska skolorna (se nedan), TUSKON och KYM upplöstes, gülenitiska tidningar stängdes, och så vidare. Detta påverkade även Gülenrörelsens möjligheter att engagera sig i Afrika, i och med att den tidigare existerande ledningen, organisationen, finansieringen m.m. plötsligt försvann.

Eftersom en så stor del av Gülenrörelsens makt och inflytande vilade på skolverksamheten, blev den ett prioriterat mål för den turkiska statens kampanj mot det man nu kallade FETÖ-nätverket. Turkiet har sedan 2016 pressat afrikanska länder att dra in tillstånden för gülenitiska skolor, eller, ännu hellre, överföra dem till den nyskapade turkiska stiftelsen Maarif, som är knuten till utbildningsministeriet i Ankara.²⁶⁷ Stiftelsens representanter började omedelbart efter grundandet 2016 bearbeta afrikanska utbildningsministerier, och en av styresledamöterna nämnde i september 2017 att han på drygt ett år hade hunnit besöka 33 olika länder på kontinenten.²⁶⁸

²⁶⁵ Donelli, 'The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-state Lobby', 72.

²⁶⁶ Donelli, *Turkey in Africa*, 165; Çevik, Senem B. 'The voice of the voiceless': Turkey's public diplomacy in Africa', i Tepeciklioğlu, Elem Eyrice och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?.* London: Routledge. 1 uppl. 2021, 169.

²⁶⁷ Donelli, *Turkey in Africa*, 173-5; Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?', 20f.

²⁶⁸ Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?', 21.

Enligt turkiska statsmedier tog Maarif över sammanlagt 118 skolor i 16 afrikanska länder redan under 2016, alltså på drygt ett halvår.²⁶⁹ Det första land som accepterade att ställa sina Gülen-skolor under Maarifs ägandeskap var, inte oväntat, Somalia. Snart följde också Guinea, Nigeria, Marocko, Kongo-Brazzaville, Niger, Sudan, Tchad, Mali och andra länder; Gülen-skolor lades också ner i bland annat Mauretanien, Senegal, Angola och Madagaskar.²⁷⁰

Maarif-kampanjen har med andra ord nått resultat, men den har inte varit problemfri och Çevik menar till och med att den ”inte har varit särskilt framgångsrik.”²⁷¹ Många afrikanska länder uppfattade Gülen-skolorna som en effektiv och positiv verksamhet, driven av genuina eldsjälur, och de oroade sig för att den skulle slås sönder när Maarif tog över och bytte ut personalen mot lärare och administratörer utsända från Turkiet.²⁷²

Vissa större och/eller mer ekonomiskt utvecklade stater, som inte var lika känsliga för Ankaras påtryckningar, motsatte sig därför de turkiska kraven. I Senegal vägrade regeringen föra över skolorna till Maarif, vilket dock slutade med att de istället stängdes.²⁷³ I Sydafrika kunde den gülenitiska skolkoncernen Star College Group, med cirka 3 000 studenter, påräkna politiskt stöd inom det styrande partiet African National Congress. Etiopien vägrade också, trots sitt goda förhållande till Turkiet, att föra över landets sex Gülen-skolor till Maarif – de hade redan sålts till privata investerare, för att undvika övertagandet. Även i Moçambique fick Turkiet kalla handen, vilket enligt Donelli och Augé lär hänga samman med att president Filipe Nyusi själv hade sänt en av sina söner till en Gülen-skola och att försvarsministern stödjer verksamheten.²⁷⁴

Turkiet har sedan 2016 också försökt få stater över hela världen, inklusive i Afrika, att terrorstämpla det man kallar FETÖ-nätverket. Dessa ansträngningar verkar ha nått mycket liten framgång, men exempelvis Tchad har följt den turkiska linjen.²⁷⁵

Människorättsgrupper anklagar Turkiet för att gå ännu längre, genom att pressa andra stater att utlämna landsflyktiga turkar på lösa grunder eller utan rättsprocess, vilket på engelska brukar betecknas *illegal rendition*. Det förekommer också anklagelser om rena kidnappningar. Många av dem som har drabbats i såväl Afrika som andra delar av världen har haft anknytning till Gülenrörelsens skolväsende. Att personer som anklagas för statsfientlig verksamhet jagas utanför landets gränser kan vara kontroversiellt, men det är inget som Turkiet hemlighåller. ”Vart

²⁶⁹ Aden, Nuri. 'How Maarif Foundation helps cement Türkiye's place in Africa's heart'. *TRT Afrika*. 15 juli 2023.

²⁷⁰ Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?'. 22f; Le Point. 'Algérie, Mauritanie, Sénégal, Mali : Erdogan à l'offensive'. *Le Point*. 2 mars 2018.

²⁷¹ Çevik, "'The voice of the voiceless': Turkey's public diplomacy in Africa", 174.

²⁷² Donelli, 'The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-state Lobby', 76.

²⁷³ Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?'. 22.

²⁷⁴ Donelli, *Turkey in Africa*, 175-6; Augé 2018, s. 23-4.

²⁷⁵ Hürriyet Daily News. "Turkey, Chad vow to 'stand together' against terrorism". *Hürriyet Daily News*. 27 december, 2017.

de än tar vägen kommer vi att bunta ihop dem och föra hit dem”, fastslog Erdoğan i ett tal 2018, apropå att sex lärare just hade hämtats till Turkiet från Kosovo. Såväl högt uppsatta politiker som statsmedierna stoltserar med underrättelsetjänstens insatser utomlands, vilka beskrivs som fullt legitima och framgångsrika kontra-terroroperationer.²⁷⁶

Flera uppmärksammade fall har ägt rum i Afrika. År 2017 meddelade turkiska myndigheter exempelvis att man hade hämtat hem en turkisk man som finansierade Gülenätverket från Khartoum, i samarbete med sudanesisk underrättelsetjänst.²⁷⁷ År 2020 arresterades Fethullah Gülen's brorson på flygplatsen i Nairobi efter inresan från USA. En kenyansk domstol förbjöd utlämning, men både mannen och hans fru försvann spårlost följande år. De dök snart upp i Turkiet, där mannen senare dömdes till fängelse. Kenyanska myndigheter lade locket på.²⁷⁸

Kampanjen mot Gülen's anhängare slog undan benen för en del av den verksamhet som gjort Turkiets diplomati och mjuka makt så framgångsrik i Afrika, och ”blottade bristen på statliga resurser investerade i strategisk kommunikation”.²⁷⁹ Turkiska myndigheter har sedan dess gjort stora ansträngningar för att hjälpa statliga organ eller lojala privata aktörer att ersätta güleniternas roll i afrikanska stater. Exempelvis har man uppmuntrat den AKP-nära, islamiskt färgade näringslivsorganisationen MÜSIAD:s engagemang i Afrika, för att tränga bort resterna efter TUSKON och fylla det tomrum som uppstod när organisationen slogs sönder.²⁸⁰

Gülenrörelsen har trots allt överlevt, även om den nu är en skugga av sitt forna jag. Donelli konstaterar att nätverket har djupa rötter i Afrika, efter att i så många år ha arbetat där i nära samarbete med den turkiska staten.²⁸¹ I vissa länder har som synes Gülenkopplade skolor överlevt Maarifikampanjen. Lokala näringslivsorgan med band till rörelsen har också kunnat arbeta vidare självständigt efter paraplyorganet TUSKON:s kollaps, exempelvis i Sydafrika, Etiopien och Nigeria.²⁸² Donelli konstaterar också att även om Gülenrörelsens mediekanaler i Turkiet nu är krossade, har ”mediearbetet utanför Turkiet måhända inte blomstrat men ändå överlevt”. Resultatet av händelserna 2016 har därför blivit ”bildandet av en sorts gülenitisk diaspora i Afrika som fungerar som en lobby mot den turkiska regeringen”.²⁸³

²⁷⁶ Schenkkan och Linzer, *Out of Sight, Not Out of Reach: The Global Scale and Scope of Transnational Repression*, 38–40.

²⁷⁷ Kutlugun, Satuk Bugra. 'Suspected FETO bankroller returned to Turkey from Sudan'. *Anadolu*. 27 november 2017.

²⁷⁸ Blandy, Fran. 'In Kenya, Mystery And Silence Over Gulen Abduction'. *AFP/Barron's*. 8 juni 2021; AFP. 'Turkey jails nephew of cleric Fethullah Gülen on terrorism charges'. *Euronews*. 22 mars 2022.

²⁷⁹ Çevik, 'The voice of the voiceless': Turkey's public diplomacy in Africa', 169.

²⁸⁰ Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?', 16–7; Donelli, *Turkey in Africa*, 177.

²⁸¹ Donelli, 'The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-state Lobby', 78.

²⁸² Donelli, *Turkey in Africa*, 177.

²⁸³ *Ibid*, 178–9.

Augé drog 2018 slutsatsen att den dramatiska konflikten med güleniterna hade skadat Turkiets engagemang i Afrika. Men han menade också att Ankara efter omställningen torde kunna återgå till att bedriva samma politik som tidigare, nu med mer handgriplig kontroll över sina nätverk på kontinenten:

Den turkiska regeringens kamp mot denna rörelse [...] har tvingat diplomatikåren att mobilisera sig själv fullt ut för att antingen ta över skolorna, eller stänga dem, och skapa nya arbetsgivar nätverk. Detta har nyligen resulterat i en dramatisk omvälvning bland de aktörer som ansvarar för relationerna mellan Turkiet och de flesta afrikanska länder. Dessa aktörer hade byggt upp och konsoliderat sin ställning under närmare tio år, men de är nu ledarlösa. Omorganiseringen är också ett slöseri med tid för den turkiska diplomatikåren, som sliter hårt med utrensningen av de gülenitiska nätverk som lyckats investera i Afrika.

Nu [2018] har AKP-regeringen tagit direkt kontroll över Afrikarelationerna och bör därför, genom arbetsgivarorganisationen MÜSIAD och utbildningsministeriets organisation, Maarif-stiftelsen, kunna omgruppera i Afrika.²⁸⁴

Donelli konstaterade år 2020 att den uppsplitande kampen mot Gülen nätverket i viss mån hade försvårat Ankaras tillgång till viktiga afrikanska exportmarknader och naturresurser. Hans slutsats var dock att Turkiets ansträngningar hade varit ”delvis framgångsrika”, i det avseendet att många skolor överlämnats till Maarif även om mycket få stater accepterat att terrorstämpla Gülenrörelsen.²⁸⁵

6.5 Utbildnings- och kulturinstitutioner

Turkiska myndigheter arbetar aktivt med att öka omvärldens intresse för Turkiets samhällsliv, kultur, språk och historia, även om denna dimension av landets utrikespolitiska engagemang tycks mindre framträdande i Afrikapolitiken än exempelvis på Balkan och i Centralasien.

En av de institutioner som skapats för att odla mellanfolkliga kontakter är Yunus Emre-institutet, som sedan 2007 driver kulturhus över hela världen och försöker sprida det turkiska språket och kulturen, liknande Svenska institutets verksamhet. Av Yunus Emre-institutets 55 kontor är det emellertid bara åtta som år 2023 ligger i Afrika, närmare bestämt i Alger, Dakar, Johannesburg, Kairo, Khartoum, Mogadishu, Rabat och Tunis.²⁸⁶ Slagsidan mot nordafrikanska (4 av 8), arabisk-språkiga (5 av 8) och islamiska (7 av 8) nationer är tydlig.

Civil bistånds- och kulturverksamhet tycks ibland fungera som stödinsats för andra typer av bilaterala samarbeten, inklusive i säkerhetssektorn. Yunus Emre-institutet driver exempelvis förberedande språkutbildning vid militärbasen Cap Manuel i Dakar, riktad till de senegalesiska officerare, poliser och gendarmar som ska

²⁸⁴ Augé, 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?', 25.

²⁸⁵ Donelli, *Turkey in Africa*, 177, 179-80

²⁸⁶ Yunus Emre Institute. 'Yunus Emre Institute'. *Yunus Emre Institute*. Inget datum.

genomgå kurser vid turkiska militärhögskolor. Lokalerna vid Cap Manuel iordningställdes av TİKA.²⁸⁷

Maarifstiftelsens skolor (se 6.4) utgör en effektiv kontaktyta med unga afrikaner inom de blivande elitskikten, på väg ut i stat och näringsliv. Skolorna undervisar precis som under Gülenrörelsens ledning på lokala språk, men ger även kurser i turkiska. Stiftelsen sade sig år 2021 driva 175 institutioner i sammanlagt 25 afrikanska länder, med mer än 17 500 inskrivna elever.²⁸⁸ Det är mer än en tredjedel av det totala antalet Maarifelever i världen. Antalet stater med Maarifinstitutioner hade stigit till 26 år 2023.²⁸⁹ Det är oklart hur många av dessa skolor som togs över direkt från Gülenrörelsen, eftersom flera Maarifkontrollerade koncerner har startat nya skolor sedan 2016. Turkiska statsmedier hävdar att Maarifskolorna hjälper till att ”cementera förbindelserna mellan Turkiet och afrikanska länder”, men hävdar samtidigt att de inte ägnar sig åt ideologisk påverkan.²⁹⁰

När det gäller högre utbildning driver YTB sedan 2012 ett stipendieprogram för afrikanska ungdomar som vill studera i Turkiet. Det så kallade Turkietstipendiet (tr. *Türkiye Bursları*) marknadsförs av statsmedierna som ett viktigt smörjmedel för de turkisk-afrikanska kontakterna. Tevekanalen TRT Afrika (se 6.5) hävdar exempelvis att turkiska universitet har blivit en ”magnet för afrikanska studenter”.²⁹¹ Antalet afrikanska studenter i Turkiet förefaller också öka kraftigt. Çevik redovisar en ökning från knappt 5 300 afrikanska studenter läsåret 2013–14 till mer än 21 500 under perioden 2018–19, huvudsakligen från Somalia, Nordafrika och andra muslimska länder.²⁹² Enligt dåvarande utrikesministern Mevlüt Çavuşoğlu hade den siffran fyra år senare stigit till närmare 61 000. De två enskilt största afrikanska studentgrupperna vid turkiska universitet var under 2020–21 egyptier (5 821 inskrivna) och nigerianer (3 174).²⁹³

Många av dessa afrikanska studenter har av allt att döma sökt sig till Turkiet på egen hand, lockade av låga kostnader och generösa visumregler. Bara en mindre grupp har finansierats av YTB:s stipendier. År 2021 uppgavs sammanlagt 4 265 studenter från 52 olika afrikanska stater studera vid högre lärosäten i Turkiet med

²⁸⁷ Yunus Emre Institute. 'Turkish teaching center for Cap Manuel military base'. *Yunus Emre Institute* .4 december 2018.

²⁸⁸ Yıldırım, Özcan. 'Turkey's Maarif Foundation educating over 17,000 students in Africa'. *Anadolu*. 18 oktober 2021.

²⁸⁹ Burundi, Djibouti, D. R. Kongo, Ekvatorialguinea, Elfenbenskusten, Etiopien, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Kamerun, Kongo-Brazzaville, Madagaskar, Mali, Mauretanien, Niger, São Tomé och Príncipe, Senegal, Sierra Leone, Somalia, Sudan, Sydafrika, Tanzania, Togo, Tunisien. Källa: Maarifstiftelsen, inget datum, <https://turkiyemaarif.org/dunyada-maarif>. Hämtad: 18 dec. 2023.

²⁹⁰ Yıldırım, Özcan. 'Turkey's Maarif Foundation educating over 17,000 students in Africa'. *Anadolu*. 18 oktober 2021.

²⁹¹ Yahya, Ebubekir. 'What makes Türkiye's universities a magnet for African students'. *TRT Afrika*. 4 juli 2023.

²⁹² Çevik, ""The voice of the voiceless": Turkey's public diplomacy in Africa', 173–4.

²⁹³ Waruru, Maina. 'Scholarships attracting African students to Turkey'. *The PIE News*. 16 januari 2023.

hjälp av Turkietstipendiet. Totalt uppges 12 600 studenter från 54 afrikanska stater ha mottagit Turkietstipendiet åren 2012–21.²⁹⁴

Dessa stipendiesatsningar gjorde Turkiet till den femte största utfärdaren av stipendier för högre utbildning till afrikaner under perioden 2019–20, efter Kina, Sydafrika, Ryssland och Storbritannien.²⁹⁵ Den växande afrikanska studentpopulationen har emellertid också skapat vissa imagemässiga problem för Turkiet, eftersom studenter rapporterat hem att de utsätts för allvarlig diskriminering, polisvåld och rasism.²⁹⁶

Det har tidigare noterats att det turkiska försvarsväsendet utbildar afrikansk militär och polis (se 5.4). Turkiska myndigheter har också stöttat afrikanska länders civila statsförvaltning genom att utbilda experter och tjänstemän, vilket torde vara en effektiv väg att skapa direkta kontakter och inflytande. Özkan och Orakçı noterar att Turkiet har bedrivit utbildningsprogram för diplomater från flera subsahariska stater, och nämner Somalia, Madagaskar, Sudan, Sydsudan, Kenya, Nigeria och Namibia.²⁹⁷ Erdoğan nämnde i ett tal inför unga afrikanska studenter år 2021 att cirka 250 juniora diplomater från afrikanska stater dittills utbildats av Turkiet.²⁹⁸

6.6 Turkiska medier

Turkiet driver många olika statliga medier, vilka utges eller sänds på flera språk med olika inhemska och utländska publikationer i åtanke. De är starkt partiska och regeringsvänliga, i både inrikes- och utrikespolitiken.

Den officiella nyhetsbyrån Anadolu producerar inte material på något lokalt afrikanskt språk, men däremot på engelska, franska, arabiska och spanska, vilket innebär att man har goda möjligheter att få läsare i Afrika.²⁹⁹ I den arabisktalande delen av Afrika ökas nyhetsbyråns räckvidd genom att dess material ofta återpubliceras av inflytelserika Qatarkontrollerade medier, som tv-kanalen al-Jazeera (och dess populära nyhetssida *aljazeera.net*) och de Londonbaserade panarabiska dagstidningarna *al-Quds al-arabi* och *al-Arabi al-jadid*. Anadolu har en väl utbyggd närvaro i Afrika. Man driver en studio för ljud och bild i Addis Abeba och Tunis, har byråer i Abuja, Johannesburg, Kairo, Khartoum, Mogadishu och

²⁹⁴ Eren, Abdullah. 'Common future and gain in Turkey-Africa ties: Turkey Scholarships'. *Daily Sabah*. 18 december 2021.

²⁹⁵ UNESCO. Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all [Elektronisk resurs]. 2020, 296–7.

²⁹⁶ Plumey Bobo, Yves. "'If you leave me here, I'll die'": Turkey, hidden hell for African students. *The Africa Report*. 21 juni 2023.

²⁹⁷ Özkan, Mehmet och Orakçı, Serhat. 'Deciphering Turkey—Africa Summits' *Africa Review*, 14. 2022, 60.

²⁹⁸ Tavsan, Sinan. 'Turkey's scramble for Africa is reinforced by soft power'. *Nikkei*. 19 december 2021.

²⁹⁹ Anadolu. www.aa.com.tr. 21 november 2023.

Rabat, och representanter även i Algeriet, Sydafrika, Kenya, Libyen, Nigeria och Somalia.³⁰⁰

Turkiets statliga tv-bolag TRT har skapat en rad internationella satellit-tv-kanaler, som sänder regeringsvänlig rapportering på flera olika språk.³⁰¹ Den arabisk-språkiga kanalen TRT Arabi startades 2010 och TRT World sänder sedan 2015 på engelska.³⁰² På senare år har nätverkets fokus på Afrika ökat. År 2022 lanserades TRT Français, som ”uppenbarligen hade en afrikansk publik i åtanke”.³⁰³ Detta följdes 2023 av ytterligare en ny kanal, TRT Afrika, som explicit inriktar sig på afrikansk politik och kultur genom en nyhetssida och sändningar på fyra språk: swahili, hausa, engelska och franska.³⁰⁴ Sammantaget täcker TRT-nätverket alltså en stor del av kontinentens språkområden.

Çevik påpekar dock att även om den växande statliga medieapparaten inriktad på Afrika illustrerar Turkiets högt ställda ambitioner, finns det ingen egentlig forskning om vilket genomslag dessa olika kanaler har haft bland afrikanska tittare och läsare.³⁰⁵

Turkiska tv-såpor som medel för mjuk makt

Turkisk film- och tv-produktion har nått betydande framgångar i Afrika, vilket åtminstone inledningsvis verkar ha skett utan statlig uppmuntran eller inblandning.

Turkiska tv-såpor slog igenom i stor skala i arabvärlden under 2000-talets första årtionde, efter att satellittelevisionen etablerat sig i området. Genombrottet kom när den saudiska satellitkanalen MBC började sända den romantiska turkiska såpan *Gümüş* (silver), dubbad till syrisk dialektarabiska under namnet *Nour* (ljus). Serien blev en enorm och ivrigt omdiskuterad succé, och 85 miljoner araber ska ha bänkat sig vid tv:n inför det sista avsnittet i augusti 2008.³⁰⁶

De turkiska dramerna uppfattades som skickligt gjorda, med höga produktionsvärden och en modernare berättarstil än vad som dittills präglade de flesta arabiska tv-serier. De var förankrade i en välbekant islamisk kontext och uppskattades som ett alternativ till västerländsk kulturimport, samtidigt som de erbjöd en ”hittills

³⁰⁰ Çevik, ”The voice of the voiceless’: Turkey’s public diplomacy in Africa’, 177.

³⁰¹ Se t.ex. Çiftçi, Dilan, Akyel, Yusuf och Özejder, İbrahim. ’Public Broadcasting in The Turkish World Culture: Case of TRT Avaz’. *bilig*, våren 2021, nr. 97.

³⁰² TRT Arabi: www.trtarabi.com; TRT World: www.trtworld.com.

³⁰³ The Economist. ’Turkey is making a big diplomatic and corporate push into Africa’. *The Economist*. 23 april 2022; TRT Français: www.trtfrancais.com.

³⁰⁴ TRT Afrika. ’TRT Afrika: Türkiye’s public broadcaster launches Africa service’. *TRT Afrika*. 31 mars 2023; TRT Afrika: www.trtafrika.com.

³⁰⁵ Çevik, ”The voice of the voiceless’: Turkey’s public diplomacy in Africa’, 177.

³⁰⁶ Buccianti, Alexandra. ’Turkish soap operas in the Arab world: social liberation or cultural alienation?’. *Arab Media & Society*. 30 mars 2010; Yigit, Ahu. ’Turkish Drama in the Middle East: Secularism and Cultural Influence’. *Imed Mediterranean Yearbook 2013*. European Institute of the Mediterranean.

oanad kombination av moderna livsstilar och ett islamiskt samhälle”.³⁰⁷ Konservativa skriftlärde protesterade mot hur *Nour* tog upp känsliga familje- och moralfrågor, men regionens stora och unga befolkning tog serien till sina hjärtan.³⁰⁸

Turkiska tv-serier började snart skörda stora framgångar också i Afrika söder om Sahara. Såporna beskrivs som väl anpassade till den lokala publiken, och de dubbas till lokala språk – exempelvis amhariska i Etiopien.³⁰⁹

Många turkiska serier fokuserar på passion och romantik, men en annan mycket populär genre är storslagna historiska kostymdramer om islamiska och ottomanska hjältar. Även sådana serier har rönt framgång i Afrika. I Uganda har en serie om Süleyman den Store (sultan 1520–66 v. t.) och hans hustru, Hurrem, sänts fem gånger i veckan. Bland övriga framgångsrika turkiska såpor märks en med titeln *Ottomanen*.³¹⁰

En mindre intervjustudie genomförd i Kenya, Moçambique och Senegal visade att de svarandes bild av Turkiet som stat och kulturnation, politisk aktör och möjligt turistmål föreföll ha påverkats positivt av turkiska tv-serier. Bland de element som tilltalat tittarna fanns bilden av en rik turkisk kultur. Andra uppskattade inslag var att serierna visade upp starka och självständiga kvinnoroller och det faktum att de gick på tvärs med västliga narrativ.³¹¹ Studien noterade också att många turkiska tv-serier ”visar upp den ottomanska periodens och det muslimska Turkiets enighet och solidaritet” och ”framhåller Turkiets historiska och religiösa band, dess traditionella komponent, en känsla av nostalgi, dess kulturella identitet, dess vackra vyer och dynamismen i dess näringsliv”.³¹²

6.7 Turkish Airlines

En ofta förbisedd aspekt av Turkiets mjuka makt i Afrika är den roll som spelas av landets nationella flygbolag, Turkish Airlines (tr. *Türk Hava Yolları*). Att regeringar som vill investera i nationell prestige och internationellt inflytande satsar på flygbolag är i sig ingen nyhet. Turkish Airlines utgör ett exempel på just en sådan strategi, vilken, enligt Selçuk, avtecknar sig tydligt i den turkiska Afrikapolitiken:

I takt med att Turkiet öppnar nya ambassader i afrikanska länder och Turkish Airlines inviger nya destinationer samordnat med det diplomatiska engagemanget, blir [Turkiets] utsaga om sig själv som en aktiv spelare [i afrikanska och internationella sammanhang] mer trovärdig

³⁰⁷ Yigit, 'Turkish Drama in the Middle East: Secularism and Cultural Influence'.

³⁰⁸ Buccianti, 'Turkish soap operas in the Arab world: social liberation or cultural alienation?'

³⁰⁹ Schipani, Andres och Pitel, Laura. 'Erdogan's great game: Turkey pushes into Africa with aid, trade and soaps'. *Financial Times*. 18 januari 2021.

³¹⁰ Tavsan, 'Turkey's scramble for Africa is reinforced by soft power'.

³¹¹ Ruiz-Cabrera, Sebastián och Gürkan, Hasan. 'Effects of Turkish cultural products on its foreign policy toward Africa: Turkish TV series as an example of soft power in Kenya, Mozambique, and Senegal'. *Profesional de la información*. Vol. 32, nr. 2. 2023, 11.

³¹² Ibid., 2, 12.

och övertygande. Materiellt sett, mot bakgrund av den turkiska ekonomins tillväxt, underlättar Turkish Airlines handelsrelationer med kontinenten och skapar incitament för affärsmän på båda sidor att öka handelsvolymen och direktinvesteringarna.³¹³

Turkish Airlines grundades ursprungligen 1933 och var statligt ägt fram till 2000-talets början. Som ett led i den nya AKP-regeringens marknadsreformer sålde staten då ut stora delar av sitt ägande, vilket minskade till 49 procent. I egenskap av största aktieägare har regeringen emellertid behållit en dominerande roll i bolaget, och AKP:s ledare – Erdoğan, Gül och Davutoğlu – gick målmedvetet in för att instrumentalisera Turkish Airlines som ett medel för mjuk makt och turkiskt inflytande.³¹⁴

Turkiets snabba ekonomiska tillväxt under 2000-talets första decennium, och ytterligare några år, var till stor hjälp i det avseendet. Det gjorde Turkiet till ett mer attraktivt resmål för både affärsmän och turister, och det gav staten de resurser som behövdes för att satsa på höjd kvalitet och ökad täckning för Turkish Airlines, inte minst i Afrika. Antalet passagerare har ökat från knappt 12 miljoner 2004 till närmare 75 miljoner år 2019. Ungefär en tredjedel av dessa passagerare är transitresenärer, som byter flyg i Turkiet. Istanbul har kommit att bli en av de viktigaste globala knutpunkterna för kontakter mellan Europa, Afrika och Mellanöstern. Längre var det Atatürkflygplatsen (IST) som utgjorde navet i transittrafiken, men sedan 2019 har den nybyggda Istanbulflygplatsen (IGA) tagit över den rollen.³¹⁵

Antalet afrikanska resenärer till Turkiet har, inte oväntat, skjutit i höjden, från 322 000 år 2009 till 856 000 år 2018. Samtidigt har antalet turkiska medborgare som flyger till Afrika förblivit i stort sett konstant: 113 000 år 2009 och 129 000 år 2018.³¹⁶ Under samma tid har antalet reguljära flyglinjer till Afrika ökat kraftigt. År 2004 flög Turkish Airlines bara till fyra städer på kontinenten, samtliga i Nordafrika: Kairo, Alger, Tunis och Tripoli. Mot slutet av samma årtionde hade antalet ökat med ytterligare tio, i framför allt norra och östra Afrika, men även exempelvis Dakar, Lagos och Johannesburg. Fler linjer invigdes på 2010-talet, många av dem i länder söder om Sahara, och 2019 flög Turkish Airlines till totalt 58 städer i 38 afrikanska stater. De nya destinationerna invigs ofta när nya ambassader och konsulat öppnas, eller i samband med stats- och ministerbesök. Flygförbindelserna kan då framställas som ett resultat av den turkiska regeringens vilja till ökat samarbete, eller som en storsint gåva från Erdoğan.³¹⁷

³¹³ Selçuk, Orçun. 'Turkish Airlines as a source of soft power in Africa'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyryce och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*. London: Routledge, 1 uppl. 2021, 217.

³¹⁴ Selçuk, 'Turkish Airlines as a source of soft power in Africa', 221–2.

³¹⁵ Ibid, 222–5.

³¹⁶ Ibid, 231.

³¹⁷ Ibid, 227–30.

Den typen av gester är inte betydelselösa. Många afrikanska stater har stora diasporor i Europa, vilka kan spela en viktig ekonomisk och politisk roll i hemlandet. De kan därför gynnas påtagligt av bättre anknypningar till transportnavet Istanbul. Det mest kända exemplet är Turkish Airlines beslut att öppna en direktlinje mellan Mogadishu och Istanbul år 2012. Det var första gången på mer än 20 år som ett större kommersiellt flygbolag började flyga regelbundet till det krigs- och svälthärjade Somalia, ett land som dittills varit isolerat och avskrivet som ett hopplöst fall av omvärlden. Det var en stor händelse för många somalier, såväl praktiskt som symboliskt.³¹⁸

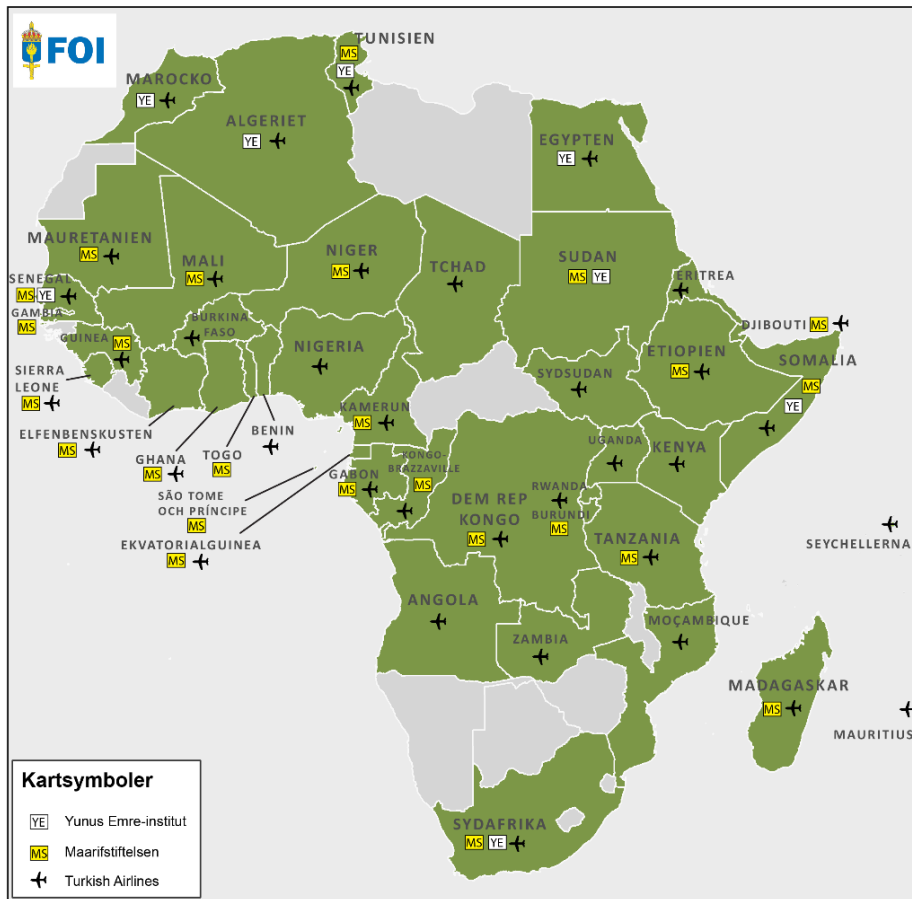
Utöver att möjliggöra tätare kontakter mellan Turkiet och afrikanska stater används Turkish Airlines också för konkreta politiska och humanitära ändamål. Bolaget utnyttjades exempelvis av den turkiska regeringen för att flyga in bistånd till just Somalia under de statssponsrade bistånds- och insamlingskampanjerna år 2011 och 2017. Det var också Turkish Airlines som togs i bruk för att evakuera turkar och andra utlänningar från Libyen under den arabiska våren 2011.³¹⁹

Selçuk konstaterar sammanfattningsvis att Turkish Airlines under AKP-styret har fungerat som ”ett effektivt instrument för mjuk makt”. Han fastslår också att bolaget lyhört följer regeringens politik och samordnar sin verksamhet tätt med övriga verktyg för turkiskt inflytande i Afrika, däribland utrikesministeriet, TİKA, TRT, AFAD, Yunus Emre-institutet, Maarifstiftelsen och Diyanet.³²⁰

³¹⁸ Smith, David. 'Turkish Airlines starts commercial flights to Somalia'. *The Guardian*. 6 mars 2012. <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/06/turkish-airlines-flights-somalia-mogadishu>. Hämtad: 21 november 2023.

³¹⁹ Selçuk, 'Turkish Airlines as a source of soft power in Africa', 232–3.

³²⁰ Ibid, 226, 233.

Figur 6.3: Turkiska kulturinstitut, skolor och flyglinjer i Afrika³²¹

Karta: Per Wikström, FOI

³²¹ Figur 6.3 bygger på den information som redovisas i avsnitten 6.5 och 6.7.

7 Slutsatser

Denna rapport har studerat Turkiets samlade engagemang i Afrika, en kontinent med över femtio länder, med fokus på utvecklingen under tjugo år, från 2002 till 2022. Det säger sig självt att den bara skrapar på ytan av det väldiga material som en sådan undersökning skulle kunna beröra. Det breda anslaget och de långa tidsperspektiven har emellertid fördelar: så tydliggörs de stora dragen i Turkiets intressen och uppträdande i Afrika.

Rapporten utgick från två forskningsfrågor, vilka definierades i kapitel 1:

- Hur ser Turkiets politiska, ekonomiska, militära och kulturella engagemang ut i Afrika och hur har det utvecklats under AKP-styret, sedan 2002?
- Vilka förklaringsfaktorer för Turkiets agerande i Afrika kan identifieras?

I kapitel 3–6 tecknas en detaljerad bild av Turkiets politiska, ekonomiska, militära och kulturella engagemang i Afrika. Där och i kapitel 2 framgår också hur detta engagemang har utvecklats under perioden 2002–22. Därmed återstår frågan om vilka förklaringsfaktorer som har kunnat identifieras genom denna undersökning.

Rapporten behandlar många skilda typer av turkiskt engagemang i Afrika, under olika omständigheter och tidsperioder. Det är uppenbart att ingen enskild faktor kan förklara Turkiets Afrikaengagemang som helhet, och att motiven för varje enskild turkisk satsning i Afrika måste sökas i den specifika kontext där beslutet fattades. Det finns dock, som vi just konstaterat, ett eget värde i att undersöka den samlade bilden och de stora dragen i turkisk politikutveckling. Genom en analys av det material som läggs fram i kapitel 2–6 har det visat sig möjligt att identifiera vissa övergripande drivkrafter bakom Turkiets växande engagemang i Afrika. Sex sådana förklaringsfaktorer framstår som särskilt viktiga eller intressanta, och förtjänar att lyftas fram.

En första förklaringsfaktor är den inrikespolitiska omvälvning som ägt rum i Turkiet sedan 2000-talets början. Turkiets moderna Afrikapolitik har ända sedan 2002 drivits på och formats av premiärministern och senare presidenten Recep Tayyip Erdoğan och hans AKP-parti, inledningsvis också med förre utrikes- och premiärministern Ahmet Davutoğlu som politisk-ideologisk centralgestalt. AKP-ledarnas och partiets roll har varit så betydande att det i efterhand är svårt att föreställa sig 2000-talets omfattande satsningar på Afrika utan detta politiska scenskifte.

Turkiet har naturligtvis vissa fasta intressen i relation till Afrika, vars giltighet och betydelse inte är avhängig AKP:s maktinnehav. Det är också viktigt att notera att tidigare turkiska regeringar gjorde ansatser till att formulera en aktiv och sammanhållen Afrikapolitik, särskilt under åren kring millennieskiftet. Det är likväl uppenbart att det var först efter AKP:s valseger 2002, och i takt med att

partiet gradvis konsoliderade sin maktställning, som denna politikutveckling sköt fart. Och det var under AKP:s ledning som Afrikapolitiken utformades och erhöll den specifika karaktär som har beskrivits i denna rapport.

Av detta följer att ett hypotetiskt framtida maktskifte i Turkiet skulle kunna få stora konsekvenser för hur Ankara definierar och arbetar för sina intressen i Afrika.

Samtidigt bör det noteras att AKP-styret har format sin Afrikapolitik just med tanke på de stora linjerna, för att bygga upp turkiskt inflytande på en kontinent vars betydelse antas växa i det längre tidsperspektivet. Denna inbyggda långsiktighet talar emot snabba eller drastiska omläggningar under ett eventuellt nytt styre. Det kan i det sammanhanget konstateras att Turkiet inte har minskat sitt engagemang i Afrika efter konflikten med güleniterna och Davutoğlus brytning med Erdoğan, trots den viktiga roll bägge spelade för Afrikapolitikens utformning.

En andra förklaringsfaktor, nära besläktad med den första, är att satsningen på Afrika ingår i AKP:s ideologiska projekt och allmänna omläggning av Turkiets utrikespolitik. Under Erdoğan's ledning har landet rört sig bort från det nära samarbete med USA och Europa som etablerades under kalla kriget, mot att försöka uppträda som en självständig regional makt med en egen och uttryckligen icke-västlig identitet. Retoriskt sett, och i viss mån i den konkreta politiken, tar sig detta uttryck i ett starkt betonande av antivästliga, antikoloniala och antiimperialistiska teman. Detta förenas med idéer om islamisk solidaritet och post-ottomanska historisk-kulturella gemenskaper. Mot den bakgrunden framstår det som fullt logiskt att Turkiet har ökat sitt engagemang i Afrika, där alla dessa ideologiska teman flyter samman.

Politiskt narrativbyggande bör naturligtvis alltid skärskådas kritiskt och kan, som bekant, ha rent instrumentella syften. Men dessa specifika uttryckssätt och föreställningar präglar också turkisk utrikespolitik på andra områden. Även om den islamisk-nationalistiska och västkritiska retoriken tenderar att vara uppskruvad och tillrättalagd för att passa Turkiets realpolitiska behov, uttrycker den idéer och värderingar som genuint präglar AKP-styrets självförståelse, och i växande grad även färgar världsbilden hos den turkiska eliten i stort. Detta ideologiska skifte har en påtaglig betydelse för hur Turkiet uppfattar sin roll i världen, sin relation till USA och Europa och sitt engagemang i det globala Syd, inklusive Afrika.

I detta sammanhang bör också något sägas om det islamiska inslaget i AKP-regeringens politik.

AKP bildades som bekant ur Turkiets länge politiskt undertryckta islamistiska opposition, och bär än idag på detta idéarv. Idag är partiet dock främst en statsbärande ”erdoğanistisk” organisation, som förenar religiös fromhet och social konservatism med turkisk nationalism och, framför allt, lojalitet mot presidenten. AKP:s Turkiet har visat sig fullt förmöget att spela upp och ner de islamiska inslagen i sin Afrikapolitik efter behov, och den religiösa faktorn utgör

uppenbarligen inget hinder för samarbete med kristet dominerade länder, som Etiopien eller Sydafrika.

Samtidigt har denna studie klargjort att den religiösa dimensionen faktiskt påverkar Turkiets engagemang i Afrika. Även om religionen inte nödvändigtvis är den enda eller främsta drivkraften, har Turkiet snabbare och i högre grad försökt etablera sig i muslimska stater i framför allt norra och östra Afrika. Islam utnyttjas rutinmässigt i dessa kontakter, exempelvis genom bruket av religiös retorik och transnationella islamiska kontaktnät, involveringen av islamiska frivilligorganisationer i det statliga biståndet, och symbolprojekt som Diyanets moskébyggen i Accra, Djibouti och andra städer. Att den religiösa samhörigheten inspirerar till och förenklar samarbete gynnar sannolikt båda sidors intresse av fördjupade kontakter, vilket kan skapa en positiv spiraleffekt.

Det går alltså att tala om en strukturell partiskhet, eller vinkling, till förmån för islamiska stater i Afrika, samtidigt som det är viktigt att inse att detta inte nödvändigtvis utgör ett avsiktligt politiskt vägval eller styrs uteslutande av AKP:s ideologi. Turkiet var trots allt ett muslimskt land även innan Erdoğan kom till makten, och den religiösa samhörigheten överlappar i hög grad andra samarbetsfrämjande faktorer, som det ottomanska arvet och geografisk närhet.

En tredje förklaringsfaktor är just geografisk och kulturell närhet. Att sådana förhållanden spelar roll framgår av hur Turkiets engagemang har utbredd sig geografiskt och utvecklats över tid. Det har flera gånger i denna studie noterats att Turkiet före AKP hade ett begränsat engagemang i Afrika, och att den turkiska närvaro som ändå fanns i hög grad var koncentrerad till Nord- och i viss mån Östafrika. Detta förhållande förklaras av allt att döma av en kombination av faktorer, där geografisk närhet, religiös samhörighet och det ottomanska arvet flyter samman i en upplevd historisk-kulturell gemenskap, underbyggd av mer världsliga intressen (t.ex. turism och tätare handelskontakter).

Under AKP:s tid vid makten har Turkiet visserligen kraftfullt och målmedvetet ökat sitt engagemang i de subsahariska och kristet dominerade delarna av Afrika, men den grundläggande uppdelningen mellan norra och övriga Afrika präglar än idag landets närvaro på kontinenten. Turkiet har som regel avsevärt större handel och tätare politiska kontakter med nordafrikanska, postottomanska och arabisktalande stater, än med länderna i övriga Afrika.

En fjärde förklaringsfaktor är de turkisk-afrikanska handelsförbindelserna och Ankararegeringens ekonomiska ambitioner. Rapporten visar att ekonomin har utgjort en mycket viktig drivkraft för Turkiets växande engagemang i Afrika, på två sätt: som förutsättning, men också som målsättning.

Turkiets expansion i Afrika vilar i hög grad på den snabba tillväxt och modernisering av den turkiska ekonomin som ägde rum under AKP:s första årtionde vid makten. Den snabba tillväxten skapade större statliga resurser och mer utrikes-

politiskt manöverutrymme. Den genererade samtidigt ett självgående näringslivs-engagemang i Afrika, vilket den turkiska staten har kunnat dra stor nytta av i sina försök att etablera politiska och andra kontakter. En ytterligare effekt av Turkiets växande ekonomi var en ökad privat finansiering av turkiska hjälpororganisationer och andra civilsamhälleskrafter, ofta med islamisk karaktär. Dessa grupper började tidigt engagera sig i Afrika, och så småningom uppstod ett närmast symbiotiskt förhållande mellan AKP-staten och vissa privata islamiska aktörer. De stora statsdirigerade insamlingskampanjerna till Somalia är ett exempel, liksom den roll som spelats av frivilligorganisationer som İHH och tidigare även Gülenrörelsen.

Det ska i och för sig noteras att Turkiet har haft stora ekonomiska problem sedan mitten av 2010-talet, utan att det statliga engagemanget i Afrika har minskat märkvärt. Det torde likväl vara odiskutabelt att den ekonomiska boomen under AKP:s första tid vid makten spelade stor roll för att möjliggöra Turkiets ökade närvaro i Afrika.

Samtidigt som ekonomiska framgångar alltså utgjorde en förutsättning för Turkiets nya Afrikapolitik, har ekonomiska intressen varit ett viktigt motiv för den. Den turkiska staten tycks betrakta sitt fördjupade engagemang i Afrika som en långsiktig investering, som syftar till att skapa nya ekonomiska band, öka handelsutbytet och främja turkiska exportintressen. Näringslivsorganisationer som MÜSIAD (och tidigare även TUSKON) ligger i framkant av Afrikaengagemanget. Diplomatin ställs också regelmässigt i ekonomins tjänst genom organiserandet av handelsfrämjande toppmöten och affärskonferenser, och Erdoğan har ofta näringslivsdelegationer i släptåg under sina många statsbesök.

Afrika står visserligen än idag för en mindre del av Turkiets samlade handel, men Ankararegeringen betraktar troligen – precis som andra stater – sin närvaro på kontinenten i ett längre, strategiskt perspektiv. Man ser en chans att göra tidig entré i framväxande marknader, på en kontinent med hastigt ökande befolkning. Incitamenten att befästa Turkiets positioner i Afrika ökas av den växande globala aptiten på sällsynta metaller och en allmän förväntan om hårdnande internationell råvarukonkurrens. Det är dessutom troligt att de ekonomiska problem Turkiet har genomlidit på senare år, kombinerat med att förhoppningarna om ett EU-medlemskap har grusats och USA och Europa visat sig villiga att använda sanktioner som påtryckningsmedel mot Erdoğanregeringen, har ökat intresset för ickevästliga marknader. Satsningarna på Afrika blir alltså ett sätt att diversifiera den turkiska handeln och undvika ett ensidigt beroende av USA och Europa.

Det är, i förbigående, värt att notera att Turkiet har ett handelsöverskott gentemot de flesta länder man handlar med på kontinenten, vilket är en trend som stått sig över tid. Detta har påtalats av afrikanska motparter, exempelvis Togo, och det skulle kunna bli en framtida politisk utmaning för Ankara.³²² De obalanserade

³²² Abdoulaye, Ibrahim Bachir och Jibril, Zainul Abideen. Turkey's Multidimensional Strategy Towards Africa. Seta Perspective. Nr 68. Oktober 2021, 3; Det finns vissa undantag, exempelvis handeln med

handelsrelationerna rimmar nämligen illa med den officiella diskurs som fördömer västlig råvarujakt och påstådd utsugning, under det att Turkiet framställs som en solidarisk och jämbördig partner.³²³

En femte förklaringsfaktor är att hårda säkerhetsfrågor har fått ökad betydelse i den turkiska utrikespolitiken sedan mitten av 2010-talet. Erdoğanregeringen har under denna period formulerat högt ställda mål om militär styrka, försvarsindustriell uppbyggnad och förmågan till regional eller till och med global maktprojektion. Samtidigt har Turkiet i ökande grad börjat ingripa med militära medel i regionala konflikter och kriser, exempelvis Syrien och Libyen. Omsvängningen mot en säkerhetsorienterad politik med hård maktutövning har utan tvekan bidragit till att (om-)forma Turkiets politik gentemot Afrika och ställa nya intressen i förgrunden. Som framgår av kapitel 5 har militära och säkerhetsmässiga aspekter börjat ta allt större plats i Turkiets Afrikapolitik, på flera olika sätt.

Turkiets första utländska militärbas utanför Cypern invigdes exempelvis i Mogadishu år 2017. Den turkiska militären intervenerade i Libyen två år senare, med stöd av syriska legosoldater och det AKP-nära säkerhetsföretaget Sadat. Turkiska styrkor förefaller nu ha etablerat baser även där, trots att de inte formellt kallas så. Det har även gjorts gällande att Turkiet hoppades kunna etablera en marinbas på den sudanesiska ön Suakin, för öka sin närvaro i Röda havet – men Turkiet har förnekat detta och de interna förvecklingarna i Sudan gör att idén nu ter sig osannolik.

Turkiet har under 2000-talet gjort stora satsningar på att utveckla en kvalificerad inhemsk militärindustri, med ambitionen om att bli självförsörjande på så många områden som möjligt. Sådan industri är som regel starkt beroende av utländsk försäljning för att kunna bli lönsam och utvecklas, och de turkiska vapenexportframgångarna har dessutom kommit att bli en omhuldad nationell statussymbol.

Under de senaste åren har Turkiet satsat stort på krigsmaterielexport till afrikanska stater. Landets mest kända militära produkt, drönaren Bayraktar TB2, har sedan 2021 sålts till flera stater, inklusive Burkina Faso, Djibouti, Etiopien, Mali, Marocko och Nigeria, med flera. Turkiet säljer även andra drönare, trupptransportfordon, fartyg, eldhandvapen, med mera. Krigsmaterieexporten står av allt att döma bara för en liten del av det samlade turkisk-afrikanska handelsflödet, men den spelar stor roll ändå – inte minst för den inhemska försvarsindustrin, som behöver hitta lämpliga köpare för sina alltmer avancerade men ändå jämförelsevis

Mauretanien och Tchad under 2022. Den totala handelsvolymen med dessa länder är dock av begränsad storlek i jämförelse med Turkiets största handelspartner. Källa: <https://data.tuik.gov.tr>. *Foreign Trade by Countries/Foreign Trade by Country Groups*.

³²³ Afrikanska stater har generellt sett ett handelsunderskott gentemot sina största handelspartner. Se exempelvis: Miriri, Duncan och Bavier, Joe. 'Insight: Africa's dream of feeding China hits hard reality'. *Reuters*. 28 juni 2022; Eurostat. 'Africa-EU trade in goods: €4 billion surplus'. *Eurostat*. 17 februari 2022.

billiga produkter. Mer komplexa system, som Bayraktar TB2, säljs dessutom typiskt sett i paket som inkluderar utbildning, service och uppföljning, vilket kan lägga grunden för långsiktiga säkerhetspolitiska relationer. Allt detta gör att den turkiska försäljningen av krigsmateriel till Afrika har strategiska och politiska dimensioner som går bortom de rena exportinkomsterna.

Det återstår dock att se huruvida Turkiets ökade militära engagemang och den växande vapenförsäljningen till afrikanska stater kommer att visa sig vara långsiktigt förenliga med Ankaras försök att uppträda opartiskt gentemot inre konflikter i Afrika.

Inflytandet från privata aktörer utgör en *sjätte förklaringsfaktor*, redan antydd ovan. Det AKP-ledda turkiska engagemanget i Afrika vilade redan från början på de nätverk och kontakter som hade upprättats av närstående privata aktörer, dels inom näringslivet men också inom den islamiska föreningssektorn.

Det har ofta noterats att Turkiets Afrikapolitik i hög grad präglas av okonventionella diplomatiska metoder och flexibel samverkan, såväl mellan statliga myndigheter som mellan stat, näringsliv och civilsamhälle. Bland de myndigheter som deltar i Afrikapolitikens utformning och genomförande märks utrikes- och försvarsministerierna, biståndsorganet TİKA, katastrof- och beredskapsmyndigheten AFAD, underrättelsetjänsten MİT, det religiösa organet Diyanet och diasporamyndigheten YTB. Därutöver har staten samarbetat tätt med privata aktörer. I många fall sker det genom formella, kontraktbaserade relationer: TİKA kan exempelvis lägga ut biståndsinsatser på islamiska hjälpgrupper, som İHH, eller kontraktera turkiska byggfirmor för att genomföra lokala projekt. Det kan också ske mer organiskt och informellt, genom att AKP-styrda statliga organ och allierade privata aktörer strävar mot samma mål, och genom att myndigheterna utnyttjar de privata aktörernas nätverk, kunskaper och resurser.

Att den turkiska staten använder sig av privata aktörer i Afrika är alltså väl dokumenterat, men det är mindre känt vilken påverkan dessa aktörer har haft på den statliga närvaron. Särskilt under den nya Afrikapolitikens inledande skeden, på 00-talet, tycks de privata aktörerna dock både ha påverkat politiken och lobbats för och uppmuntrat ett ökat engagemang.

Som framgår av avsnitt 6.4 utgör güleniterna ett viktigt exempel på detta fenomen, samtidigt som de också är ett unikt särfall. Gülenrörelsen var av allt att döma den viktigaste privata aktören i den moderna turkiska Afrikapolitikens etableringsfas. Genom den gülenitiska skolverksamhetens internationella expansion, vilken inleddes långt före AKP:s valseger i Turkiet, kunde rörelsen tidigt etablera sig i en mängd afrikanska länder. När AKP-regeringen sedan började växla upp det statliga engagemanget i Afrika på allvar, under 00-talets andra halva, erbjöd de gülenitiska nätverken färdiga ingångar i stater och områden där turkiska myndigheter annars kunde ha haft svårt att upprätta kontakter. Det verkar även sannolikt att gülenitiska

grupperingar med inflytande inom staten uppmuntrade till ökad närvaro i Afrika, eftersom detta då stod i samklang med deras egna intressen.

Brytningen mellan Erdoğanregeringen och Gülenrörelsen 2013–16 medförde stora problem för det turkiska Afrikaengagemanget, åtminstone tillfälligt. Men den skapade också, paradoxalt nog, nya incitament för ökat statligt engagemang i Afrika. Från 2016 lade AKP-regeringen nämligen stor vikt vid att skada, tränga undan och ersätta gülenitiska nätverk i andra länder, inklusive i Afrika. Ett välkänt exempel är bildandet av Maarifstiftelsen, vars syfte var att ta över eller konkurrera ut det gülenitiska utbildningsväsendet. Idag driver denna statskontrollerade turkiska stiftelse skolor i närmare hälften av alla afrikanska länder, vilket är en direkt följd av AKP-styrets relation med Gülenrörelsen – först som allierad och sedan som fiende.

7.1 Framtida forskning

Turkiet har under AKP:s ledning utvecklats till en relativt betydande extern aktör i Afrika. Flera aspekter av Turkiets engagemang i Afrika är intressanta och skulle kunna bli föremål för framtida forskning, inom eller utom FOI:s ramar.

Vissa aspekter av den turkiska Afrikapolitiken är direkt relevanta för EU och därmed även Sverige. Dit hör exempelvis agerandet i Nordafrika och Medelhavet, Turkiets kraftmätning med Ryssland och inflytandet över migrationsströmmarna i Libyen. Hur Turkiet ställer sig till vissa aspekter av konflikterna i Sahel kan också vara av intresse för europeisk säkerhet. Dit hör exempelvis den turkiska attityden till fransk, rysk och annan europeisk inblandning i området, Ankaras hantering av problematiken med militärkupper och juntaregeringars legitimitet, samt Turkiets förhållningssätt till islamistiska krafter i regionen.

Andra ämnen äger mer allmänt intresse, och skulle kunna studeras för att förbättra förståelsen av Turkiets utrikes- och Afrikapolitik. Det vore troligtvis betydande att lämna det övergripande perspektiv denna rapport har intagit, och istället djupstudera enskilda turkisk-afrikanska relationer. (En sådan FOI-rapport utgavs 2022, om Turkiets intervention i Libyen.³²⁴) Sådana studier kan inriktas mot enskilda länder, exempelvis Turkiets spända men viktiga relation med Egypten, det mycket intensiva engagemanget i Somalia, eller de andra stater som tycks vara föremål för Ankaras särskilda intresse, som Etiopien, Senegal och Algeriet. Man kan också tänka sig regionalt inriktade studier, exempelvis om den speciella roll som Nordafrika spelat i turkisk politik, eller om Turkiets agerande på Afrikas horn eller i Sahelområdet. Det vore också av intresse att undersöka Turkiets relationer och interaktioner med andra externa aktörer i Afrika – kanske främst Frankrike och Ryssland, men även USA och Kina.

³²⁴ Lund, Aron. *The Turkish Intervention in Libya*. (FOI-R--5207—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. 2022.

Framtida studier skulle också kunna vända på perspektivet och försöka fånga upp afrikanska staters och aktörers inställning till Turkiet. Afrikanskt aktörskap får ofta ett alltför begränsat utrymme i analyserna av externa aktörers närvaro i Afrika. Givet de geopolitiska förändringar som sker i världen finns det ett växande behov av att öka vår förståelse av hur afrikanska stater och aktörer ser på olika typer av strategiska samarbeten.

Sist men inte minst vore Turkiets stundom oortodoxa politiska och diplomatiska metoder värda att studera närmare. Den turkiska statens samverkan med privata aktörer väcker frågor om hur dessa relationer är strukturerade och hur stort direkt inflytande Turkiets regering har över grupper som İHH eller Sadat. Den turkiska krigsmaterieförsäljningen kunde också vara av intresse att studera närmare, dels av uppenbara säkerhetspolitiska skäl, men också för att förstå vapenhandelns roll i Turkiets relationsbyggande med andra stater.

8 Referenser

- Abdoulaye, Ibrahim Bachir och Jibril, Zainul Abideen. 'Turkey's Multidimensional Strategy Towards Africa'. *Seta Perspective*. Nr 68. Oktober 2021.
- Abu-bashal, Adam. 'Turkish-built mosque in Ghana opened to worshippers'. *Anadolu*. 17 juli 2021. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkish-built-mosque-in-ghana-opened-to-worshippers/2307135>. Hämtad: 5 oktober 2023
- Abu-Bashal, Adam. 'Turkish-built mosque in Ghana opened to worshippers'. *Anadolu*. 16 juli, 2021. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkish-built-mosque-in-ghana-opened-to-worshippers/2307135>. Hämtad: 15 november 2023.
- Aden, Nuri. 'How Maarif Foundation helps cement Türkiye's place in Africa's heart'. *TRT Afrika*. 15 juli 2023. <https://www.trtafrika.com/turkey/how-maarif-foundation-helps-cement-turkiyes-place-in-africas-heart-14049698>. Hämtad: 2 november 2023.
- AFP. 'Armed with drones, Turkey explores African arms sales'. *Radio France Internationale*. 15 December. [rfi.fr/en/middle-east/20211215-armed-with-drones-turkey-explores-african-arms-sales](https://www.rfi.fr/en/middle-east/20211215-armed-with-drones-turkey-explores-african-arms-sales) Hämtad: 19 januari 2022.
- AFP. 'Tensions entre Alger et Paris : l'Algérie interdit son espace aérien aux avions militaires français'. *Libération*. 3 oktober 2021. https://www.liberation.fr/international/afrique/tensions-entre-alger-et-paris-lalgerie-interdit-son-espace-aerien-aux-avions-militaires-francais-20211003_4NKDXIL7YJFJJCTAB36OLLLHAU/. Hämtad: 6 november 2023.
- AFP. 'Turkey and Libya sign maritime hydrocarbons deal'. *France-24*, 3 okt. 2022. <https://www.france24.com/en/live-news/20221003-turkey-and-libya-sign-maritime-hydrocarbons-deal-1>. Hämtad: 15 dec. 2023.
- AFP. 'Turkey jails nephew of cleric Fethullah Gülen on terrorism charges'. *Euronews*. 22 mars 2022. <https://www.euronews.com/2022/03/22/turkey-jails-nephew-of-cleric-fethullah-gulen-on-terrorism-charges>. Hämtad: 20 november 2023.
- African Business. 'Third Turkey-Africa Partnership Summit delivers 'win-win' agreements'. *African Business*. 18 December 2021. [african.business/2021/12/trade-investment/turkey-africapartnership-summit-set-for-17-18-december](https://www.african.business/2021/12/trade-investment/turkey-africapartnership-summit-set-for-17-18-december). Hämtad: 19 januari 2022.
- African Development Bank Group. *Turkey*. Inget datum. <https://www.afdb.org/en/countries/non-regional-member-countries/turkey>. Hämtad: 4 maj 2023.
- Afrikanska unionen. *Member States*. Inget datum. https://au.int/en/member_states/countryprofiles2. Hämtad: 24 augusti 2023.
- Agenzia Nova. 'Burkina Faso authorizes the sale of two mining sites to the Turkish company Afro Turk'. *Agenzia Nova*. 3 mars 2023. <https://www.agenzianova.com/en/news/burkina-faso-sale-of-two-mining-sites-to-the-turkish-company-afro-turk/>. Hämtad: 6 oktober 2023.
- Aidi, Hisham. *Africa and the 'Ankara Consensus'*. Policy Brief Nr 20/22. Policy Center for the New South. Mars 2022.

https://www.policycenter.ma/sites/default/files/2022-03/PB_20-22_Aidi.pdf.
Hämtad: 23 oktober 2023.

Akça, İsmet och Özden, Barış Alp. *An economic-political map of the turkish defense industry*. Istanbul: Citizens' Assembly. December 2021.

Akçapar, Şebnem Köşer och Aksel, Damla Bayraktar. 'Public Diplomacy through Diaspora Engagement: The Case of Turkey', *PERCEPTIONS*. Winter 2017, Vol. XXII, Nr. 4, 135-160.

Aksoy H. A., Çevik S. och Yaşar, N. T. *Visualizing Turkey's Activism in Africa*. Centre for Applied Turkey Studies. 3 juni 2022. <https://www.cats-network.eu/topics/visualizing-turkeys-activism-in-africa#c8221>. Hämtad: 5 mars 2023.

Aksoy, Hürcan Aslı och Roll, Stephan. 'A Thaw in Relations between Egypt and Turkey'. *SWP Comment*. Nr. 39. Juni 2021. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2021C39>. Hämtad: 12 september 2023.

Akwagyiram, Alexis. 'Power ship company that cut electricity in African cities eyes expansion'. *Semafor*. 7 november, 2023. <https://www.semafor.com/article/11/07/2023/karpowership-eyes-african-electricity-expansion>. Hämtad: 10 november 2023.

Ali, Faisal. 'Turkey's growing influence in the Horn of Africa'. *The New Arab*. 24 mars 2021, <https://www.newarab.com/analysis/turkeys-growing-influence-horn-africa>. Hämtad: 15 november 2023.

Ali, Osama. "ليبيا: حكومة الوحدة الوطنية تنفي تأجير ميناء الخمس كقاعدة عسكرية" ('Libyen: Nationella enhetsregeringen förnekar att hamnen i al-Khums hyrs ut som militärbas'). *al-Arabi al-djedid*. 17 aug. 2023. alaraby.co.uk/politics/-ليبيا-حكومة-الوحدة-الوطنية-تنفي-تأجير-ميناء-الخمس-كقاعدة-عسكرية. Hämtad: 29 sept. 2023.

Al-Shadeedi, Hamzeh; Van Veen, Erwin; Harchaoui, Jalel. 'One thousand and one failings: Security sector stabilisation and development in Libya'. *Clingendaelinstitutet*. April 2020, 26. clingendael.org/pub/2020/one-thousand-and-one-failings. Hämtad: 1 oktober 2021.

Aly, Heba. 'Turkey's ambitions as a rising donor – World'. *Relief Web*. 27 mars 2014. <https://reliefweb.int/report/world/turkey-s-ambitions-rising-donor>. Hämtad: 10 november,

Anadolu. 'Erdogan: 'We know very well who exploited Africa'. *Anadolu*. 25 januari 2017. <https://www.aa.com.tr/en/africa/erdogan-we-know-very-well-who-exploited-africa/734731>. Hämtad: 6 november 2023.

Anadolu. 'أردوغان: سنعزيز تعاوننا مع إفريقيا ونضالنا بزعج المستعمرين' ('Erdogan: Vi kommer att stärka vårt samarbete med Afrika och vår kamp irriterar kolonistörerna'). *Anadolu*. 23 oktober 2021, <https://www.aa.com.tr/ar/تركيا/أردوغان-سنعزيز-تعاوننا-مع-إفريقيا-ونضالنا-بزعج-المستعمرين/2400851>. Hämtad: 8 november 2023.

Anadolu. 'Barbaros Türk Deniz Görev Grubu yurda döndü' ('Den turkiska örlogsfartygsgruppen Barbaros har återvänt hem'). *Anadolu*. 27 juni 2014. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/barbaros-turk-deniz-gorev-grubu-yurda-dondu/147508>. Hämtad: 6 december 2023.

Anadolu. 'الدفاع التركية تدرب عناصر بالجيش الليبي على مكافحة الإرهاب' ('Turkiska försvaret tränar medlemmar av den libyska armén i terrorbekämpning'). 2 februari 2021.

aa.com.tr/ar/-مكافحة-على-الليبي-الجيش-عناصر-التركية-تدريب-عناصر-التركية-الدفاع-العربية/الدول-1238810/الإرهاب/. Hämtad: 3 okt. 2023.

Anadolu. 'مذكرة التفاهم التركية-الليبية للتعاون الأمني والعسكري تدخل حيز التنفيذ' (*Det libysk-turkiska samförståndsavtalet om säkerhets- och militärsamarbete träder i kraft*).

26 december 2019, aa.com.tr/ar/-الأمني-التعاون-الليبية-التفاهم-التركية-والعسكري-تدخل-حيز-التنفيذ/1684204/. Hämtad: 3 oktober 2023.

Aradi, Gloria. 'Turkish company Karpowership restores electricity to Guinea-Bissau capital'. *BBC News*. 19 oktober 2022. <https://www.bbc.com/news/world-africa-67154067>. Hämtad: 10 november 2023.

Are, Jesupemi. 'Defence contract: Drones, helicopters from Turkey to arrive Nigeria soon, says ambassador'. *The Cable*. 29 oktober 2022.

<https://www.thecable.ng/defence-contract-drones-helicopters-from-turkey-to-arrive-nigeria-soon-says-ambassador>. Hämtad: 5 mars 2023.

Armstrong, Hannah. 'Turkey in the Sahel'. *International Crisis Group*. 27 juli 2021.

<https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/turkey-sahel>. Hämtad: 8 november 2023.

Augé, Benjamin. 'The 2016 Failed Coup in Turkey: What Is the Impact on Turkish-African Relations?'. Notes de l'Ifri. *IFRI*. Juni 2018.

Ayyash, Abdelrahman. 'The Turkish Future of Egypt's Muslim Brotherhood'. *Century International*. 17 augusti 2020. <https://tcf.org/content/report/turkish-future-egypts-muslim-brotherhood>. Hämtad: 14 november 2023.

Baser, Bahar och Ozturk, Ahmet Erdi. 'Positive and Negative Diaspora Governance in Context: From Public Diplomacy to Transnational Authoritarianism'. *Middle East Critique*. Vol. 29 Nr. 3, 2020, 319-334.

Başkanlığı, İletişim. 'Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Türk ekonomisini yatırım, üretim, ihracat ve istihdam sütunları üzerinde yükseltmek için yurt içinde ve yurt dışında gayret gösteriyoruz"' (*President Erdoğan: "Vi strävar både hemma och utomlands efter att stärka den turkiska ekonomins fyra pelare: investeringar, produktion, export och sysselsättning."*). 23 oktober 2021.

<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turk-ekonomisini-yatirim-uretim-ihracat-ve-istihdam-sutunlari-uzerinde-yukseltmek-icin-yurt-icinde-ve-yurt-disinda-gayret-gosteriyoruz>. Hämtad: 13 november 2023.

Baykar. *Bayraktar TB2*. Baykar Tech. 2023.

<https://www.baykartech.com/en/uav/bayraktar-tb2/>. Hämtad 11 december 2023.

Bearak, Max, Kelly, Meg och Sohyun Lee, Joyce. 'How Ethiopia used a Turkish drone in a strike that killed nearly 60 civilians'. *The Washington Post*. 7 februari 2022.

<https://www.washingtonpost.com/world/interactive/2022/ethiopia-tigray-dedebit-drone-strike/>. Hämtad: 11 december 2023.

Bekdil, Burak Ege. 'TAI inks helicopter, trainer aircraft deals with African nations'. *Defense News*. 27 juli 2022.

<https://www.defensenews.com/industry/2022/07/27/tai-inks-helicopter-trainer-aircraft-deals-with-african-nations/>. Hämtad: 3 mars 2023.

Bekdil, Burak Ege. 'TAI to deliver Hurkus-C combat aircraft to Niger, Chad'. *Defense News*. 28 oktober 2022. <https://www.defensenews.com/industry/2022/10/28/tai-to-deliver-hurkus-c-combat-aircraft-to-niger-chad/>. Hämtad: 3 mars 2023.

- Belamri, Samira. 'الجزائر 'متفاجئة' من تصريحات أردوغان' ('Algeriet är "förvånat" över Erdoğan's uttalanden'). *Ech-Chorouk*. 1 februari 2020. <https://www.echoroukonline.com/الجزائر-متفاجئة-من-تصريحات-أردوغان/>. 6 november 2023.
- Bennour, Mounir. 'À la fin 2020, la Tunisie renforcera ses défenses avec les drones turcs "Anka"'. *Anadolu*. 24 december 2020. <https://www.aa.com.tr/fr/afrique/%C3%A0-la-fin-2020-la-tunisie-renforcera-ses-d%C3%A9fenses-avec-les-drones-turcs-anka/2087689>. Hämtad: 7 december 2023.
- Beyaz, Zafer Fatih. 'Turkey provides commando training to Somali soldiers'. *Anadolu*. 6 januari 2021. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkey-provides-commando-training-to-somali-soldiers/2099383>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Bisht, Inder Singh. 'Turkey Delivers Six Bayraktar Drones to Niger'. *The Defense Post*. 1 juni 2022. <https://www.thedefensepost.com/2022/06/01/turkey-bayraktar-drones-niger/>. Hämtad: 1 september 2023.
- Blandy, Fran. 'In Kenya, Mystery And Silence Over Gulen Abduction'. *AFP/Barron's*. 8 juni 2021. <https://www.barrons.com/news/in-kenya-mystery-and-silence-over-gulen-abduction-01623129313>.
- Bonnier, Evelina och Hedenskog, Jakob. *The United States and Russia in Africa: A Survey of US and Russian Political, Economic, and Military-Security Relations with Africa*. (FOI-R--5039--SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). 2020.
- Borsari, Federico. 'Turkey's drone diplomacy: Lessons for Europe'. *European Council on Foreign Relations*. 31 januari 2022. <https://ecfr.eu/article/turkeys-drone-diplomacy-lessons-for-europe>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Buccianti, Alexandra. 'Turkish soap operas in the Arab world: social liberation or cultural alienation?'. *Arab Media & Society*. 30 mars 2010. <https://www.arabmediasociety.com/turkish-soap-operas-in-the-arab-world-social-liberation-or-cultural-alienation>. Hämtad: 21 november 2023.
- Cagaptay, Soner och Outzen, Rich. 'Drones and Resets. The New Era of Turkish Foreign Policy'. *Baku dialogues*. Vol. 5, nr. 4, sommaren 2022: 58–9.
- Cannon, Brandon. 'Turkey's military strategy in Africa'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyric och Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*. 1:a uppl., Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 2021:127–43.
- Çetiner, Yusuf. 'Angola Purchases Aksungur Armed Drones From Turkey'. *Overt Defense*. 27 mars 2023. <https://www.overtdefense.com/2023/03/27/angola-purchases-aksungur-armed-drones-from-turkey/>. Hämtad: 7 december 2023.
- Çevik, Senem B. 'The voice of the voiceless': Turkey's public diplomacy in Africa', i Tepeciklioğlu, Elem Eyric och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*. London: Routledge. 1 uppl. 2021.
- Çiftçi, Dilan, Akyel, Yusuf och Özejder, İbrahim. 'Public Broadcasting in The Turkish World Culture: Case of TRT Avaz'. *bilig*, våren 2021, nr. 97.
- Combined Maritime Forces (CMF). *CTF 151: Counter-piracy*. Inget datum. <https://combinedmaritimeforces.com/ctf-151-counter-piracy/>. Hämtad: 3 mars 2023.

- Daily News. 'Guinea-Bissau capital in darkness after power cut'. *Daily News*. 18 oktober, 2023. <https://dailynews.co.tz/guinea-bissau-capital-in-darkness-after-power-cut>. Hämtad: 10 november 2023.
- Daily Sabah. 'S. Africa open for co-op with Turkish defense industry'. *Daily Sabah*. 26 september 2022. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/s-africa-open-for-co-op-with-turkish-defense-industry>. Hämtad: 10 september 2023.
- Daily Sabah. 'Somali commandos complete military training in Turkey'. *Daily Sabah*. 9 mars 2021. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/somali-commandos-complete-military-training-in-turkey>. Hämtad: 5 december 2023.
- Daily Sabah. 'Somalia, Turkey mull exploring Mogadishu's hydrocarbon prospects'. *Daily Sabah*. 5 juli 2022. <https://www.dailysabah.com/business/energy/somalia-turkey-mull-exploring-mogadishu-hydrocarbon-prospects>. Hämtad: 6 oktober 2022.
- Daily Sabah. 'Turkey to remain on Sudan's Suakin Island for civilian purposes'. *Daily Sabah*. 26 april 2019. <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2019/04/26/turkey-to-remain-on-sudans-suakin-island-for-civilian-purposes>. Hämtad 8 juni 2023.
- Daily Sabah. 'Turkish exports in defense and aviation industry double in past five years'. *Daily Sabah*. 4 januari 2017. <https://www.dailysabah.com/defense/2017/01/04/turkish-exports-in-defense-and-aviation-industry-double-in-past-five-years>. Hämtad: 6 december 2023.
- Daily Sabah. 'Turkish defense industry sets \$6B export target for 2023'. *Daily Sabah*. 8 januari 2023. <https://www.dailysabah.com/business/defense/turkish-defense-industry-sets-6b-export-target-for-2023>. Hämtad: 5 december 2023.
- Daily Sabah. 'Turkish firm sells armed drone Songar to African, Asian countries'. *Daily Sabah*. 21 juni 2022. <https://www.dailysabah.com/business/defense/turkish-firm-sells-armed-drone-songar-to-african-asian-countries>. Hämtad: 7 december 2023.
- Danforth, Nicholas och Stein, Aaron. *Turkey's New Foreign Policy: Ankara's Ambitions, Regional Responses, and Implications for the United States*. Foreign Policy Research Institute. 2023.
- Davutoğlu, Ahmet. 'Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007'. *Insight Turkey*. Vol. 10, nr. 1. 2008.
- Defence Web. 'Turkey building military uniform factory in Somalia'. *Defence Web*. 14 juni 2019. <https://www.defenceweb.co.za/joint/diplomacy-a-peace/turkey-building-military-uniform-factory-in-somalia/>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Defence Web. 'Turkey's Dearsan lays keel of first Nigerian OPV'. *Defence Web*. 29 september 2022. <https://www.defenceweb.co.za/featured/turkeys-dearsan-lays-keel-of-first-nigerian-opv/>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Defense Here. 'Turkish Defence Industry Agency announced the fairs the industry will attend in 2023'. *Defense Here*. 30 december 2022. <https://www.defensehere.com/en/turkish-defense-industry-agency-announced-the-fairs-the-industry-will-attend-in-2023>. Hämtad: 10 september 2023.
- Dipama, Samiratou och Parlar Dal, Emel. Interplay between identity and trade in Turkey-Africa relations'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyricce och Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: a new emerging power?*. First Edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. 2021.

- Diyamet. '208 sister cities in 93 countries'. *Diyamet*. 6 februari 2017.
<https://www.diyamet.gov.tr/en-US/Content/PrintDetail/9978>. Hämtad:
 15 november, 2023.
- Dogru, Alaaddin. 'Oil-rich Chad invites Turkish companies'. *Andalou Agency*.
 19 december 2017. <https://www.aa.com.tr/en/africa/oil-rich-chad-invites-turkish-companies/1017591>. Hämtad: 6 oktober 2023.
- Donelli, Federico. 'Being "Southern" without Being of the Global South: The Strange Case of Turkey South-South Cooperation in Africa'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyryce och Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: a new emerging power?*. First Edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. 2021.
- Donelli, Federico. 'The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-state Lobby'. *Israel journal of Foreign Affairs*. Juli 2019, vol. 13, nr. 1.
- Donelli, Frederico. *Turkey in Africa: Turkey's Strategic Involvement in Sub-Saharan Africa*. London: I. B. Tauris. 2021.
- Dumo, Dennis. 'Sudan and rebel group sign agreement on separation of religion and state'. *Reuters*, 28 mars 2021.
<https://www.reuters.com/article/idUSKBN2BK0DS/>. Hämtad: 10 december 2023.
- Embassy of the Republic of Niger in Copenhagen. *Inauguration of the renovated and modernized Diiori Hamani International Airport*. 2017.
<https://niger.dk/inauguration-of-renovated-and-modernized-the-diiori-hamani-international-airport/>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Englund, Johan och Neuman Bergenwall, Samuel. *När de asiatiska stormakterna tar plats - Vilka avtryck gör Kina och Indien i Afrika?* (FOI-R--4986—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). November 2020.
- Eren, Abdullah. 'Common future and gain in Turkey-Africa ties: Turkey Scholarships'. *Daily Sabah*. 18 december 202. <https://www.dailysabah.com/opinion/opened/common-future-and-gain-in-turkey-africa-ties-turkey-scholarships>. 2 november 2023.
- Ergocun, Gokhan och Aydogan, Merve. 'African absence at UN Security Council is 'great injustice,' says Turkish president'. *Anadolu*. 18 december 2021.
<https://www.aa.com.tr/en/politics/african-absence-at-un-security-council-is-great-injustice-says-turkish-president/2450859>. Hämtad: 6 november 2023.
- Ergocun, Gokhan, Abdu, Sadik Kedir och Sahin, Tuba. 'Turkey-Africa Partnership Summit adopts joint declaration'. *Anadolu*. 18 december 2021.
<https://www.aa.com.tr/en/africa/turkey-africa-partnership-summit-adopts-joint-declaration/2451160>. Hämtad: 7 december 2023.
- Erşen. Emre och Çelikpala, Mitat. 'Turkey and the changing energy geopolitics of Eurasia'. *Energy Policy*. Nr. 128, 2019.
- Eurostat. 'Africa-EU trade in goods: €4 billion surplus'. *Eurostat*. 17 februari 2022. Africa-EU trade in goods: €4 billion surplus - Products Eurostat News - Eurostat (europa.eu). Hämtad: 12 december 2023.
- Favori Airports. *Somalia Aden Abdulle International Airport*. Inget datum.
<https://www.favoriairports.com/en/airports/aden-abdulle-international-airport>. Hämtad: 3 oktober 2023.

- Fofana, Umaru. 'Sierra Leone hit by power cuts after Turkish power ship switches off supply'. *Reuters*. 8 september 2023. <https://www.reuters.com/world/africa/sierra-leone-hit-by-power-cuts-after-turkish-power-ship-switches-off-supply-2023-09-08/>. Hämtad: 10 november 2023.
- Form İnşaat. 'Magic Mosque Koutiala'. *Form İnşaat*. Inget datum, <https://formconstruction.com.tr/en/portfolio-item/koutiala-buyu-camii>. Hämtad: 15 november 2023.
- Franska utrikesministeriet. 'French diplomacy in Africa: Global issues.' Inget datum. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/africa/french-diplomacy-in-africa-global-issues/>. Hämtad: 13 juni 2023.
- Förenta Nationerna. 'Letter dated 29 November 2019 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council.' S/2019/914. 9 december 2019. <https://undocs.org/en/S/2019/914>.
- Förenta Nationerna. 'Letter dated 29 November 2019 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council.' S/2019/914. 9 December 2019
- Gambiana. 'New army chief takes over command of GAF'. *Gambiana*. 21 mars 2020. <https://gambiana.com/new-army-chief-takes-over-command-of-gfa/>. Hämtad: 11 december 2023.
- Gasinska, Karolina och Bohman, Elias (2017). *Joint Force of the Group of Five. A review of multiple challenges*, FOI-R--4548--SE.
- Gasinska, Karolina och Gunnarson, Carina. *EU:s stormakter i Afrika: Frankrikes, Tysklands, Spaniens och Italiens Afrikapolitik under förändring*. (FOI-R--4836--SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Februari 2020.
- Gatopoulos, Alex. "'Largest drone war in the world': How airpower saved Tripoli". *Al Jazeera English*. 28 maj 2020.
- Gatopoulos, Alex. "'Largest drone war in the world': How airpower saved Tripoli", Al Jazeera English. 28 maj 2020. <https://www.aljazeera.com/news/2020/5/28/largest-drone-war-in-the-world-how-airpower-saved-tripoli>. Hämtad: 28 sept. 2023
- Gbadamosi, Nosmot. 'Turkey's Newest African Ally'. *Foreign Policy*. 8 juni 2022. <https://foreignpolicy.com/2022/06/08/turkey-niger-arms-drone-sale-counterterrorism-sahel/>. Hämtad: 1 september 2023.
- Gingeras, Ryan. 'Testing the Trajectory of Turkish Militarism'. *War on the Rocks*. 2 oktober 2023. <https://warontherocks.com/2023/10/testing-the-trajectory-of-turkish-militarism>. Hämtad: 2 oktober 2023.
- Goka, Bulent. 'Reflections on Turkish Foreign Policy under Davutoglu: From Status Quo to a 'New' Grand Strategy?'. *Journal of Global Faultlines*. Vol. 2, nr. 2. Januari 2015.
- Gurini, Ferhat. 'Turkey's Unpromising Defense Industry'. *Carnegie Endowment for International Peace*. 9 oktober 2020. <https://carnegieendowment.org/sada/82936>. Hämtad: 6 december 2023.
- Hairsine, Kate och Ünveren, Burak. 'Turkey deepens its defense diplomacy in Africa'. *Deutsche Welle*. 28 oktober 2022. <https://www.dw.com/en/turkey-deepens-its-defense-diplomacy-in-africa/a-63586344>. Hämtad: 3 mars 2023.

- Hamit, Dilara. 'Turkey inaugurates largest mosque in Djibouti (aa.com.tr)'. *Anadolu*. 30 november 2019. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkey-inaugurates-largest-mosque-in-djibouti/1659573>. Hämtad: 5 oktober 2023.
- Hazar, Numan och Tepeciklioğlu, Elem Eyricce. 'Turkey–Africa relations: A retrospective analysis'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyricce och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*. New York: Routledge, 1:a uppl., 2021.
- Herschelman, Kerry. 'Turkey to train a third of Somali army'. *Janes*. 6 augusti 2020. <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/turkey-to-train-a-third-of-somali-army>. Hämtad: 3 mars 2020.
- Hürriyet Daily News. 'Chad receives new aircraft, UAVs from Türkiye'. *Hürriyet Daily News*. 15 juli 2023. <https://www.hurriyetdailynews.com/chad-receives-new-aircraft-uavs-from-turkiye-184720>. Hämtad: 7 december 2023.
- Hürriyet Daily News. 'Turkey, Chad vow to 'stand together' against terrorism'. *Hürriyet Daily News*. 27 december, 2017. <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-chad-vow-to-stand-together-against-terrorism-124804>. Hämtad: 20 november 2023.
- Ilhan, Lokman och Demirci, Zuhul. '1 of 3 Somalian troops to be trained by Turkey: Envoy'. *Anadolu*. 4 augusti 2020. <https://www.aa.com.tr/en/africa/1-of-3-somalian-troops-to-be-trained-by-turkey-envoy/1931275#>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Indian Council of World Affairs. 'Address by Hon'ble Dr. S. Jaishankar, External Affairs Minister, Government of India at the Book Launch of 'India-Africa Relations: Changing Horizons'. Indian Council of World Affairs. 17 May 2022. https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=2&ls_id=7373&lid=4966. Hämtad: 15 juni 2023.
- ISS African Futures. 'North Africa'. *ISS African Futures*. 13 december 2023. <https://futures.issafrica.org/geographic/regions/north-africa/>. Hämtad: 14 december 2023.
- ISS African Futures. 'Sub-Saharan Africa'. *ISS African Futures*. 13 december 2023. <https://futures.issafrica.org/geographic/regions/sub-saharan-africa/>. Hämtad: 14 december 2023.
- Jabassini, Abdullah al- och Badi, Emadeddin. 'The making of rivals and strange bedfellows: Patterns of Turkish and Russian security assistance in the Syrian and Libyan civil wars'. *Mediterranean Politics*. 24 feb. 2023. <https://doi.org/10.1080/13629395.2023.2183663>. Hämtad: 15 december 2023.
- Japanska utrikesministeriet. *Embassies, Consulates and Permanent Missions: Africa*. 6 april 2023. https://www.mofa.go.jp/about/emb_cons/over/africa.html. Hämtad: 15 juni 2023.
- Joseph, Charles. 'Les drones militaires, port d'entrée de la puissance turque en Afrique'. *Institut de recherche stratégique de l'Ecole militaire (IRSEM)*. Note de recherche nr. 133. 21 december. 2022: 8.
- Karaoğuz, Emrah och Gürbüz, Emre Selman. 'The political economy of Turkey—Africa relations'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyricce & Tepeciklioğlu, Ali Onur (red.). *Turkey in Africa: a new emerging power?*. First Edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. 2021, 93.

- Karpowership. *About us*. Inget datum. <https://www.karpowership.com/about>. Hämtad: 6 oktober 2023.
- Karpowership. *Projects*. Inget datum. <https://www.karpowership.com>. Hämtad: 10 november 2023.
- Kasapoglu, Can. 'Turkey's 'African Eagle' Trains Turkish-Speaking Troops in Somalia: Where Next?'. *Terrorism Monitor*. Vol. XVIII, Nr. 21. 20 november 2020.
- Kenez, Levent. 'Turkey cements military ties with Somalia, has already trained one-third of its army'. *Nordic Monitor*. 30 augusti 2022. <https://nordicmonitor.com/2022/08/turkey-cements-military-ties-with-somalia-already-trained-one-third-of-the-army/>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Kessous, Mustapha. 'Le dialogue inédit entre Emmanuel Macron et les « petits-enfants » de la guerre d'Algérie'. *Le Monde*. 2 oktober 2021. https://www.lemonde.fr/politique/article/2021/10/02/vous-etes-une-projection-de-la-france-emmanuel-macron-s-adresse-aux-petits-enfants-de-la-guerre-d-algerie_6096830_823448.html. Hämtad: 6 oktober 2021.
- Kitio, Alexe Fridolin Kenfack. 'The Rising Security Cooperation of Turkey In Africa: An Assessment From The Military Perspective'. *Journal of Rising Powers and Global Governance*. Vol. 1, Nr. 2. 2020.
- Koru, Selim. 'The Institutional Structure of "New Turkey"'. Foreign Policy Research Institute (FPRI). Februari, 2021, 31-5. fpri.org/article/2021/02/the-institutional-structure-of-new-turkey. Hämtad: 4 mars 2021.
- Kucukgocmen, Ali och Abdelaziz, Khalid. 'Turkey to restore Sudanese Red Sea port and build naval dock'. *Reuters*. 26 december 2017. <https://www.reuters.com/article/us-turkey-sudan-port/turkey-to-restore-sudanese-red-sea-port-and-build-naval-dock-idUSKBN1EK0ZC>. Hämtad: 8 juni 2023.
- Kutlugun, Satuk Bugra. 'Suspected FETO bankroller returned to Turkey from Sudan'. *Anadolu*. 27 november 2017. <https://www.aa.com.tr/en/africa/suspected-feto-bankroller-returned-to-turkey-from-sudan/980800>. Hämtad: 20 november 2023.
- Le Figaro/AFP. 'Guerre d'Algérie : Macron récuse toute «repentance» et appelle à regarder le passé «avec courage»'. *Le Figaro*. 28 augusti 2022. <https://www.lefigaro.fr/international/guerre-d-algerie-macron-recuse-toute-repentance-et-appelle-a-regarder-le-passe-avec-courage-20220826>. Hämtad: 8 november 2023.
- Le Point. 'Algérie, Mauritanie, Sénégal, Mali : Erdogan à l'offensive'. *Le Point*. 2 mars 2018. https://www.lepoint.fr/economie/algerie-mauritanie-senegal-mali-erdogan-a-l-offensive-02-03-2018-2199055_28.php#11. Hämtad: 15 juni 2023.
- Lebovich, Andrew och van Heukelingen, Nienke. *Unravelling Turkish involvement Policy Brief in the Sahel*. Clingendael Policy Brief. Juli 2023. https://www.clingendael.org/sites/default/files/2023-07/Policy_brief_Unravelling_Turkish_involvement_in_the_Sahel.pdf. Hämtad: 8 februari 2024.
- Limak. *Building an international and regional aviation hub in Senegal*. Inget datum. <https://www.limak.com.tr/sectors/infrastructure-investments/infrastructure-projects/senegal-dakar-blaise-diagne-international-airport>. Hämtad: 5 oktober 2023.

- Lindén, Karolina. *Russia's relationship with Africa: Small, military-oriented and with destabilising effects*. (FOI Memo 8090). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Januari 2023.
- Lindvall, Fredrik och Forssman, David. *Internationella insatser i Libyen 2011* (FOI-R--3447--SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). 21 juni, 2012.
- Lowyinstitutet. 'Global Diplomacy Index: 2021 Country Ranking'. 2021. https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org/country_rank.html. Hämtad: 15 juni 2023.
- Luke, David (red.). *How Africa Trades*. London: LSE Press, 2003.
- Lund, Aron. *Hela havet stormar: Gränstvister, nationalism och energipolitik i östra Medelhavet* (FOI Memo 7438). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). December 2020.
- Lund, Aron. *EU-insats på drift? Operation Irini, Medelhavsmigrationen och Libyenkonflikten* (FOI Memo 8061). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). December 2022.
- Lund, Aron. *The Turkish Intervention in Libya*. (FOI-R--5207--SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). 2022.
- Maher, Abdessamad. 'سامح شكري: منع الهاربين ووقفهم من التليفزيون خطوة إيجابية من تركيا' ('Sameh Shukri: Att förbjuda rymlingarna och stoppa dem från [att sända] television är ett positivt steg av Turkiet'). *al Ahram*. 3 juli 2021. <https://gate.ahram.org.eg/News/2845747.aspx>. Hämtad: 8 februari 2023.
- Manuel, Rojoef. 'Nigeria, Chad to Receive Turkish Attack Helicopters and Trainer Aircraft'. *The Defence Post*. 1 augusti 2022. <https://www.thedefensepost.com/2022/08/01/nigeria-chad-turkish-helicopter/>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Marcou, Jean. 'La Turquie, une nouvelle puissance africaine'. *Orient XXI*. 18 januari 2022. orientxxi.info/magazine/la-turquie-une-nouvellepuissance-africaine,5291. Hämtad: 19 januari 2022.
- Marcou, Jean. 'La Turquie, une nouvelle puissance africaine'. *Orient XXI*. 18 januari 2022. orientxxi.info/magazine/la-turquie-une-nouvellepuissance-africaine,5291. Hämtad: 13 juni 2023.
- Marks, Simon. 'Evidence from civilian bombing in Ethiopia points to Turkish drone'. *Politico*. 25 januari 2022. <https://www.politico.eu/article/evidence-civilian-bombing-ethiopia-turkish-drone/>. Hämtad: 11 december 2022.
- Mashamoun, Jihad. 'Turkey and Sudan: An enduring relationship?'. *Middle East Institute*. 20 juli 2022. <https://mei.edu/publications/turkey-and-sudan-enduring-relationship>. Hämtad: 10 september 2023.
- Medet, Halil İbrahim. 'Türkiye a factor in rising anti-colonial sentiment in West Africa, says expert'. *Anadolu*. 3 augusti 2023. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkiye-a-factor-in-rising-anti-colonial-sentiment-in-west-africa-says-expert/2960801>. Hämtad: 6 november 2023.
- Mencutek, Zeynep Sahin och Baser, Bahar. 'Mobilizing Diasporas: Insights from Turkey's Attempts to Reach Turkish Citizens Abroad'. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. Vol. 20, Nr. 1. 2018, 86–105.

- Ministry of Defence, Federal Republic of Nigeria. 'Nigeria Partners Republic of Turkey on Armed Forces Clothing'. *Ministry of Defence*. 4 november 2019. <https://defence.gov.ng/2019/11/04/nigeria-partners-republic-of-turkey-on-armed-forces-clothing/>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Miriri, Duncan och Bavier, Joe. 'Insight: Africa's dream of feeding China hits hard reality'. *Reuters*. 28 juni 2022. <https://www.reuters.com/world/africa/africas-dream-feeding-china-hits-hard-reality-2022-06-28/>. Hämtad: 12 december 2023.
- Mohamed Duale. 'Turkey appoints Dr.Olgan Bekar as Somalia-Somaliland talks envoy'. *Horn Diplomat*. 30 december 2018. <https://www.horndiplomat.com/2018/12/30/turkey-appoints-olgan-bekar-as-somalia-somaliland-talks-envoy>. Hämtad: 15 juni 2023.
- Mukami, Magdalene. 'Somalia: Turkish company to manage Port of Mogadishu'. *Anadolu*. 13 oktober 2020. <https://www.aa.com.tr/en/africa/somalia-turkish-company-to-manage-port-of-mogadishu/2004042>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Niamey Airport. *About us*. Inget datum. <https://niameyairport.com/en/about-us/>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- OECD. *Development Co-operation Profiles – Türkiye*. Inget datum. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/714276e8-en/index.html?itemId=/content/component/714276e8-en>. Hämtad: 10 november 2023.
- Oirere, Shem. 'Turkish Firms Will Continue Somalia Projects Despite Militants' Attack on Mogadishu Embassy'. *Engineering News-Record*. 26 augusti 2013. <https://www.enr.com/articles/5383-turkish-firms-will-continue-somalia-projects-despite-militants-attack-on-mogadishu-embassy>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Orakçi, Serhat. The Rise of Turkey in Africa. *Al Jazeera Centre for Studies*. 9 januari 2022. <https://studies.aljazeera.net/en/analyses/rise-turkey-africa>. Hämtad: 6 oktober 2023.
- Ozer, Sarp. 'Turkey, Libya, Qatar agree to ink military deal'. *Anadolu*. 17 augusti 2020. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkey-libya-qatar-agree-to-ink-military-deal/1944893>. Hämtad: 29 september 2023.
- Palabıyık, Mustafa Serdar. 'Ottoman Empire and Africa in the age of colonial expansion: Appreciating the loyalty of African Muslims, debating colonial rupture'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyryce och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*. New York: Routledge, 1:a uppl., 2021.
- Parlar Dal, Emel och Dipama, Samiratou. *Assessing Turkey-Africa Engagements*. (APRI Policy Brief 2/2023). Berlin: APRI. 27 april 2023
- Peña, Juan. 'Argelia intenta alcanzar a Marruecos en la carrera de drones con el Aksungur'. *Atalayar*. 11 oktober 2022. <https://www.atalayar.com/en/articulo/politics/algeria-tries-catch-morocco-drone-race-aksungur/20221011173945158595.html>. Hämtad: 7 december 2023.
- Pentagon/Lead Inspector General. *East Africa Counterterrorism Operations: North and West Africa Counterterrorism Operations. Lead Inspector General Report to the United States Congress, 1 April 2020–30 June 2020*. 1 september 2020. <https://www.dodig.mil/reports.html/Article/2331453/lead-inspector-general-for-east-africa-and-north-and-west-africa-counterterrori/>. Hämtad: 4 januari 2021.

- Pew Research Center. 'Origins and Destinations of the World's Migrants, 1990–2017'. *Pew Research Center*. 28 februari, 2018.
<https://www.pewresearch.org/global/interactives/global-migrant-stocks-map>.
 Hämtad: 21 november 2023.
- Pew Research Center. 'Religious Composition by Country, 2010-2050'. *Pew Research Center*. 21 december 2022.
<https://www.pewresearch.org/religion/interactives/religious-composition-by-country-2010-2050/>.
- Pew Research Center. 'Many Countries Favor Specific Religions, Officially or Unofficially'. *Pew Research Center*. 3 oktober 2017.
<https://www.pewresearch.org/religion/2017/10/03/many-countries-favor-specific-religions-officially-or-unofficially/#:~:text=And%20there%20are%20four%20countries,official%20religion%20around%20the%20world.>
- Pickering, Jessica. 'Foreign Competition in Guinea: The Scramble for Natural Resources'. *Foreign Policy Research Institute*. 17 september 2021.
<https://www.fpri.org/article/2021/09/foreign-competition-in-guinea-the-scramble-for-natural-resources/>. Hämtad: 5 oktober 2023.
- Pinto, Teresa Nogueira. 'Turkey's strategy for Africa'. *GIS Reports Online*. 10 augusti, 2021. <https://www.gisreportsonline.com/r/turkeys-influence-in-africa/>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Plumey Bobo, Yves. "'If you leave me here, I'll die'": Turkey, hidden hell for African students'. *The Africa Report*. 21 juni 2023.
<https://www.theafricareport.com/312898/if-you-leave-me-here-ill-die-turkey-hidden-hell-for-african-students>. Hämtad: 7 februari 2024.
- Rantakokko, Jouni, Näsström, Fredrik, Woltjer, Rogier, Mårtensson, Tomas, Hagström, Martin och Foyer, Anders. *Tekniköversikt autonoma och obemannade system - Del 4: Luftstriden*. (FOI-R--5167—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, 2022.
- Reuters. 'Turkey officially designates Gulen religious group as terrorists'. *Reuters*. 31 maj, 2016. <https://www.reuters.com/article/us-turkey-gulen-idUSKCN0YM167>
 Hämtad: 20 november, 2023.
- Reuters. 'Turkish firm restores power to Bissau after part of arrears paid'. *Reuters*. 18 oktober 2023. <https://www.reuters.com/world/africa/turkish-firm-restores-power-bissau-after-part-arrears-paid-2023-10-18/>. Hämtad: 10 november 2023.
- Reuters. 'Erdogan says Somalia has invited Turkey to explore for oil in its seas: NTV'. *Reuters*. 20 januari 2020. <https://www.reuters.com/article/us-turkey-somalia-oil/erdogan-says-somalia-has-invited-turkey-to-explore-for-oil-in-its-seas-ntv-idUSKBN1ZJ1DZ/>. Hämtad: 6 oktober 2023.
- Roger, Benjamin och Yahmed, Marwane Ben. 'Exclusif – Emmanuel Macron : « Entre la France et l'Afrique, ce doit être une histoire d'amour »'. *Jeune Afrique*. 20 november 2020. <https://www.jeuneafrique.com/1076943/politique/exclusif-emmanuel-macron-entre-la-france-et-lafrique-ce-doit-etre-une-histoire-damour>. Hämtad: 8 november 2023
- Ruiz-Cabrera, Sebastián och Gürkan, Hasan. 'Effects of Turkish cultural products on its foreign policy toward Africa: Turkish TV series as an example of soft power in

- Kenya, Mozambique, and Senegal'. *Profesional de la información*. Vol. 32, nr. 2. 2023.
- Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (DEİK). *About us*. Inget datum. <https://www.deik.org.tr/deik-about-us>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Rådet för utländska ekonomiska förbindelser (DEİK). *Türkiye - Africa Business Councils*. Inget datum. <https://www.deik.org.tr/turkiye-africa-business-councils?pm=28>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Schenkkan, Nate och Linzer, Isabel. *Out of Sight, Not Out of Reach: The Global Scale and Scope of Transnational Repression*. Freedom House. Februari 2021. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-02/Complete_FH_TransnationalRepressionReport2021_rev020221.pdf. Hämtad: 17 november 2023.
- Schipani, Andres och Pitel, Laura. 'Erdogan's great game: Turkey pushes into Africa with aid, trade and soaps'. *Financial Times*. 18 januari 2021. [ft.com/content/0e3cec2abd80-499c-a6ab-e5d1a1e768cf](https://www.ft.com/content/0e3cec2abd80-499c-a6ab-e5d1a1e768cf). Hämtad: 21 oktober 2021.
- Selçuk, Orçun. 'Turkish Airlines as a source of soft power in Africa'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyryce och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*. London: Routledge., 1 uppl., 2021.
- Ships & Ports. 'Tukey's Yilport gets nod to operate Ghana's Takoradi port'. *Ships & Ports*. 16 januari 2023. <https://shipsandports.com.ng/tukeys-yilport-gets-nod-to-operate-ghanas-takoradi-port/>. Hämtad: 5 oktober 2023.
- Sierra Loaded. 'Sierra Leone And Turkey Signs Military Framework Agreement to Strengthen Bilateral Ties'. *Sierra Loaded*. 7 augusti 2022. <https://sierraloaded.sl/news/sierra-leone-turkey-military-bilateral-ties/>. Hämtad: 3 mars 2023.
- SIPRI. *Regional Coverage*. December, 2023. <https://www.sipri.org/databases/regional-coverage>. Hämtad: 7 December 2023.
- SIPRI. *SIPRI Arms Transfers Database, Trade registers 2003-2022*. <https://www.sipri.org/databases/armstransfers>. Hämtad: 3 april 2023.
- Sıradağ, Abdurrahim. 'Turkey-Africa alliance: Evolving patterns in security relations'. *African Security review*. Vol. 27 Nr. 3, 2018.
- Smith, David. 'Turkish Airlines starts commercial flights to Somalia'. *The Guardian*. 6 mars 2012. <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/06/turkish-airlines-flights-somalia-mogadishu>. Hämtad: 21 november 2023.
- Somali Guardian. 'Somalia's defense minister denies Turkish drones are part of anti-Al-Shabaab offensive'. *Somali Guardian*. 25 december 2022. <https://somaliguardian.com/news/somalia-news/somalias-defense-minister-denies-turkish-drones-are-part-of-anti-al-shabaab-offensive/>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Tabak, Seda. 'TUSKON tarih oldu' ('TUSKON är historia'). *Sabah*. 24 juli, 2016. <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/07/24/tuskon-tarih-oldu>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- TABEF. *Past Forums*. Inget datum. tabef.org/about-past-forums.html. Hämtad: 30 augusti 2023.

- Takpiny, Benjamin. 'Türkiye donates over 70,000 military uniforms to South Sudan'. *Anadolu*. 16 februari 2023. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkiye-donates-over-70-000-military-uniforms-to-south-sudan/2822368#>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Tanchum, Michaël. 'The Niger Coup and Turkey's Military Industrial Complex in Africa'. *The Turkey Analyst*. 23 augusti 2023. <https://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/712-the-niger-coup-and-turkey%E2%80%99s-military-industrial-complex-in-africa.html>. Hämtad: 5 oktober 2023.
- Tanchum, Michaël. *Turkey's Maghreb–West Africa Economic Architecture: Challenges and Opportunities for the European Union*. Centre For Applied Turkey Studies (Cats). Working Paper nr. 03. Juni 2021.
- Tavsan, Sinan. 'Turkey's scramble for Africa is reinforced by soft power'. *Nikkei*. 19 december 2021. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Turkey-s-scramble-for-Africa-is-reinforced-by-soft-power>. Hämtad: 2 november 2023.
- Tepeciklioğlu, Elem Eyricce, Vreÿ, Francois och Baser. 'Introduction Turkey and Africa: Motivations, Challenges and Future Prospects'. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 2023, 2.
- Tepeciklioğlu, Elem Eyricce. 'Turkey's religious diplomacy in Africa'. I Tepeciklioğlu, Elem Eyricce och Tepeciklioğlu, Ali Onur. *Turkey in Africa: A New Emerging Power?*, London: Routledge, 2021, 201.
- Tepeciklioğlu, Elem Eyricce. 'Economic relations between turkey and Africa: challenges and prospects'. *Journal of Sustainable Development Law and Policy (The)*. Vol. 8, Nr. 1. 2017.
- The Economist. 'Turkey is making a big diplomatic and corporate push into Africa'. *The Economist*. 23 april 2022:5. <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2022/04/23/turkey-is-making-a-big-diplomatic-and-corporate-push-into-africa>. Hämtad: 10 september 2023.
- The Gambia Armed Forces, facebookinlägg, 9 april 2021, 11:54 AM. https://m.facebook.com/1811202405856290/posts/the-gambia-armed-forces-benefits-from-a-three-month-turkish-language-course-the-/2536053520037838/?_rdr. Hämtad: 11 december 2023.
- TİKA. 'Sultanate of Agadez Revives Legacy of Ottoman Empire with the Support of TİKA'. *TİKA*. 28 september 2018. https://www.tika.gov.tr/en/news/sultanate_of_agadez_revives_legacy_of_ottoman_empire_with_the_support_of_tika-47563. 15 november 2023.
- TİKA. *About us*. Inget datum. https://www.tika.gov.tr/en/page/about_us-14650. Hämtad: 6 oktober 2023.
- TRT Afrika. 'TRT Afrika: Türkiye's public broadcaster launches Africa service'. *TRT Afrika*. 31 mars 2023. <https://www.trtafrika.com/africa/trt-afrika-turkiyes-public-broadcaster-launches-africa-service-12556847> Hämtad: 3 november 2023
- TRT World. 'Erdogan: Turkish exporters aim to double annual trade with Africa to \$50B'. *TRT World*. Inget datum. <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-turkish-exporters-aim-to-double-annual-trade-with-africa-to-50b-50978>. Hämtad: 3 oktober 2023.

- Turkiska handelsministeriet. *Bilateral Relations*. Inget datum. <http://tabef.org/bilateral-relations.html>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Turkiska handelsministeriet. *Free Trade Agreements*. Inget datum. <https://www.trade.gov.tr/free-trade-agreements>. Hämtad: 4 maj 2023.
- Turkiska handelsministeriet. *Past Forums*. Inget datum. <http://tabef.org/about-past-forums.html>. Hämtad: 12 oktober 2023.
- Turkiska försvarsministeriet. *The Offices of Military Attaches In Abroad*. 16 februari 2022. <https://www.msb.gov.tr/SavunmaGuvencik/icerik/the-offices-of-the-military-attaches-in-abroad>. Hämtad: 10 september 2023.
- Turkiska presidentämbetet. 'Our Motto 'the World is Bigger than Five' is the Biggest-Ever Rise against Global Injustice'. 10 januari 2018. <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/89052/our-motto-the-world-is-bigger-than-five-is-the-biggest-ever-rise-against-global-injustice>. Hämtad: 12 september 2023.
- Turkiska presidentämbetet. 'We will increase our trade volume with African countries to \$50 billion'. 26 januari 2020. <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/116415/-we-will-increase-our-trade-volume-with-african-countries-to-50-billion->. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Turkiska presidentämbetets kommunikationsdirektorat. 'President Erdoğan voices his belief that Niger will maintain its close cooperation in fight against FETO'. 28 november 2021. <https://www.iletisim.gov.tr/English/haberler/detay/president-erdogan-voices-his-belief-that-niger-will-maintain-its-close-cooperation-in-fight-against-feto>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Turkiska utrikesministeriet. *Türkiye and the African Union*. Inget datum. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-and-the-african-union.en.mfa>. Hämtad: 12 september 2023.
- Turkiska utrikesministeriet. *Relations between Türkiye and Ethiopia*. Inget datum. <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-ethiopia.en.mfa>. Hämtad: 5 oktober 2023.
- Turkiska utrikesministeriet. *Turkey Partnership Joint Implementation Report, 2015–2017*. 12 februari 2018. https://www.mfa.gov.tr/african-union---turkey-partnership-joint-implementation-report_-2015-2017_-12-february-2018_en.en.mfa. Hämtad: 4 maj 2023.
- Turkiska utrikesministeriet. *Turkey-Africa: Solidarity and Partnership*. Inget datum. https://www.mfa.gov.tr/turkey_africa_-solidarity-and-partnership.en.mfa. Hämtad: 13 juni 2023.
- Turkiska utrikesministeriet. *Türkiye-Africa Relations*. Inget datum. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-africa-relations.en.mfa>. Hämtad: 13 juni 2023.
- Turkiska utrikesministeriet. *IV. Türkiye's International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations*. Inget datum. https://www.mfa.gov.tr/iv_-european-security-and-defence-identity_policy_-esdi_p_.en.mfa. Hämtad: 2 oktober 2023
- Türkiye - Africa Business and Economy Forum (Tabef). *IV. TÜRKİYE - AFRICA BUSINESS AND ECONOMIC FORUM*. Inget datum. Tabef.org. Hämtad: 5 december 2023.

- Tüyoğlu, Yavuz. *Turkish Development Assistance as a Foreign Policy Tool and Its Discordant Locations*. Centre For Applied Turkey Studies (CATS), Working Paper Nr. 2. April, 2021, 4.
- UNESCO. *Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all* [Elektronisk resurs]. 2020.
- United Nations Peacekeeping. *Troop and police contributors*. Inget datum. <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>. Hämtad: 5 februari 2023.
- UNROCA. *Turkey*. December 2023. <https://www.unroca.org/>. Hämtad: 7 december 2023.
- USA:s utrikesdepartement. *2021 Investment Climate Statements: Ethiopia*. Inget datum. <https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/ethiopia/>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- Vinet Caroline. 'Algérie : peut-on vraiment comparer la colonisation française à l'occupation ottomane ?'. *La Croix*. 5 oktober 2021. <https://www.la-croix.com/Monde/Algerie-peut-vraiment-comparer-colonisation-francaise-l'occupation-ottomane-2021-10-05-1201178982>. 6 november 2023.
- VOA News. 'Turkey's Leader Denies Plans for Naval Base in Sudan'. *VOA News*. 28 december 2017. <https://www.voanews.com/a/turkey-leader-denies-plans-for-naval-base-in-sudan/4182469.html>. Hämtad: 8 juni 2023.
- Vreÿ, Francois och Blaine, Mark. 'Exploring the Maritime Nexus in Turkey's African Agenda'. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 2023: 10.
- Waruru, Maina. 'Scholarships attracting African students to Turkey'. *The PIE News*. 16 januari. 2023. <https://thepienews.com/news/turkey-african-student-numbers-grow>. 2 november 2023.
- Wehrey, Frederic. *The Burning Shores: Inside the Battle for the New Libya*. New York: Farar, Strauss, and Giroux. 2018.
- Wezeman, Pieter D., Gadon, Justine och Wezeman, Siemon T. *Trends in International Arms Transfers, 2022*. Stockholm: Stockholm Peace Research Institute. SIPRI Fact Sheet, mars 2023.
- World Integrated Trade Solutions. *Sub-Saharan Africa Product Export Product Share to Turkey in % 2021-2021*. Inget datum. <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/SSF/StartYear/2021/EndYear/2021/TradeFlow/Export/Indicator/XPRT-PRDCT-SHR/Partner/TUR/Product/all-groups>. Hämtad: 3 oktober 2023.
- World Integrated Trade Solutions. *Sub-Saharan Africa Trade*. Inget datum. <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot/en/SSF>. Hämtad: 5 december 2023.
- Yahya, Ebubekir. 'What makes Türkiye's universities a magnet for African students'. *TRT Afrika*. 4 juli 2023. <https://www.trtafrika.com/insight/what-makes-turkiyes-universities-a-magnet-for-african-students-12288730>. Hämtad: 2 november 2023.
- Yalçinkaya, Haldun, Hatipoglu, Emre, Açar, Dilaver Arıkan och Çelikpala, Mitat. 'Turkish Efforts in Peacekeeping and the Introduction of the TUBAKOV Dataset: An Exploratory Analysis'. *International Peacekeeping*. Vol.25, Nr.4. 2018, 475–96.

- Yaşar, Nebahat Tanrıverdi. 'Unpacking Turkey's Security Footprint in Africa'. *SWP Comment*. Nr 42. Juni 2022.
- Yigit, Ahu. 'Turkish Drama in the Middle East: Secularism and Cultural Influence'. *Iemed Mediterranean Yearbook 2013*. European Institute of the Mediterreanean. <https://www.iemed.org/publication/turkish-drama-in-the-middle-east-secularism-and-cultural-influence>. Hämtad: 21 november 2023.
- Yıldırım, Göksel. 'Turkish drone manufacturer's CEO awarded state medal in Burkina Faso'. *Anadolu*. 27 april 2023. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkish-drone-manufacturer-s-ceo-awarded-state-medal-in-burkina-faso/2881534>. Hämtad: 5 december 2023.
- Yıldırım, Göksel. 'Silahlı drone Songar yerli roketleri ateşledi' ('Den beväpnade drönaren Songar avfyra de inhemska raketer'). *Anadolu*. 19 mars 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/silahli-drone-songar-yerli-roketleri-atesledi/2539918>. Hämtad: 3 mars 2023.
- Yıldırım, Özcan. 'Turkey's Maarif Foundation educating over 17,000 students in Africa'. *Anadolu*. 18 oktober 2021. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkey-s-maarif-foundation-educating-over-17-000-students-in-africa/2395480>. Hämtad: 3 november 2023.
- Yunus Emre Institute,. 'Yunus Emre Institute'. *Yunus Emre Institute*. Inget datum. <https://www.yee.org.tr/en/corporate/yunus-emre-institute>. Hämtad: 2 november 2023.
- Yunus Emre Institute. 'Turkish teaching center for Cap Manuel military base'. *Yunus Emre Institute*. 4 december 2018. <https://www.yee.org.tr/en/news/turkish-teaching-center-cap-manuel-military-base>. 3 november 2023.
- Özberk, Tayfun. 'Niger becomes first foreign customer of Turkey's Hurkus aircraft'. *Defense News*. 19 november 2021. <https://www.defensenews.com/air/2021/11/19/niger-becomes-first-foreign-customer-of-turkeys-hurkus-aircraft/>. Hämtad: 7 december 2023.
- Özkan, Mehmet och Kanté, Aissatou. 'West Africa and Turkey forge new security relations'. *Institute for Security Studies*. 31 mars 2022. <https://issafrica.org/iss-today/west-africa-and-turkey-forge-new-security-relations>. Hämtad: 8 juni 2023.
- Özkan, Mehmet och Orakçı, Serhat. 'Deciphering Turkey–Africa Summits: Scope, Content and Results'. *Africa Review*. Nr. 14. 2022.

Appendix

a) Källor för tabell 3.1: Vissa staters diplomatiska representation i Afrika

Kina	51 ambassader (2020). ³²⁵
Förenta staterna	49 ambassader (2020). ³²⁶
Indien	49 ambassader (2022). ³²⁷
Frankrike	47 ambassader (2023). ³²⁸
Tyskland	46 ambassader (2020). ³²⁹
Turkiet	42 ambassader (2023). ³³⁰
Ryssland	40 ambassader (2020). ³³¹
Japan	37 ambassader (2023). ³³²
Spanien	28 ambassader (2020). ³³³
Italien	23 ambassader (2020). ³³⁴
Sverige	19 ambassader (2023). ³³⁵

³²⁵ Johan Englund och Samuel Neuman Bergenwall, *När de asiatiska stormakterna tar plats - Vilka avtryck gör Kina och Indien i Afrika?* (FOI-R--4986--SE), nov. 2020, s. 31.

³²⁶ Evelina Bonnier och Jakob Hedenskog, *The United States and Russia in Africa: A Survey of US and Russian Political, Economic, and Military-Security Relations with Africa* (FOI-R--5039--SE), Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), 2020, s. 15.

³²⁷ Indian Council of World Affairs, '18 new Embassies have opened since 2018, taking our total Missions and Posts in the continent to 49.' Address by Hon'ble Dr. S. Jaishankar, External Affairs Minister, Government of India at the Book Launch of 'India-Africa Relations: Changing Horizons', 17 May 2022. https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=2&ls_id=7373&lid=4966 (15 juni 2023). Se även Englund och Neuman Bergenwall, *När de asiatiska stormakterna tar plats?*, s. 58–9.

³²⁸ Enligt franska utrikesministeriets hemsida, konsulterad 2023, finns 42 franska ambassader i subsahariska Afrika. Till detta kommer de fem nordafrikanska staterna. Franska utrikesministeriet, 'French diplomacy in Africa: Global issues', inget datum, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/africa/french-diplomacy-in-africa-global-issues> (13 juni 2023).

³²⁹ Karolina Gasinska och Carina Gunnarson, *EU:s stormakter i Afrika: Frankrikes, Tysklands, Spaniens och Italiens Afrikapolitik under förändring* (FOI-R--4836--SE), feb. 2020, s. 34.

³³⁰ Författarnas beräkning, nov. 2023. Se avsnitt 3.2 samt tabell 3.2.

³³¹ Bonnier och Hedenskog, *The United States and Russia in Africa*, s. 15.

³³² Japanska utrikesministeriet, 'Embassies, Consulates and Permanent Missions: Africa', 6 april 2023, https://www.mofa.go.jp/about/emb_cons/over/africa.html (15 juni 2023).

³³³ Gasinska och Gunnarson, *EU:s stormakter i Afrika*, s. 46.

³³⁴ *Ibid*, s. 62.

³³⁵ Uppgift från Utrikesdepartementet, 15 juni 2023.

b) Små och lätta vapen exporterade av Turkiet till afrikanska länder:

	Revolvrar och självladdande pistoler	Gevär och karbiner	9.1.1 Lätta kulsprutor	9.1.2 Automatkarbin	9.1.3 Kulsprutepistoler	Tunga kulsprutor	Bärbara pansarvärns- och raketvapen 9.1.4 9.1.5	Övrigt
Burkina Faso	2007: 50, 2008: 410, 2010: 1340, 2012: 1368, 2013: 2355, 2017: 500, 2018: 585, 2019: 500, 2020: 1150, 2021: 3000/6785. Totalt:11258/6785. Turkiet och Burkina Faso har rapporterat olika summor för 2021.	2021: 1316.						
DRK					2018:10.			
Egypten	2006: 452, 2007: 260, 2008: 100, 2010: 500, 2012: 6. Totalt: 1318							
Ekvatorialguinea	2019: 152.				2019: 350.			
Elfenbenskusten	2020: 230.							
Etiopien	2007: 5, 2008: 2004. Totalt: 2009	2018: 100.						

Gabon					2012: 96.			
Gambia	2021: 40.							
Ghana	2007: 5, 2018: 6. Totalt: 11	2019: 2.						
Guinea	2021: 1000.							
Kamerun	2012: 14, 2018:100. Totalt: 114							
Kenya	2006: 30, 2007: 20, 2010: 20, 2012: 76, 2013: 51, 2018: 130. Totalt: 327			2016: 10700.				
Libyen	2012: 5000, 2013: 4504. Totalt: 9504							
Madagaskar			2020: 75					
Malawi			2020:50:00					
Mali	2020: 10, 2021: 5000. Totalt: 5010							
Marocko					2006: 50, 2010: 506, 2012:150, 2017: 150, 2020: 40. Totalt: 896			
Mauretanien	2021:01:00							

Mozambique	2017: 160, 2018: 1880, 2019: 20, 2020, 30, 2021, 90. Totalt: 480	2021: 50.						
Namibia	2010: 290.	2007:09:00						2007:09:00
Niger	2019: 100, 2020: 180, 2021: 620. Totalt: 900							
Nigeria	2018:30:00			2018:40:00	2020: 35.			
São Tomé och Príncipe					2010: 240.			
Senegal	2008: 75, 2010: 240, 2017: 490 Totalt: 805	2017: 387, 2019: 2, 2021: 337 Totalt: 339/387	2020: 200. Totalt: 200.	2016:291, 2017:450, 2018: 208. Totalt: 499/450.	1900-03-24 00:51:00. Totalt: 51			
Somalia	2020: 430	2021: 516, 2021:9. Totalt: 525	2017:30:00	2017: 450	2020: 40, 2021: 36. Totalt 76	2017:15:00	2017: 30, 2020:216. Totalt 246	2021: 3.
Sudan	2017: 660, 2018: 1720, 2019: 1450, 2020: 4340, 2021: 5855. Totalt: 14025	2018: 61, 2021: 20. Totalt 81		2017: 12, 2019: 100. Totalt: 112	2018:35.			

Sydafrika	2007: 104, 2008: 240, 2010:100, 2012: 300, 2013: 2690, 2018: 5651, 2019: 500, 2020: 755, 2021: 2263. Totalt: 12603	2018:1, 2021: 165. Totalt: 1667	2019: 1300, 2020: 2801. Totalt: 4101					2013: 1.
Togo	2021:03:00							
Tunisien	2013:04:00			2016: 2.				
Uganda	2007: 100, 2020: 50. Totalt: 150							
Zambia	2008: 75, 2010: 30, 2012: 90, 2013: 30; 2018: 135, 2019:40. Totalt: 400	2021: 70	2019:70, 2020: 70. Totalt: 140					2019: 2925.
Zimbabwe	2018: 97.	2021: 24.						

Inrappporterade av Turkiet eller importerande land till United Nations Register of Conventional Arms (UNROCA): Källa: UNROCA. *Turkey, Small arms & light weapons*. <https://www.unroca.org>. Hämtad: 5 september 2023.

ISSN 1650-1942

www.foi.se